

tv-15 naš

★ TOVARIS

Št. 10
10. marca 1988
Leto XXVI

Naslednji korak Vrnitev k razumnosti

glasilo zveze združenj borcev nov in zveze rezervnih vojaških starešin slovenije

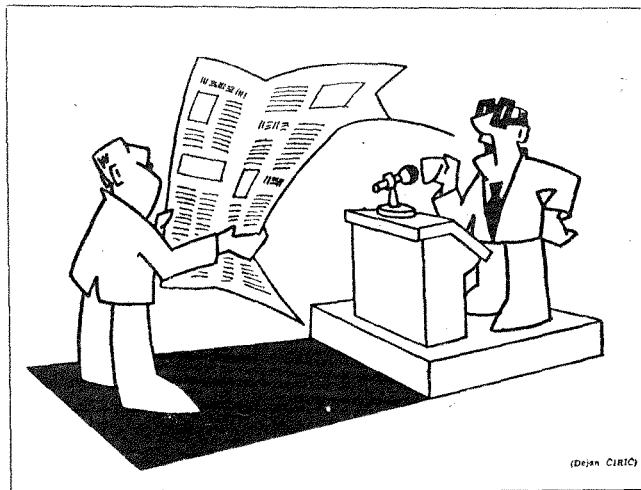
Jugoslavijo je v teh zadnjih dneh in tednih preplaval še en velik val ogorčenja. Februarsko časopisje poroča o tisočeriš sestankih, ki so najostreje obsodili »napade na JLA« in s tem »napade na revolucijo in na temelje naše skupnosti.« To ogorčenje je letelo, kot smo lahko prebrali v vseh istoznačnih inačicah poročil, komentarjev in pisem bralcev, na »pisanje in delovanje Mladine, Nove revije, Katedre in drugih javnih glasil,« pri čemer je prišel na dan tudi podatek o približno »šestdesetih člankih s takšno vsebino v slovenskem tisku,« zadosten razlog za nič manj ogorčeno spraševanje, »zakaj slovensko politično vodstvo na vse te provokacije molči?«

Preletimo nekatera teh poročil.

Na seji predsedstva mestnega odbora borčevske organizacije v Sarajevu so, kot je razkriti iz poročila, objavljena v tedniku »4. jul« pod naslovom »Kaj hoče Mladina? – Kam pelje takšna kampanja zoper našo skupnost, JLA, sistem SLO in DS« z vso ostrino »reagirali na premišljeno in klevetniško kampanjo vseh, ki so zbrani za temi sredstvi javnega obveščanja v predrznem in brezobzirnem napadanju na JLA in njene ugledne voditelje kot tudi na celokupni sistem obrambe in zaščite.« V imenu 15.000 borcev glavnega mesta Bosne in Hercegovine so se vprašali, kako je mogoče dopustiti, da »Mladina odkrito poziva vojake k nepokorščini,« označuje to pozive kot »rušilni in razbijaški naboj,« s katerim želijo protagonisti teh napadov »destabilizirati politične razmere v državi ter spodkopati največje pridobitve naše revolucije.« Vsi ti napadi, so ugotavljali, niso naključje, temveč plod preračunane in »načrtne sovražne akcije, ki so jo sprožili v uredništvih nekaterih javnih glasil,« zato še toliko bolj »zamerijo določenim državnim organom, da niso pravočasno reagirali na te pojave z izvajanjem zakonskih ukrepov zoper protagoniste napadov na JLA.«

V komisiji za SLO in DS pri zveznem odboru ZZB NOV Jugoslavije so »po večurni razpravi ugotovili, da so napadi na JLA, splošno ljudsko obrambo in družbeno samozaščito delo sovražno usmerjenih posameznikov in skupin, ki jih povezuje skupna želja, da bi diskreditirali naše obrambne sile, jih idejno-politično oslabilili ter jih onеспособili za izvajanje njihove z ustavo določene vloge.« Člani komisije so izrekli vso podporo stališčem Predsedstva SFRJ, ki je

najodločneje obsodilo napade na Jugoslovansko ljudsko armado, ter poudarili, da se »morajo v spopad s protiar-madno kampanjo vključiti vse organizirane socialistične sile, kajti ugotovljeno je, da so napadi na JLA obenem tudi napadi na temeljne pridobitve naše revolucije in sistema kot celote.«

Predsedstvo občinskega odbora borčevske organizacije v Kragujevcu je prav tako »ostro obsodilo pisanje nekaterih slovenskih časnikov« ter ga označilo kot »odkrito sovražno provokacijo ter grobi napad na JLA in njene ugledne voditelje.« Poudarili so, kot je razbrati iz naslova članka, objavljenega v 4. julu, da to pač »ni svoboda tiska.« Pri tem je »nepojmljiv tolerantni odnos vodstva SR Slovenije do tega tolikanj očitnega sovražnega in izzivalnega obnašanja,« je zapisano v uradnem sporočilu kragujevskega odbora. »Nedopustno je, da daje »svoboda tiska« zavetje sovražnemu in zlonamernemu delovanju zoper pridobitve revolucije ter zoper armado, ki je varuh svobode in neodvisnosti ter kovačnica bratstva in enotnosti.« Zato zahtevajo – v imenu mesta, »v katerem je bila med vojno pobita

polovica prebivalstva, v imenu velikih žrtev naših narodov in narodnosti« – »potrebne ukrepe zoper vse, ki zlorablajo našo svobodo in naša sredstva obveščanja za napade na pridobitve revolucije.« »Kajti spomin na žrtve ne dopušča, da bi se smel kdo zlahka in nekažnovano poigravati z njimi...«

Teh in takih sestavkov, na njih izrečenih zahtev, o njih napisanih in objavljenih časopisnih in radijskih poročil se je od februarkega uvodnika »Mamula go home« v Mladini sem zvrstilo na stotine, tako, da smo v resnici priče valu ogorčene kampanje zoper »pisanje v Mladini, Katedri in Novi reviji«, a hkrati tudi zoper slovensko politično vodstvo, ki takšno »zlorabo demokracije« dopušča in zoper »Slovenijo in Slovence« nasploh.

Na tej točki pa se seveda neizogibno zastavi vprašanje o razumnosti takšnega početja. Popolnoma očitno postane, da množica vseh, ki izražajo svoje ogorčenje zoper »napade na temelje«, člankov v Mladini, Katedri, Novi reviji in še tu ali tam v slovenskem tisku ni prebrala in ni premislila ne njihove vsebine ne konteksta v katerem so nastali. Ko bi bili to storili, bi se ne bili brez pomisleka prepustili toku kampanje, ki je nekaj bolj ali manj provokativnih in predvsem personalnih člankov, katerih tarča je bil admiral Mamula, z neznanško pretirano ihto označilo za »rušenje temeljev revolucije in sistema«.

Vrnimo se k razumnemu premisleku in k razumnim odzivom na izzive, saj nas sicer lahko čaka le grenak priokus kakršnemu smo priče ob najnovejšem »konfliktu« ki ga na »podtikanje Mladine« v zvezi z »vilo Branka Mamule v Opatiji« obravnava pojasnilo Personalne uprave zveznega sekretariata za ljudsko obrambo, češ da je šlo samo za normalno dodelitev stanovanja admiralu flote... itd., itd., članek, objavljen v Mladini pa je dokaz več »o poskusu škodovanja ugledu Zveznega sekretarja za ljudsko obrambo v spletu klevetniške kampanje, ki jo v posameznih okoljih že dalj časa sklenjeno izvajajo proti JLA«.

Pogovarjanja na tej ravni nas je lahko pomalem že sram!

V.K.

Ob jubileju

Lado Ambrožič-Novljan – osemdesetletnik

Te dni praznuje svoj visoki življenjski jubilej znani partizanski poveljnik Lado Ambrožič-Novljan. Luč sveta je zagledal 10. marca 1908 na Čatežu ob Savi. Od leta 1912 je živel v Ljubljani, kjer je obiskoval osnovno šolo, humanistično gimnazijo in učiteljske. Po maturi 1928 je poučeval kot učitelj v Žužemberku (1929-1931), v Velikem gabru (1931), v Stični (1931-1939), na Sinjem vrhu v Beli krajini (1939-1940) in v Črmošnjicah (1940-1941).

V staro jugoslovansko vojsko je bil mobiliziran aprila 1941 kot komandant transportne čete v Sevnici. Po razpadu jugoslovanske armade se je brž povezal z Osvobodilno fronto v novo-mestnem okrožju, kjer je bil ves čas politični aktivist in član odbora OF. V partizane je odšel julija 1942, postal je politični komisar Pete grupe odredov julija in avgusta 1942, nato politični komisar Gubčeve brigade septembra 1942 in komandant Gubčeve brigade od septembra do decembra 1942. Sledile so nove zadolžitve: namestnik komandanta Dolenjske operativne cone do maja 1943, komandant te cone od maja do julija 1943, načelnik organizacijskega oddelka glavnega štaba do srede septembra 1943, od tedaj pa do 1. septembra 1944 na Primorskem najprej komandant operativnega štaba glavnega štaba za zahodno Slovenijo, potem komandant Tretje operativne cone (»Alpske«) do decembra 1943, nato od ustanovitve Devetega korpusa do 30. avgusta 1944 komandant korpusa. Od tedaj pa do 7. novembra 1944 je bil načel-

nik Glavnega štaba Slovenije. Do aprila 1945 je bil v bolnišnicah v Kočevskem Rogu in Beogradu. Aprila in maja 1945 je bil odgovoren za vojaške zadeve v Prekmurju, nato pa so ga premestili proti koncu vojne na nove dolžnosti v Maribor.

Nekaj tednov po osvoboditvi je bil komandant mesta Ljubljane in komandant zaledja četrte jugoslovanske armade. Septembra 1945 je zastopal našo državo na zasedanju sveta zunanjih ministrov ZDA, SSSR, Francije in Velike Britanije, kjer so obravnavali vprašanje Slovenskega Primorja, Trsta in Istre. Na volitvah v skupščino Jugoslavije je bil novembra 1945 izvoljen za zveznega poslanca. To delegatsko dolžnost je opravljal v dveh sklicih jugoslovanske skupščine do leta 1953. V drugem sklicu je bil tudi član zakonodajnega odbora tega telesa.

Leta 1946 in 1947 je bil namestnik komandanta vojnega letalstva. V letih 1946 do 1953 je bil soustanovitelj in prvi predsednik Ljudske tehnike, organizacije za širjenje tehniške kulture med ljudstvom. Bil je tudi soustanovitelj in predsednik Letalske zveze Jugoslavije od leta 1946 do 1953. Od konca leta 1947 do leta 1950 je bil organizator civilnega letalstva Jugoslavije kot glavni upravnik civilnega letalstva in pomočnik zveznega ministra za promet. Od leta 1950 do 1952 je bil na Višji vojni akademiji v Beogradu, nato načelnik šolskega centra vojaških letalskih šol v Pančevu. Leta 1953 se je demobiliziral, od konca leta 1954 do

1959 pa je opravljal posle direktorja Industrijskega biroja, projektantske gospodarske organizacije, kjer je dočkal tudi pokoj.

Z zgodovinskega pisarstva se je začel ukvarjati leta 1960. Od leta 1969 je član komisije za zgodovino pri predsedništvu Zveze združenj borcev NOV Slovenije vse do danes. Ob ustanovitvi Društva piscev zgodovine NOB in revolucije leta 1986 do danes je njegov vzorni predsednik, ki je z uspešnimi regijskimi posveti v Mariboru, Kopru, Gorici in Ljubljani pripomogel k večjemu zanimanju družbe za to društvo, ki si je za svojo nalogo zastavilo nacionalni projekt, ki bo zajel vsa poglobljena področja naše NOB.

Naš jubilar je bil že v dijaških letih več peresa: leta 1927-1928 je urejal dijaški časnik Jugoslovanski srednješolec.

Po odhodu v pokoj se ni predal brezdelju, pričel je pisati in objavljati vojaške študije iz NOB. Leta 1965 je v založbi Borec izšla njegova študija Partizanska protiofenziva. V srbohrvaščini je to delo izšlo v založbi Vojaškega založniškega zavoda leta 1968 v Beogradu pod naslovom Partizanska protiofenziva u Sloveniji. To Ambrožičevo delo je prejelo Kajuhovo nagrado.

Leta 1967 je izšla v Novi Gorici njegova vojno-zgodovinska študija Pohod štiri najste v založbi ČZP Nova

Gorica. Prevedeno v srbohrvaščino je to delo izšlo leta 1984 pri prej omenjeni založbi v Beogradu. Deležno je bilo nagrade vstaje slovenskega naroda. Leta 1972 je izšla njegova monografija Gubčeva brigada (1073 strani) v založbi Partizanske knjige v Ljubljani. Leta 1975 je izšla njegova monografija Cankarjeva brigada, ki jo je prav tako izdala Partizanska knjiga v Ljubljani. Nagrajena je bila z nagrado vstaje slovenskega naroda. Leta 1976 je izšla njegova monografija Dvanajsta brigada pri isti založbi. Leta 1983 je izšla njegova monografija Petnajsta divizija, ki sta jo skupaj izdali založbi Borec in Partizanska knjiga. Izšel je tudi srbohrvaški prevod te knjige z naslovom Petnaesta slovenačka divizija NOV in POJ v Beogradu 1987.

Od leta 1966 je Lado Ambrožič opravil okrog dvajset recenzij raznih monografij in drugih knjižnih del ter bil skrben mentor nekaterim avtorjem. Njegove razprave, poročila in ocene ter drugi publicistični prispevki so bili objavljeni v dnevnem časopisu, revijah in raznih publikacijah.

Na kratko smo skušali strniti portret uglednega partizanskega vojskovodje, pomembnega družbenopolitičnega delavca, ki je izredno uspešno opravljal vrsto odgovornih družbenih in političnih funkcij, v svoji visoki starosti pa se je posvetil pisanju vojnih študij ter monografij in dosegel pri tem izredno pomembne uspehe, našemu vojnemu zgodovinsko-pisju je dal vrsto temeljnih del. Za vse to mu lahko samo iskreno čestitamo in mu želimo še mnogo zdravja, da bi lahko uresničil še vrsto načrtov kot pisatelj zgodovine NOB, kakor tudi kot predsednik društva piscev zgodovine NOB.

Dušan Mevlja

Sprehod skozi ustavna dopolnila – 2.

Lastnina

Vroč tema v javni razpravi o ustavnih spremembah je družbena lastnina. Že sedanja Ustava predvideva osebno lastnino, združeno lastnino in družbeno lastnino. Ne predvideva torej državne lastnine. Razmejitev med osebno in družbeno lastnino je v Ustavi jasna. Dobronamernemu bralcu veljavne Ustave je lahko tudi jasno, da Ustava ne omogoča državne lastnine, saj je bila prav Ustava posledica med drugim tudi procesa »razdržavljanja« državnih fevdov, za katere so se sredstva zbiral fiskalno in predstavljala resno oviro razvoju samoupravljanja ter povzročila številne spore tudi na mednarodnih ravneh.

Takšno načelo ugotovitev lahko črpamo iz besedil Ustave:

- nihče nima pravice lastništva nad družbenimi sredstvi za proizvodnjo;
- delo je edina osnova za prilaščanje proizvoda družbene dela in upravljanja z družbenimi sredstvi
- osnova vseh oblik združevanja dela in sredstev za družbeno reprodukcijo je osnovna organizacija družbene dela
- družbena sredstva se ne smejo koristiti za prilaščanje tuje presežne vrednosti niti za ustvarjanje pogojev za takšno prilaščanje
- denarni in kreditni sistem sta sestavni del odnosov v družbeni reprodukciji... in celoten dohodek je neodtujljiv del dohodka...
- itd.

Drugi deli Ustave, ki opredeljujejo institucionalne rešitve in razne pristojnosti in postopke, pa očitno niso dovolj jasni, da bi tudi v praksi zagotovili spoštovanje omenjenih načel.

Zato je praksa v obdobju po uveljavitvi Ustave bistveno razliko med družbeno lastnino in državno lastnino vse bolj zamegljevala in ustvarjala vtis, kakor da je družbena lastnina last vseh in nikogar, s katero lahko družba (država) razpolaga in jo prerezporeja po mili volji. Takšna težnja je bistvo neracionalnega koriščenja sredstev, zavoženih investicij, socializiranja slabega poslovanja in pravice do splošnega administriranja. Temeljna določila o prilaščanju rezultatov dela le na osnovi dela pa se lahko uresničujejo le na podlagi menjave na svobodnem odprtem trgu, ne pa preko administrativnega predpisovanja pogojev in s tem rezultatov dela.

Oglejmo si, kaj predloženi 9. amandma prispeva k uresničevanju tega vprašanja.

V 1. točki beremo: »Protiustaven je vsak akt in dejanje, s katerim je prizadeta družbena lastnina«.

V 3. točki pa: »...so delavci v združenem delu odgovorni drug drugemu in družbeni skupnosti kot celoti. Delavci v združenem delu so dolžni izpolnjevati svoje delovne obveznosti in v svojem skupnem in splošnem interesu, družbeno in ekonomsko smotno uporabljati družbena sredstva, s katerimi delajo in jih kot materialno osnovo svojega in celotnega družbenega dela nenehno obnavljati, povečevati in zboljševati«.

Kaj pomeni vsebina, izražena v 1. točki, ni jasno. Ali to pomeni, da je družbena lastnina prizadeta le, če se odtuji v privatno lastnino? Ali ta stavek ne omogoča tolmačenja, da pa prilaščanje, v okviru družbene lastnine, med upravljalci družbenih sredstev (Agrokomerc in podobno) ni protiustavno? Ali so družbena sredstva prizadeta le z nevestnim delom v OZD in napačno delitvijo ali vse bolj z napačno ekonomsko politiko in napačnimi družbenimi plani? (Zgodovina potrjuje bolj to zadnje). Bralec tega besedila se ne more znebiti vtisa, da so avtorji pri opredeljevanju družbene lastnine zelo blizu miselnosti, iz katere izhaja, da država daje delavcem družbena sredstva v gospodarjenje kot v nekakšen najem in daso ti dolžni z njimi gospodariti. Samo majhen preskok je potreben, pa smo miselnost že v državni lastnini.

Da ne bi bilo možno kakršnokoli prehajanje pojma družbene lastnine v državno lastnino, bi spremembe v Ustavi morale bolj natančno kot dosedaj »operacionalizirati« izhodiščna načela Ustave. Družbena lastnina je družbeni produkcijski odnos, ki izhaja iz načela, da se nihče ne more konstituirati tako, da na podlagi lastnine prisvaja tuje delo. To pa ne pomeni, da je družbena lastnina nelastnina, torej nikogaršnja, oziroma lastnina vseh. Zato bi v tem amandmaju morali jasno zapisati:

– da Ustava zagotavlja delavcem samoupravno integriteto v upravljanju z družbenimi sredstvi;

– da ima delavec v združenem delu pravnolastninsko pristojnost in pravno zagotovljeno nedotakljivost nad sredstvi;

– da, če delavci ne gospodarijo z družbenimi sredstvi tako, da jih reproducirajo, izgubijo pravico do prilaščanja na osnovi upravljanja z družbenimi sredstvi.

Smotna bi bila le takšna določila, ki bi jasno opredelila, da je družbena lastnina odnos, da pa so sredstva vedno v upravljanju konkretnih nosilcev, ki nastopajo v pravnem prometu na trgu, torej niso ne od države in ne od vseh.

Zato tudi ni mogoče sprejeti vsebine 10. točke tega amandmaja, ki govori, da »se...izjemoma z zakonom in pod pogoji, ki jih določa Ustava, omeji razpolaganje delavcev z delom sredstev družbene reprodukcije ali določi obveznost združenega dela teh sredstev...«.

To določilo je treba omejiti le na obvezno združevanje sredstev za določen čas z obvezo vračila takih sredstev v realni vrednosti in z nadomestilom za uporabo (obresti). To ustavno določilo mora veljati tudi za sredstva, združena v poslovnih bankah (amandma št. 11).

Izpasti mora torej določilo, ki bi omogočalo omejevanje razpolaganja s sredstvi, kajti tako blokiranje sredstev dejansko povzroča njihovo razvrednotenje, ustvarja nove dohodkovne probleme, sicer pa omogoča drugim subjektom (bankam in zlasti Narodni banki Jugoslavije), da ista sredstva uporabljajo ali pa so kritje za emisijo Narodne banke Jugoslavije. V tem smislu bi morali dopolniti ne samo vsebino amandmaja št. 9, temveč tudi amandmaja 11 in 28. O teh amandmajih pa kasneje.

Sveto Kobal

Cita Bole: Prekomorke

Mozaik se dopolnjuje

Cito Boletovo smo spoznali že po neumornem in uspešnem desetletnem delu za zbornik »Od ječe do ječe«, pri katerem je s svojo aktivnostjo in sugestivnostjo med nekdanjimi sotrpinkami in tovarišicami iz italijanskih zaporov znala izvesti plodno sodelovanje.

Knjiga Prekomorke, ki je pred dnevi izšla pri založbah Borec in Lipa in so nam jo predstavili na ljubljanskem magistratu, je žal izšla že po avtoričini smrti. In vendar je to dejanje še en zgovoren dokaz, kako človeško delo, ki

ima širšo vrednost, preživi človeka.

Najprej nekaj besed o avtorici: rojena je bila leta 1917 in spada torej v tako imenovano partizansko generacijo. Po osnovnem poklicu je bila medicinska sestra, ena redkih pri nas, ki jo je krasiло tudi mednarodno priznanje Rdečega križa »Florence Nightingale«. Zavedno slovenstvo in naravno nagnjenje ter posluš za človeka so jo že na začetku vojne postavili v prve boje vrste aktivistk. Oktobra dvainštiridesetega je bila že aretirana in postavljena pred italijansko voja-

Cita Lovrenčič-Bole, članica taboriščnega komiteja KPJ, pomočnica političnega komisarja ženske čete, organizatorica političnega in kulturno-prosvetnega dela v Carbonari in Gravini.

ško sodišče. Obsodba na osem let težke ječe jo je pahnila na pot skozi italijanske ječe – od Ljubljane prek Kopra v Benetke in Trani in končno, pet tednov po kaptulaciji Italije – v zavezniško taborišče Carbonara pri Bariju ter v Gravino, od koder je v novembru 1944 prispela v domovino.

O tem delu svoje življenjske poti in o njenih sotrpinkah, soborkah ter aktivistkah iz italijanskih zaporov, je napisala knjigo, ki je pričevanje, zgodovinski zapis in deloma tudi dokumentacija delčka narodnoosvobodilnega boja, za katerega sami prekomorci pravijo, da je bil izjemno pomemben: za spodbujanje narodne zavesti, marsikomu za prve učne ure pisane slovenske besede, za utrjevanje pomena in priпадnosti narodnoosvobodil-

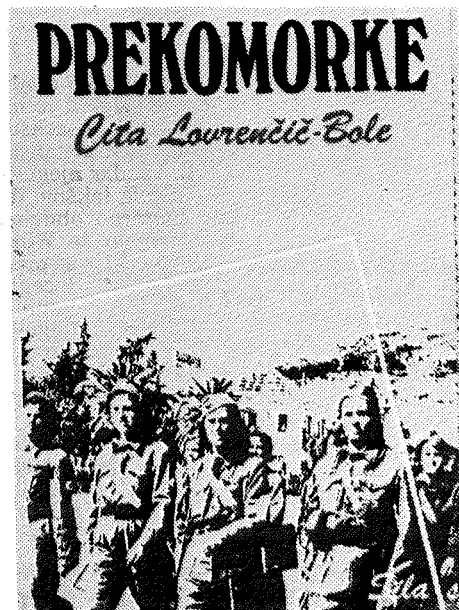
nemu boju, za dviganje morale in poleta in še vsega drugega, kar so prinesle prekomorke s seboj v zavezniška taborišča Carbonara ter Gravina, prekaljene in utrjene že v italijanskih ječah.

Enajst preglednih poglavij nas sprehozi skozi čas v zaporih, prvič pa tudi nad vse živo in natančno popiše življenje in delo v jugoslovanskih zavezniških taboriščih, zato so recenzente in drugi iz vrst prekomorcev še tem bolj navdušeno sprejeli to novo delo Cite Boletove. Za njo ostaja, tako so povedali na tiskovni konferenci, tudi bogat arhiv o prekomorcih, v spominu njenih sodelavk in zaporniških tovarišic pa nepozaben spomin na izjemnega človeka.

»...Njen dom je bil neprestano odprt vsem borcem in vsa Citina družina je sodelovala pri razpletanju in reševanju mnogih življenjskih in birokratskih zank. Sredi tega dela se je nabralo mnogo pričevanj in spominov na obdobje, ko so pred fašističnimi sodišči in v ječah iz mladih deklet rasle odločne revolucionarke, borke, usposobljene za vsestranski politični in kulturni boj in tudi boj z orožjem, kakršnega so terjale razmere fašistične okupacije...« Tako je v sklepnih besedah zapisala v knjigo Vida Tomšičeva in tako so o knjigi, njeni vsebini in avtorici govorili tudi drugi zbrani na nedavni tiskovni konferenci.

Povejmo na koncu še to, da je izšla knjiga o prekomorkah v 2000 izvodih v knjižni zbirki Sila spomina.

B. Ž. J.

Naslovnica nove knjige

Nova napetost na strehi sveta

Glavno mesto kitajskega avtonomnega območja Tibe- ta, Lhaso, so te dni znova za- jeli nemiri, ki so jih uradni kitajski krogi označili kot »reakcionarne demonstraci- je«. Ob koncu največjega ti- betanskega lamaističnega praznika »molen čen mo« naj bi namreč v spopadih vernikov in krajevnih oblasti padlo od tri do devet žrtev. Od tistih obsežnejših iz lan- ske jeseni so to prvi, kljub temu pa so znova aktualizirali kitajsko politiko do naci- onalnih manjšin, posredno pa prillili olja na ogenj burnih razprav med kitajskimi kon- servativci in reformisti.

Od lani namreč tudi ni bilo popolnoma gotovo, ali obsta- ja možnost ponovitve de- monstracij ali pa so te do- končno ustonile v pozabo. Ne gre namreč pozabiti, da so bili prav lamaistični du- hovníki pobudniki tibetan- ske protihanovske vstaje, oziroma kot so jo v Pekingu uradno označili, separatistič- ne jesenske burje. Prav te dni se je dvom še okrepil, kajti na »strehi sveta« se je blizal h koncu največji tibe- tanski verski praznik, v Lha- si pa se je ob tej priložnosti zbralo več kot 2300 lama- ističnih duhovnikov. Praznik velike molitve se je namreč začel 23. februarja in se je končal v nedeljo, demonstra- cije pa so izbruhle dan pred koncem ceremonij. Praznik sam predstavlja naj- večji tibetanski verski dogo- dek tako imenovane rumene sekte tibetanskega lamaiz- ma, korenine pa segajo v davno leto 1409.

Že pred začetkom sloves- nosti je vrhovni voditelj tibe- tanskih lamaistov Dalaj La- ma pozival na bojkot tako praznovanja tradicionalnega novega leta, ki je tokrat v znamenju rumenega zma- ja, prav tako pa je pozival na bojkot velikega verskega praznika. Zadrega uradnega Pekinga pred nemiri zatorej ne preseneča, saj so z njimi (kot se je izkazalo lani) ogro- ženi tudi državni odnosi med Kitajsko in ZDA, ki so jih v Pekingu obtožili vmešava- nja v kitajske notranje zade- ve. Ravno lansko jesen se je namreč v Washingtonu mu- dil omenjeni Dalaj Lama, ki je v ameriškem kongresu go- voril o razmerah na Tibetu. Zavzel se je za odpravo kitaj- ske politike transfera prebil- vastva, za spoštovanje te- meljnih človekovih pravic in svobode tibetanskega ljud- stva, za transformacijo Tibe- ta v območje miru, pa tudi za ustavitev takšne kitajske po- litike, ki »streho sveta« izko- rišča za proizvodnjo jedrske- ga orožja in za skladiščenje jedrskih odpadkov. Hkrati je zahteval tudi resna pogaja- nja o prihodnjem statusu Ti- beta.

Prav zdaj pa se v ZDA po naključju mudi tudi kitaj- ski zunanji minister Wu Hsujčien, ki se bo o dvo- stranskih odnosih med drža- vama pogovarjal tako z dr- žavnim sekretarjem Schult- zem kot z ameriškim pred- sednikom Reaganom. Obe strani se najbrž aktualnim vprašanjem ne bosta mogli ali ne bosta hoteli izogniti:

ZDA zaradi verbalnega zav- zemanja za spoštovanje člo- vekovih pravic, Kitajska pa zaradi domnevnega ameri- škega vmešavanja v kitajske notranje zadeve. Seveda naj bi pozornost namenili tudi drugim vprašanjem, od pro- daje orožja, do gospodarske- ga sodelovanja in ameriških naložb v razgibano in v svet odprto kitajsko gospodar- stvo.

Če pa bi se namreč razme- re še bolj zaostrele, to še zda- leč ne bi ustrezalo kitajskim reformistično usmerjenim voditeljem, ki so sicer na prelomnem trinajstem kon- gresu kitajske KP, izbojevali pomembno zmago v splošni družbeni prenovi in odprto- sti v svet. Toliko bolj ne, ker se bliža sedmo zasedanje vsekitskega kongresa ljud- skih predstavnikov, na kate- rem naj bi dokončali kadrov- sko kombinacijo in na kate- rem naj bi reforme in obra- čun z ultralevim razmišlja- njem morda dokončno dobi- li podporo v ustreznih za- konskih aktih. Demonstraci- je in nemiri, v katerih je po skopih vesteh sodelovalo več tisoč ljudi, so zato res pomembni: po eni strani bi utegnili na novo spodbuditi stare nesporazume med re- formisti in konservativci ozi- roma posredno zavreti re- formno naravnane procese, hkrati pa bi lahko za seboj potegnili tudi številne druge manjšine, ki imajo pomisle- ke o lastnem statusu v han- skem morju, med prebivalci kitajske narodne večine.

Miha Lamprecht

Huligani in glasnost

Avtoritarni režimi so najbolj ranljivi takrat, ko poskušajo s procesi liberalizacije

Čeprav je voditelj sovjet- ske partije Mihail Gorba- čov že pred dvema letoma napovedal plenum CK o nacionalnem vprašanju, za katerega je te dni dejal,

o decentralizaciji) prišli sovjetsko vodstvo za be- sedu.

Prav tako drži, da je bilo po naravni logiki pričako- vati, da bosta napovedana

doslej privilegiranih, da bi kolo zgodovine zadržali na mestu.

Mimogrede se velja spomniti, da je imel začé- tek devetletne kalvarije

Armenski demonstranti v Erevannu

da je končno načelno vpra- šanje, nadvse pomemb- no za Sovjetsko zvezo, pa je sam prav zdaj soočen s silovitimi izbruhi naci- onalnih zahtev. Armenci so, kot kaže, med najštevil- nejšmi, ki so (spodbujeni s perestrojko in obljubami

demokratizacija in javnost dela slej ko prej spodbudili takšen način izražanja emancipacijskih zahtev, bodisi zgodovinskih, jezi- kovnih, verskih, kulturnih bodisi socialnih, gospodar- skih in drugih.

Po eni strani se je to zgo- dilu zlasti zaradi v prete- klosti »za vse večne čase rešenega narodnostnega vprašanja«, skladno s kon- ceptom in interesi delav- skega razreda, po drugi strani pa zato, ker naj bi pač sorazmerno z decentra- lizacijo v gospodarstvu na- raščale tudi zahteve, ki se kažejo skozi politično in nacionalno decentralizaci- jo. Te procese bi bilo seve- da težko nadzorovati, naj- brž že zaradi množičnosti zahtev samih, pa tudi zara- di podvojenih prizadevanj

sovjetskih čet v Afganista- nu, poleg »zaokrožanja so- cialistične bratske skupno- sti narodov« svoj razlog tu- di v obrambi pred »viru- som islamskega funda- mentalizma«, ki bi utegnili v kritični točki ekspanzije razvneti strasti okrog 50 milijonov sovjetskih mu- slimanov. Rusifikacija pe- riferije je v tem primeru očitno odpovedala in se iz- kazala za zgrešeno.

Urejanje notranjih raz- mer, ki so veliko eksploziv- nejše od zunanjih, bo zato terjalo izdatno mero poslu- ha in prožnosti, izbirati pa bo mogoče med dvema koncema palice; med več ali manj centralizacije, ozi- roma med krepitvijo cen- tralističnega odločanja in med spoštovanjem zahtev narodov in narodnosti.

M. L.

Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■

New York: Sovjetska zveza je od varnostnega sveta in generalnega sekretarja Združenih narodov zahtevala spre- jetje takojšnjih ukrepov, s katerimi naj bi ustavili nesmi- selno bombardiranje iraške in iranske prestolnice. Vojna mest se namreč nezadržno nadaljuje.

Na sedežu svetovne organizacije je generalni sekretar de Cuellar izrazil globoko obžalovanje zaradi napada komando- sov na avtobus v južnem Izraelu.

V varnostnem svetu so se vsi govorniki zavzeli za uvedbo odločnih ukrepov proti Južni Afriki, med njimi tudi sankcij, ki jih predvideva listina svetovne organizacije.

Buenos Aires–London: Kljub protestom Argentine in drugih latinsko-ameriških držav so se na območju južnega Atlantika začele vojaške pomorske vaje britanskih oborože- nih sil. V okviru t. i. zračnega mosta bodo na območje

Malvinskih otokov prepeljali okrog deset tisoč vojakov.

Washington: Volilci v dvajsetih ameriških zveznih drža- vah se bodo v torek na predvolilnih zborovanjih izrekli o kandidatih, ki naj bi po njihovem mnenju dobili nomina- cijo republikanske ali demokratske stranke za predsedniške volitve. Volilci se bodo opredeljevali med štirimi kandidati republikanske in šestimi kandidati demokratske stranke. Največ možnosti za zmago med prvimi pripisujejo podpred- sedniku Bushu, za demokratske kandidate pa menijo, da imajo kar štirje izenačene možnosti.

Bruselj: Ministri za proračun Evropske skupnosti so spre- jeli predlog proračuna dvanajsterice za letos in sicer v višini 53 milijard 300 milijonov dolarjev. Večino denarja naj bi, po sprejetju predloga, namenili financiranju skupne kmetijske politike.

Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■

Angleški vohuni so – najboljši

Že več kakor pol leta so britanski časopisi vsak teden polni zgodb o vohunih. Razumljivo je, da večinoma pišejo o prizadevanju vlade, da bi preprečila prodajo spominov nekdanjih britanskih agentov, predvsem pa knjige Petra Wrightsa *Spycatcher* (Lovec na vohune). Celo radijska družba BBC je dobila vladno uzbek, zaradi česar je avtor Wright upravičeno pripomnil: »Brez te gonje zanesljivo ne bi prodali že milijona izvodov te knjige po svetu«. Najno- vejši uradni napadi veljajo zapisom nekega »prastarega« agenta MI 6 (britanska tajna služba) Anthonyja Caven- disha. Ta se menda spominja, da njegov nekdanji šef, zdaj že pokojni sir Maurice Oldfield, »nikakor ni bil homoseksualec«.

Lepo bi bilo, če bi v Veliki Britaniji lahko verjeli, da so izjave iz vladnih krogov vsakokrat čista resnica. Vlada namreč izhaja od stališča, da »otroška negovalka najbolje ve, kaj otroci lahko berejo«. Gospa Thatcherjeva ima ob tem nič koliko možnosti, da seže precej daleč nazaj v novejšo britansko zgodovino.

Vsakokrat ko gre za vo- hunstvo, se takoj oglasi tudi »resni« britanski tisk. Izdaja- telji dobro vedo, da na njho- ve bralce vohuni napravijo še poseben vtis, še posebno pa britanski »krti« v službi sovjetske tajne službe. Bri- tanski novinarji so vprašali za vzrok v Cambridgeu, go- jišču najlepših cvetk britan- skega vohunstva. V Cam- bridgeu deluje prof. zgodovi- ne Christopher Andrew (Col- lege Corpus Christi), avtor zdaj klasičnega dela o tajnih službah britanskega otočja. Zdaj pripravljajo zgodovino sovjetske tajne slube KGB.

Po njegovem mnenju je treba iskati korenine za pri-

ljubljenost zgodb o britan- skih vohunih pri kvartetu krtov sovjetske obveščeval- ne službe, ki so jih v trideset- jih letih pridobili za sodelo- vanje prav v Cambridgeu. To so bili Donald Maclean in Guy Burgess, katerih pobeg v SZ leta 1951 je presunil za- hodni svet, Kim Philby, ki je 12 let kasneje krenil po isti poti ter Anthony Blunt, kate- rega izdajo so razkrinkali le- ta 1979. To so bili največji, ne le v Veliki Britaniji. Nihče več ni dal toliko snovi za knjige, gledališka dela in fil- me, kakor ta četverica...

»Najprej sem mislil, da je mešanica spolnosti in vo- hunstva tisto kar zanima lju-

di,« je dejal dr. Andrew. »To- da ne, v tem primeru so nas Francozi prehiteli. V minu- lih desetih letih je bil zelo znan eksotičen primer Ro- gerja Boursicota, francoske- ga diplomata, ki se je med svojim službovanjem na Ki- tajskem zaljubil v neko pe- kinško operno pevko in po- stal sodelavec kitajske ob- veščevalne službe. Ko se je z ženo in otrokom vrnil v Pa- riz, je bilo slišati govorice, da je bila njegova žena v resnici moški!«

Dr. Andrew ne zanika, da opisovanje spolnega življe- nja, še posebej, če ni povsem »normalno,« vzbuja javno ra- dovednost. »Bruggess je bil menda zanimiv zaradi pove- zave svoje nenasitne homo- seksualnosti, pijančevanja in inteligence z zadovoljstvom, da je lahko igral vlogo nevar- nega človeka; to vse pa je pripomoglo k temu, da je po- stal prvovrstna atrakcija. Blunt je bil kot homoseksu- alec sicer zmernejši, ni pa znal brzdati svojega spolne- ga nagona, medtem ko je bil Maclean v bistvu heterosek- sualni moški; družbe zapeljiv- vih dečkov, se ni branil, če se je napil.«

Iz tega dr. Andrew sklepa, da ljudi sama vohunska de- javnost agentov ne zanima preveč. Kako naj si drugače razlagamo dejstvo, pravi, da je kaj malo zanimanja v bri-

tanski javnosti za »senzaci- onalna odkritja«, ki jih omo- gočajo sovjetski agenti, ko pribežijo za zahod. Tako je tudi mogoče razložiti, pravi avtor knjige, zakaj se ves svet tako zelo zanima za zgodbe iz angleške kraljev- ske hiše in pridno kupuje te- mu ustrezne knjige. Idealna za prodajo takšnih knjig je mešanica izdaje in družbene- ga položaja, za začetbo pa mora biti še malo spolnosti!

Tudi kvartet iz Cambrid- gea je izhajal iz »boljše« družbe. Kot idealistični štu- dentje so bili prepričani, da se je mogoče najbolje posta- viti agresivnemu fašizmu po robu, če se postavijo na stran SZ in komunistične interna- cionalne. Budni lovci obveš- čevalnih talentov so zaslužili pomen teh štirih mladih lju- di in jih uporabili kot krté v britanski družbi.

Kakor pravi dr. Andrew, to niso bili prvi rekruti komin- terne. Imeli so prednika v Cambridgeu, nekega Phil- pa Spratta. Nihče ga več ne pozna. Bil je revež, ni bil iz višjih krogov. Bil je sin učitelja, šola, se je na manj po- membni univerzi in leta 1921 vstopil v komunistično par- tijo. Kasneje je v Indiji usta- navljal terenske partijske ce- lice.

Bolj zanimiv za britansko javnost je bil George Blake. Leta 1947 je obiskoval tečaj ruščine, med korejsko vojno pa so ga ujeli. Izdal je mnoge agente in razkril težke mili-

Kraljica ni bila preveč navdušena, ko je leta 1979 ugoto- vila, da je bil njen kustos Blunt agent sovjetske obvešče- valne službe.

jone vreden načrt o 100 m dolgem rovu pod demar- kacijsko črto v Berlinu, po katerem so se zahodni agenti priključili na sovjetsko tele- fonsko mrežo v sovjetski okupacijski coni Nemčije. Leta 1960 ga je izdal neki po- begli sovjetski vohun in bil obsojen na 47 let ječe. Šest jih je odsedel, nato pa mu je uspelo pobegniti iz london- ske jetnišnice Wormwood Scrubs in naprej v Moskvo.

Takoimenovani atamski vohuni iz poznih štiridesetih let, nedavno preminuli Kla- us Fuchs, Bruno Pontecorvo in Alan Nunn May, so »juna- ki« marsikatero knjige, ki opisuje vstop SZ v atomski klub.

Po vojni se je KGB, piše dr. Andrew, usmerila pred-

vsem na pridobivanje majh- nih rib. Eden takšnih je bil William Vassal, homoseksu- alec, ki je deloval v britanski admiraliteti, vendar njegova dejavnost ni bila takšna, da bi jo kdo literarno obdelal. Pri tem omenjajo še Willi- ama Le Queuxa, ki je še pred 1. svetovno vojno dosegel velik uspeh s svojimi vohun- skimi grozljivkami. Njegova knjiga »The Invasion of 1910« je izšla v več kakor mi- lijoni izvodih, prevedli pa so jo v 27 jezikov. Pravijo, da je razpoloženje, ki je zaradi te- ga vohunskega dela zajelo britansko javnost, pripeljalo do ustanovitve »Secret Servi- ce Bureau« leta 1909, pred- hodnika kasnejših MI 5 in MI 6.

fil-

Neverjetno, vendar krave še vedno molzejo pri gobcu

Lastnina je za kmeta tudi proizvodjalno sredstvo

Ponoreli ples jugoslovanskega cenovnega vrtiljaka, ki s svojo kaotičnostjo nepriznavanja realnih tržnih razmerij nevarno približuje vodoravnemu položaju, je s svojim popolnim neposluhom za objektivne danosti zjel tudi slovenske mlekarje, posredno pa seveda še živinorejce. Iz noč smo postali uvozniki – mleka, kar je za še vedno agrarno državo, kot je Jugoslavija, zelo bogokletno dejanje. Goveji repi romajo v mesnice, zmanjšuje se snovna čreda, posledice brezglave kmetijske politike se bodo še dolgo čutile, rešitve, v večini primerov zgoljčasno gašenje požara, ki se razrašča, so od danes na jutri.

Celjska mlekarna, sestavni del sozda Hmezd, ki dnevno preskrbuje s konzumnim mlekom okoli 600.000 ljudi od avstrijske meje do Sombora, Ljubljane, Zagreba, Istre in Dalmacije, s siri pa zalaga tudi jugoslovanski trg (gre za mehke in poltrde vrste sira, edamec, beli sir, trapist, gauda in nekatere nove vrste, ter skuto in kajžarski sir v treh variantah – z dodatki), se je vsa leta, ne glede na nesprejemljivo cenovno politiko, trudila, da ponudbo obogati. Pred dvema letoma so prav zaradi tega sprejeli pod svoje okrilje še čebelarstvo zadrugo, s čimer se je ponudba še obogatila. Vsekakor gre za močne razvojne ambicije, ki bi jih cenovna zmeda skoraj zadušila; potem so se komaj izkopali iz nemogočih razmer, zaradi

Andrej Čulk

katerih so morali pristati na sanacijski postopek. Ukrep družbenega varstva je sicer minil in lani so v Arji vasi pri Celju prvič zamežikali v svet brez rdečih števil.

Greh, storjen nad slovensko živinorejo

Mlekarna ima še precej možnosti, da svojo proizvodnjo še razširi, saj ji to omogočajo zmogljivosti doma in v šmarnski enoti, zavedajo pa se, da bo najprej treba dvigniti produktivnost, izboljšati kakovost izdelkov in poslati na trg nove izdelke, vse pa je seveda odvisno od kmetijske politike v prihodnosti. Obeti niso okronani s svetlobo razuma...

Lojze Kampuš

Po mnenju Lojzeta Kampuša, člana KPO Celjske mlekarne, je bilo minulo leto za slovensko in jugoslovansko mlekarijo porazno. Cenovna razmerja so bila vsekakor nemogoča, dražitve neusklajene, dokler niso bile v januarju letos vendarle priznane takšne cene, ki bi jih lahko ocenili za vzdržne, vendar se je na drugi strani znašla v precepu predelovalna industrija – cen sekundarnih izdelkov (sirov in skute) niso smeli dvigniti. Trenutne

cene (odkupne) so za proizvodjalca sicer zadovoljive, ne pa povsem za predelovalca, to pa v slovenskem prostoru skušamo reševati nekoliko po svoje: 22. januarja se je prižgala zelena luč za 14% podražitev mlečnih izdelkov (participacija, ki jo plača vsak potrošnik pri blagajni). Medtem je, s štirinajstodnevno zamudo, reagirala še zvezna vlada, ki je uvidela, da je vendarle treba prisluhniti večnemu tarnanju mlekarjev – cene mlečnih izdelkov je zvišala za 16%!

»To so stvari«, pripoveduje Kampuš, »ki predelovalno industrijo pehajo na čudna pota: iskanje novih možnosti, »novih« proizvodov, iskanje vseh mogočih lukenj in za Jugoslovane že od nekdaj znano rešilno bilko – uvoz. Ob tem bi opozoril na podatek, da samo Slovenija proizvede toliko mleka kot Makedonija, Črna gora, Bosna in Hercegovina ter Kosovo skupaj (!). Gledano skozi takšno optiko postane takoj jasno, da cena mleka ni bila jugoslovanski problem, ker

ju, kriva pa je predvsem zvezna administracija, ki doleča stvari, obnašanje, za katere je zadolžen trg, ne pa zakon. Ali stavijo kmetijski karte na spremembe ustave?

»Predvsem bi imel pripombe na dva amandmaja,« je odgovoril Čulk. »Gre za utemeljevanje izrednega dohodka, kar, po mojem, ni stvar ustave; to je instrumentarij vlade, ki se lahko prilagaja. Za takšnimi dikcijami se lahko skrivajo zelo nevarni apetiti in načini za pridobivanje denarja, saj je moč izredni dohodek zelo različno interpretirati, kakor komu v danem trenutku in razmerah ustreza.

Druga stvar je vprašanje zemljiškega minimuma oziroma maksimuma, ki je zame sploh brezpredmetno. Stvari je treba gledati v luči razmer, te pa so od republike do republike različne. Zatorej je omejevanje zemljiškega maksimuma čisti nesmisel.

V Sloveniji imamo največ konjskih moči na hektar, po drugi strani pa smo izredno slabo opremljeni s stroji, ki so izredno dragi. Povprečna velikost kmetije je 4,5 ha obdelovalne zemlje, kar je občutno premalo in ne prenese tržnega gospodarstva, ki zahteva zaokrožene gospodarske celote, da lahko na njih solidno živijo ljudje, ki se z obdelovanjem ukvarjajo.

V Jugoslaviji se vse preveč ukvarjamo z lastnino, menim pa, da ni pomembno,

Neredni plačniki

Predelovanje mleka, seveda ob ustreznih ekonomskih pogojih in jasnih razmejitvah, za Kampuša ni nikakršna skrivnost. Proizvodnjo je preprosto treba stimulirati, to pa pomeni, da ne bi danes v Sloveniji govorili le o 360 milijonih litrov mleka, ampak o 500 milijonih. Ker bi to količino bilo treba prodati, bi bili proizvajalci zainteresirani, da bi imeli dobre mlekarje, ti pa bi ponudili dobre izdelke po sprejemljivi

Celjske mlekarne so s konzumnim mlekom v kriznih presledkih zalagale tudi tista območja, ki sicer niso v njihovi domeni, vendar so nereditko naleteli na klasično, že uzakonjeno jugo-neresnost: naleteli so na zid nediscipliniranega obnašanja, od neupoštovanja plačilnih pogojev do »naturalnega« načina vračanja dolga.

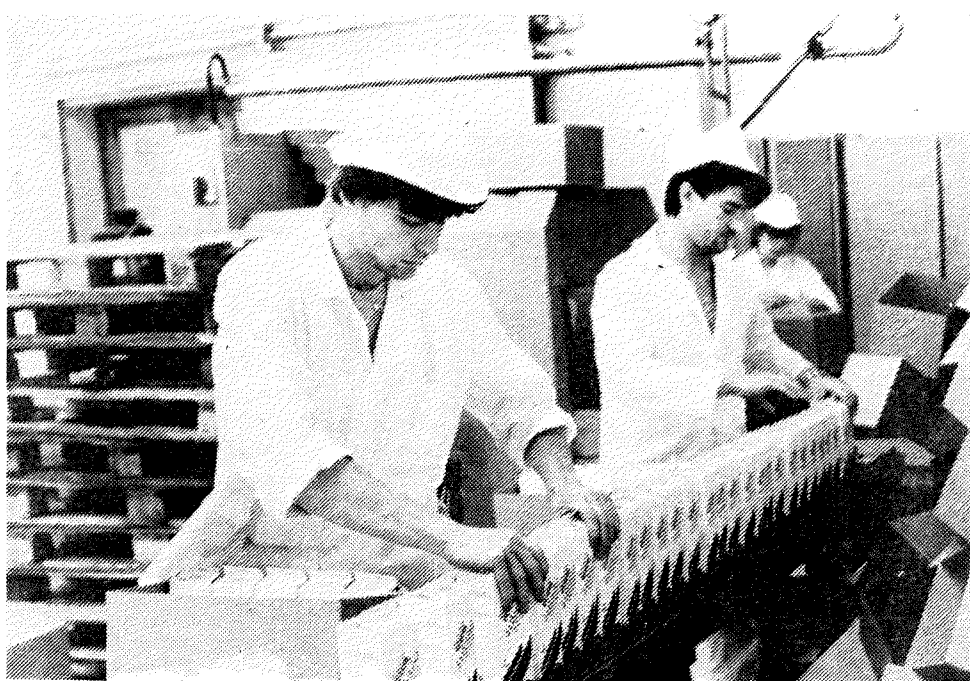
Kampuš: »Zgodilo se je, da so nam plačevali namesto z denarjem z izdelki, ki jih v mlekarstvu preprosto ne potrebujemo. Morali smo se nekako znajti, veselji, da smo sploh kaj dobili. Ko tarnamo o cenah, bi se morali zamisliti tudi nad tem!«

Mlečne jeremijade pa se-

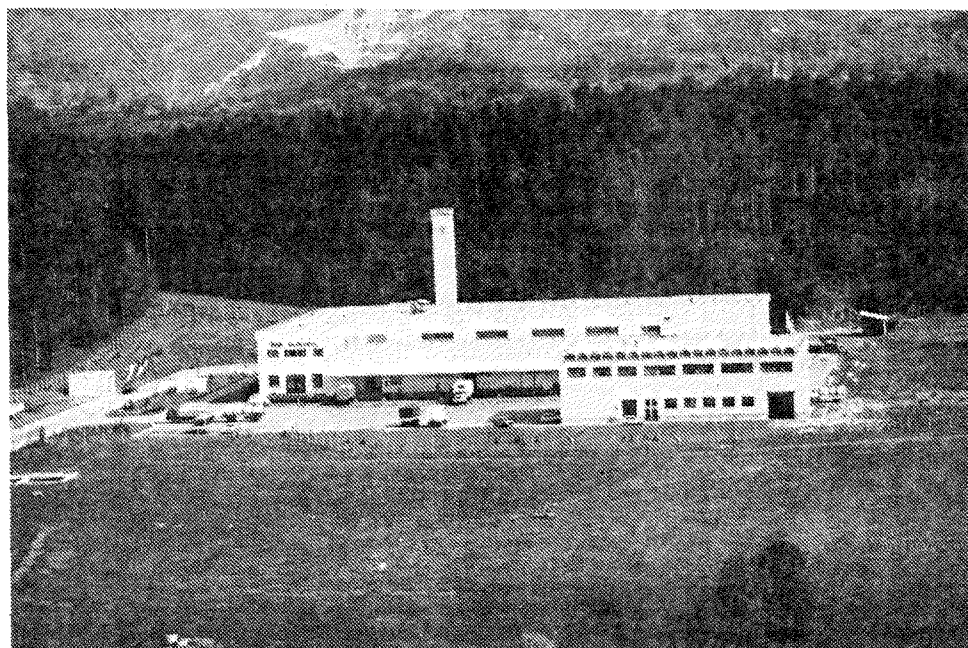
dobro živi. Ne zadušimo ga z davki, če pa bo hotel lastnik preleviti v sredstvo za osebno eksistenco, je to seveda možno regulirati z ustreznimi davčno politiko. Strahov torej ni.«

Kmet ni samo lastnik, je tudi delavec.

Čulka dopolni Kampuš: »Vsa ta leta se sredstva nenehno prelivajo iz kmečkih rok v vse možne rokavčke in zalivčke, nikakor pa ne nazaj v proizvodnjo. Se vedno je močan strah (bogve zakaj?) pred kulaštvom, drugih oblik bogatenja pa skorajda ne vidimo, da o raznih malverzacijah, ki nas stanejo milijarde, ne govorim. Gre za

Za tekočim trakom v celjski mlekarni: se mleku obeta boljša usoda?

Novo poslopje, stari problemi

so to mleko lažje in ceneje dobili iz uvoza, s tem seveda, da uvoznikom ni bilo treba zagotavljati deviz. Logike ni, porajajo pa se seveda še številna vprašanja.

Kot povsod so tudi v Celju ta uvoz mleka ostro obsodili in trdijo, da sta bila storjena velik greh nad slovensko živinorejo in seveda velika škoda. Tako je, denimo, so sednja, Zgornjesavinjska kmetijska zadruga samo lani zmanjšala proizvodnjo mleka za 30%, hkrati pa so začeli z klanjem osnovne črede. To katastrofo bo, ne glede na takojšnje popravke nemogočih cenovnih razmerij, moč popraviti šele v petih do desetih letih.

Z Andrejem Čulkom, direktorjem mlekarne in Lojzetom Kampušem skušamo v Arji vasi odmotati nesrečno klobko brezglave kmetijske problematike, pri čemer kaj hitro trčimo ob položaj kmeta, lastnine in seveda ustavnih sprememb.

Skrivnica z nevarnimi apetiti Ni razloga, da se ne bi strinjali s Čulkom: nedvomno je slovensko in jugoslovansko kmetijstvo v hudem položaju.

v čigavi lasti so proizvodjalna sredstva, pomembno je, da ustvarjajo novo vrednost. Nenehno poudarjamo lastnino, nočemo pa slišati, da je zemlja za kmeta proizvodjalno sredstvo in ne lastnina.

Kar naprej se ukvarjamo s posledicami, ne pa z vzroki. Teh tudi spremembe ustave ne bodo odpravile, vsaj takšne ne, kot jih ponujajo. Pozabljamo tudi na odnos do dela, vemo pa, da je to področje, na katerem se v Jugoslaviji zelo različno obnašamo. To je, ne da bi natolcevali in obtoževali, moč dokazati s primeri. Zaradi različnega odnosa do dela prihaja, povejmo si odkrito (in ne le zaradi različnih okoliščin gospodarjenja, kot to hočejo nekateri dokazati na vsak način), do prerazporeditve dohodka. Vse te naše spremembe, tudi ustavne, so usmerjene v to nesrečno dejstvo, ki nas bo še bolj osiromašilo. Če ustava ne bo uzakonila tržnega sistema namesto centralističnega, h kateremu očitno teži, potem se o takšnih spremembah na boljše ne moremo pogovarjati.

veda še ni konec, kajpak tudi kmetijske ne. Ugotovitev velja predvsem za tiste, ki bi na vsak način radi »poenotili« Jugoslavijo, vendar si to enotnost povsod drugače predstavljajo, odvisno od trenutnih interesov, dolgoročni namreč komaj koga zanimajo. Tako, na primer, zanesljivo ni mogoče uvesti enotne kmetijske politike za vso državo in krojiti cen za vse v Beogradu, če vemo, kaj pomeni za Vojvodino proizvodnja pšenice in koruze in kaj za Slovenijo živinoreja. Prilagajanje specifičnim naravnim in vsakršnim pogojem normalnega gospodarjenja je kajpak španska vas.

Medtem ko v svetlih, še skoraj novih proizvodnih dvoranah celjske mlekarne v Arji vasi, tik ob avtocesti proti Mariboru, nemoteno te proizvodnja in se delavci ne gnjavijo s temi vprašanji, privleče Čulk na dan Marxa.

»So ljudje, ki kar naprej

zatiranje kmetijstva, za proces, ki se vleče že od konca vojne naprej. V Sloveniji je le še 7 do 9 odstotkov kmečkega prebivalstva, to pa ni isto, kot leta 1945; tedaj je bilo še okoli 80 odstotkov kmečkega življa, pogoji so se namreč občutno spreminjali. Takšen odnos še posebej s stališča ekonomskih zakonitosti, je nevzdržen in za kmeta žaljiv. Enkrat z vselej bi morali sprevideti, da kmet ni več samo lastnik, temveč da je tudi delavec. Delavec z veliko začetnico. Zaradi tega ima vso pravico, da zasluži toliko kot vložil in da mu te pravice ne smemo odvzeti. Koliko vložil, pa menda ni treba posebej pripovedovati. In še: če bi se povsod po Jugoslaviji toliko in tako delalo, kot mora kmet, bi obrnili položaj na glavo.

Žal pa je politika povojnih let pripeljala do tega, da so na kmetijah ostali ljudje, ki drugih možnosti preprosto niso imeli. Višinska območja pa so sploh izpraznjena, zlasti obmejna. Kaj to pomeni, je škoda vsake besede. Danes popravljati zgrešeno pomeni vsaj to, da bi bilo in je – potrebno vlagati vsaj dva do trikrat večja sredstva za revitalizacijo teh območij. Kjer je zemlja zaraslo goščavje in gozd, se porušile hiše in izselili ljudje, pomoči ni več.

Na koncu našega pogovora s Kampušem in Čulkom pa je bilo treba slišati še ne ljubo ugotovitev, da so tudi borci storili mnogo premalo, da bi se vsemu temu izognili. Obada sta namreč prepričana, da so kratkoma po zabili na tople peči, kos kruha, skledo žganecv in mleka, na vse, kar jih je v tistih nesrečnih časih čakalo noč in dan v tistih osamljenih kmetijah. Da so kaj malo naredili, da bi preprečili izumiranje kmečkega življa, ukinjanje kmečkih žag, majhnih elektrarn, mlinov in podobnega. Nihče takrat ni verjel preprosti kmečki pameti, da bo vse to enkrat še krvavo dobrodošlo. Zdi se, da tisti časi znova prihajajo.

Milenko Strašek

Ponuditi potrošniku več in boljših izdelkov se ne pomeni zlesti na zeleno vejo. Nalepka novega celjskega proizvoda.

vih, tržnih cenah. Tudi nižjih, odvisno od ponudbe in povpraševanja. Tega pa preprosto ne dosegamo, čeprav vlagamo znatna sredstva v pospeševanje proizvodnje, kjer pa ni pravega zanimanja.

Uvozne potrebe pokrivajo s svojimi sredstvi, zato so v mlekarstvo bratovščino sprejeli čebelarje. Hkrati se prav pri teh izdelkih, kombiniranih z mlečno surovino, ponujajo izvozne možnosti.

manipulirajo z Marxom, vendar imam občutek, da ga sploh niso brali. Še enkrat: Marks govori o izkoriščanju tujega dela, ob našem nenehnem strahu, da bi kmet obogatel na račun drugega (koga?) pa je le treba povedati, da tukaj nihče nikogar ne izkorišča. Lastnina, ki jo ima kmet, je proizvodjalno sredstvo in tako je treba to gledati, človek pa naj živi po rezultatih svojega dela. In ker kmet veliko dela, naj tudi

Politkomisar Sime zbira in komentira

Neuresničljiva zahteva

Idrijski občini, katere podanik sem, sem doslej še vedno točno in pravočasno plačeval vse dajatve, katere sem si jih bil prostovoljno naložil preko svojih številnih delegatov raznih sort in usmeritev. Pri tem je zanimivo, da me moji delegati o teh, zame vse preštevilnih dajatvah, sploh niso nikoli vprašali za mnenje, ker so trdno prepričani, da so že vnaprej dobili moje soglasje za vse stvari in za vekomaj – točneje, do konca mandata.

Kljub temu pa sva se z občino doslej še kar dobro ujemala, kar je predvsem in izključno le moja zasluga, pa najsi zveni še tako samozavestno.

Zdaj pa se je to vzorno razmerje naenkrat podrlo, pri čemer pa nisem niti najmanj kriv. Kot je že v navadi, se me občina občasno spomni in mi z raznimi položnicami dokazuje, da name še ni pozabila.

Tokrat se me je spomnila kot hišnega posestnika, če mi je dovoljen ta malce staroverski izraz iz epohe kapitalizma. Na položnici je pisalo, da je rok vplačila prve akontacije do 15.02.1988.

Doslej sem vse obveznosti vedno plačeval v postavljenem roku, ker se želim izogniti plačilu zamudnih obresti, ki so pri nekaterih strašansko visoke. Tu naj omenim RTV Ljubljana, ki je konec lanskega leta grozila kar s 134-odstotnimi obrestmi, in to ob skoraj 100-odstotnem predvajanju starih filmov. Ker vodilni RTV Ljubljana sedijo v zelo visokih partijskih forumih, jim predlagam, da čimprej ponovno preberejo odstavke o oduških obrestih v Marxovem Kapitalu.)

Po tem skoku vstran (ne čez plot!) sespet vračam k moji občini in ji javno sporočam, da tokrat nisem zmožen pravočasno poravnati svoje obveznosti kot hišni posestnik. Njeni vrli uradniki so namreč položnico z rokom plačila do 15. 02. 1988

oddali na pošto šele 24. februarja 1988! Dokaz: kuverta, v kateri je bila položnica, z jasno razvidnim žigom datuma oddaje na pošto.

Na ta način so občinski uradniki poskrbeli, da nisem utegnil pravočasno odrajtati »cesarju, kar je cesarjevega«, kar me, povsem razumljivo, strašansko grize; to pa seveda ni dobro za moje zdravje.

Zato spoštovane uradnike moje občine lepo prosim, da v prihodnje bolj prizadevno skrbijo za moje zdravje in sploh dobro počutje ter da mi, tako kot že doslej, pravočasno pošiljajo svoje zahteve. Upam le, da občina spriči mojega nepravočasnega plačila ne bo prišla v resne težave pri izpolnjevanju svojih, skoraj povsem samoupravno sprejetih nalog in del, pri čemer naj ji bo stalno pred očmi svetel vzgled Mikuličeva vlada, ki zlepa ne vrže puške v koruzo...

Po našem zgledu?

Rim, 1. marca – Prvi štrajk v zgodovini Vatikanu je včeraj pripravilo 1800 uslužbenec zaradi nizkih plač, ki komaj dosegajo italijansko povprečje. V »belem« štrajku so uslužbenci prišli na delo in se odločili, da bodo del zaslužka podarili papežu kot prispevek za lačne po svetu.

Nezadovoljstvo zaposlenih »civilistov« v Vatikanu je posledica sklepa, da plače dobivajo za nazaj in ne vnaprej kot doslej.

Pri tem je zanimivo dvojje:

– Naša sredstva obveščanja so brez kakršnegakoli zadržka zapisala »štrajk«, ker se je pač to zgodilo na tujem. Če se pa to zgodi doma, uporabljajo izraze prekinitve dela, izsiljeni sestane, zbor delavcev in šele prav nazadnje stavka, kar po mnenju sindikata zveni veliko milejše kot štrajk...

– Iz krogov štrajkajočih v Vatikanu je pricurljala nepotrjena vest, da je za neprikljubljeni ukrep Vatikanu zaslužni nihče drug kot – predsednik jugoslovanske vlade! Ta naj bi – po mnenju štrajkarjev – papežu na njegovo

željo podrobno razložil učinkovito taktiko prehoda od plačevanja vnaprej na plačevanje za nazaj, kar je sedanja vlada sila uspešno izvedla pri večini jugoslovanskih upokojencev. To so z vso potrebno pozornostjo skrbno registrirali v Vatikanu in, kot smo videli, sedaj tudi uporabili.

Kljub sila prisrčnemu sprejemu Mikuliča v Vatikanu, kar je bilo še zlasti razvidno z malih ekranov, pa je ostal praznih rok pri ponujanju »programirane inflacije«. Pri tem ni prav nič zaleglo celo sklicevanje na »duhovnega očeta« programirane inflacije Milutina Čirovića, profesorja beograjske ekonomske fakultete in dejanska kreatorja te »filozofije« v vladi Branka Mikulića, Lazarja Drakula, viceguvernerja Narodne banke Jugoslavije ter Milana Šojića, direktorja zveznega zavoda za cene...

Osemletni »borec«

Kaže, da se nekaj Črnogorcev še skoraj 42 let po osvoboditvi ni moglo odločiti, ali so sodelovali v narodnoosvo-

bodilni vojni 1941–1945 ali ne. Samo lani se je predstvom občinskih borčevskih organizacij prijavilo 167 ljudi, ki so terjali priznanje borčevskega statusa. Skoraj tretjino vlog so rešili pritrdilno, 28 ljudem so priznali status borca pred 9. septembrom 1943, štirim od leta 1942 naprej, šestim pa celo od leta 1941!

Celo tisti, ki so o partizanih prvič izvedeli iz knjig, lahko postanejo borci na podlagi lažnega pričevanja in ponarejenih rojstnih listov. Ponekod na jugu Srbije so na ta način prišli do borčevske pokojnine celo taki, ki so se med NOB »vojno« samo igrali...

Takim novopečenim borcem je bil v precejšnji korist tudi zakon o zavarovanju kmetov, opozarja Milan Miladinović – Pljaka, nosilec spomenice 1941, nekdanji profesor na višji vojaški akademiji. Po njegovih besedah priznavajo kmetom v Srbiji od druge polovice minulega leta dalje 10 let solidarnostne delovne dobe, nakar jim je treba za upokojeve doplačati še pet let. Tu nastopijo so-

rodstvene vezi in podkupnina za pričevanje o sodelovanju v NOB do 9. septembra 1943. Kdor ima status borca, dobi še 5 do 12 starih milijonov dinarjev borčevske pokojnine, izplačana za nazaj od dne, ko je bila vložena zahteva za pokojnino, njihova vrednost pa sega tudi čez 100 starih milijonov dinarjev. V glavnem je taka tudi cena lažnega pričevanja.

Tako lažnih prič kot denarja je očitno na pretek in zdi se, kot da bi nekateri za šalo »proizvajali« borčevske pokojnine za sinove, hčere, zete... Po besedah Milana Miladinovića so med glavnimi organizatorji takih poslov tudi nekdanji aktivisti ZZB NOV. Če denarja ni, so priče zadovoljne tudi z naturalijami. Če na primer hočete, da bi kdo opozoril, da ste bili »odbornik narodnoosvobodilnega odbora«, bo dovolj, če mu boste dali 12 vreč umetnega gnojila ali na primer 25 arov polja.

Da pa se ne bi oblasti česa domislile, zakrijejo umazana posla z navideznim izposojevanjem denarja in uradnimi poravnjavami pred sodiščem.

Sedaj pa pride na vrsto zgodba o osemletnem parti-

zanu. Med kandidati za župana mesta Reka je tudi Želimir Parović, predsednik medobčinskega sindikalnega sveta Reka. Ob kandidaturi za to vablivo nalogo je pisno izjavil (citiram):

»Perović Želimir bio je član pionirsko-omladinske organizacije u Kostreni od 1943. godine (sa 8 godina). Kao član te organizacije, nakon rata, po Statutu SUBNOR primljen je u članstvo UB NOR Kostrena, čiji je i sada član«. (konec citata)

Ob tem izražam globoko spoštovanje človeku, ki je že samo z osemimi leti starosti zavestno, učinkovito in neprekinjeno delal za NOB, da je po osvoboditvi postal meni enak član ZZB NOV. To ugotavljam brez slehernega kanca zavisti.

Bela vrana

Radovan Bobić iz Laktaša pri Banji Luki ni običajen gospodarstvenik in politik. Lani so ga izvolili za predsednika skupščine občine Laktaši. Kasneje so ga postavili še za direktorja podjetja Termal, ki je bil s sedmimi stariimi milijardami dinarjev edini izgubar v občini.

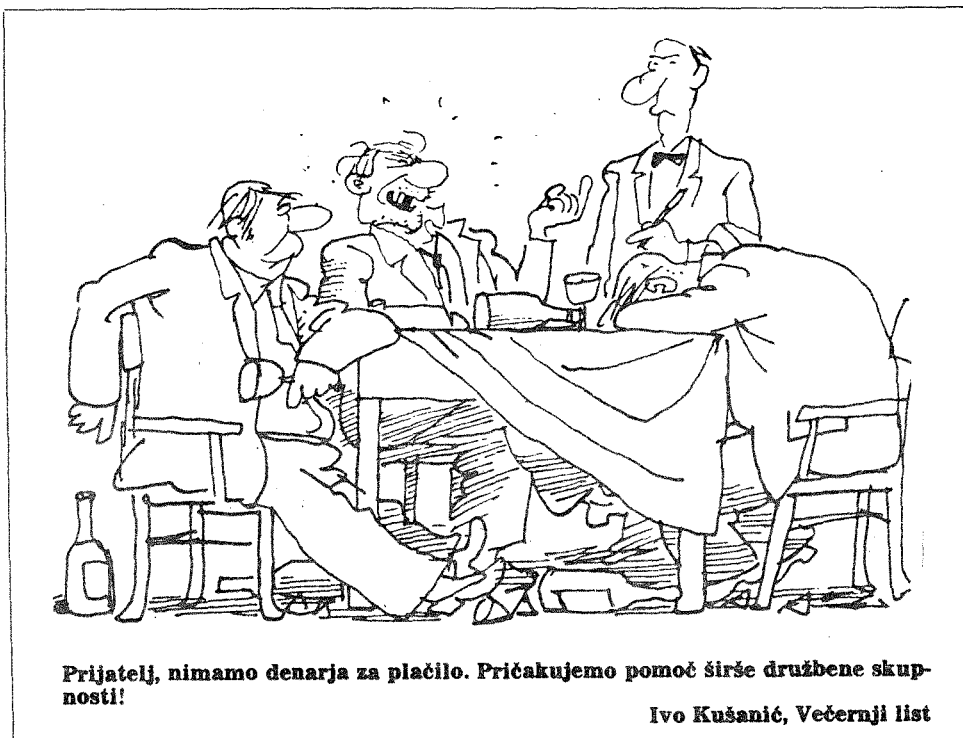
Radovan Bobić je zasukal rokave, uvedel strogo delovno disciplino v tovarni in neusmiljeno pokazal vrata lenuhom. V občini Laktaši sedaj nimajo več podjetja, ki bi poslovalo z izgubo.

Ob tem je treba še pojasniti, da zagnani Radovan Bobić opravlja posle župana od torkih in četrtkih, ostale dni pa je uspešen direktor.

Sindikalna birokracija

Dr. Neca Jovanov, sociolog iz Beograda: Sindikalna birokracija je po svojem socialnem statusu sestavni del vladajoče partijsko-državne birokracije, zaradi česar ne deli usode članov sindikata. Zato je velik razkorak med poklicnimi sindikalnimi funkcionarji in člani sindikata. Zato stavka ni naperjena samo proti vodjem gospodarstva in vladajoči birokraciji, temveč tudi proti sindikalni birokraciji.

Vaš Sime

Ivo Kušanić, Večernji list

Odgovor na odgovor

(preveden, redigiran in primerno skrajšan)

K obtožbam politkomisarja Simeta bi rad še nekaj dodal.

1. Nisem sicer prebral članka odgovornega urednika TV-15 »Ven iz začaranega kroga domačnosti«, objavljenega 26. novembra 1987, toda uredništvo najbrž z njim ni menilo, da je treba izbirati in obravnavati negativne pojave zgolj izven Slovenije. Čeprav Sime odgovarja, da »bralec ne more oporekati niti enemu mojemu komentarju, kajti navedena dejstva držijo kot pribita«, kar ne morem verjeti, da so vsa res tako zelo pribita. Kot povprečen državljan sicer nimam nikakršnega vpogleda v dokumentacijo in se moram zadovoljiti s podatki, ki nam jih predočajo sredstva javnega obveščanja. Iz tega, kar preberem v Simetovih komentarjih, pa se mi zdijo nekateri podatki vendarle vprašljivi, celo napihnjani. Naj navedem konkreten primer: v zelo obširnem komentarju o zagrebski Univerziadi (»Več kruha, manj iger«) je podatek, češ da je režiser Paolo Magelli imel astronomsko visoko mesečno plačo: 25 (z besedami: petindvajset) milijonov dinarjev ali dve in pol stari milijardi. Ne vem, kaj o tem menijo drugi, a jaz temu podatku zares težko verjamem.

Ko sem zapisoval svoja razmišljanja, se nisem hotel spuščati v resničnost navedenih dejstev. Hotel sem le izraziti nezadovoljstvo zaradi tako enostranskega (pravzaprav kar tendencioznega) prikazovanja stanja v nekaterih predelih Jugoslavije.

2. Moj šaljivo-ironični predlog, da bi ga imenovali za »politkomisarja za južne kraje in južne brate«, je Sime žaljivo zavrnil kot »slaboumnost«; zatrjuje, da stari partizani in aktivisti radi prebirajo prav njegove komentarje, za katere je potrebno »imeti dovolj poguma«. Jaz pa bi mu odgovoril, da je take vrste »pogum« pač lahko imeti, če se zavedaš, da ti, ki jih kritika zadeva, teh komentarjev sploh ne vidijo, saj zunaj Slovenije le malokdo bere TV-15.

3. Predloga, da bi uredništvo TV-15 uvedlo rubriko »Dogodki in problemi pod Triglavom« izpod mojega peresa ne morem sprejeti, saj na žalost ne živim več v Sloveniji. Če pa se bo še naprej Sime v svojih komentarjih tako na daleč izogibal Slovenije, bo uredništvo zares moralo poiskati tudi takšnega kontraktantorja.

4. Kar zadeva »Odmev« Staneta Škrabarja-Braškarija, bi mu postavil vprašanje, na kakšni podlagi se mu zdi moje razmišljanje o komentatorjih politkomisarja Simeta »zadrž očitak«. Da je prvi del mojih razmišljanj žaljiv in ironičen, priznam. To, da je moje besedilo »zadržto«, pa ne bo držalo. Slovenija je namreč, poleg Dalmacije, kjer sem rojen, moja druga in zelo ljuba domovina, nanjo me vežejo najtežja, a tudi najlepša in najpomembnejša leta mojega življenja. Tu so moje OF, KPS, ljubljanski VOS, Dolomiti, Notranjska, Gorenjska, Primorska, Dolenjska, Bela krajina, Štajerska, Koroška in Prekmurje. Vse te pokrajine sem namreč spoznal med boji, z borci, aktivisti in prebivalstvom vseh treh krajev smo skupaj prepevali slovenske, dalmatinske, ruske in druge revolucionarne in narodne pesmi. Sem po vsem tem res lahko »zadržt«?

Naj še povem, da redno prebiram Danas in nedeljski Vjesnik. Ilustrovano politiko redkokdaj kupim, zato ne vem in ne morem presoditi, kako tam pišejo o Sloveniji in Slovencih. Kar pa zadeva Danas in nedeljski Vjesnik, si upam reči, da ta dva tednika o Slovencih pišeta zelo korektno, objektivno in s simpatijami. V tem bi se lahko politkomisar Sime od njiju lahko marsikaj naučil.

Na koncu tudi sam, tako kot Sime navajam (meni ljube) verze iz Prešernove Zdravljice: »Žive naj vsi narodi, ki hrepene dočakat dan, da koder sonce hodi, prepri iz sveta bo pregnan... Da rojak prost bo vsak, ne vrag, le sosed bo mejak.«

Ante Jukić-Mato

P. s. Če bi politkomisar dvogovor še rad nadaljeval, naj to, prosim, stori s polnim imenom in priimkom, saj nismo več v ilegali.

Pripis uredništva: Da je »politkomisar Sime« Jože Oblak-Sime, nekdanji politkomisar in upravnik partizanskih bolnic, smo v našem časniku že razkrili – pa je tako vsakršen očitak v tej zvezi odveč, kot je odveč tudi nadaljnje polemično obmetavanje, saj ne v Simetovi rubriki ne v TV-15 kot celoti še zdaleč ne gre za kakršnokoli proslovensko in »protijžno« ekskluzivnost. Po svojih močeh pa želimo prispevati k razlaganju vseh deformacij in zlorab, kjerkoli nanje naletimo – od Triglava do Gjevgelije.

Zakaj nam kratite pravice?

Ob zavzetem prepevanju bojnih in socialnih pesmi (da nam obresti in davki ne bodo več pili krvi) smo borci v tistih težkih časih verovali v marsikaj. Razvoj mnogih, premnogih zadev pa danes žal gre v povsem drugo smer, kot bi po naših poštenih pričakovanjih moral. Preveč je splošno znanih primerov, ki v zadnjem času pričajo o zgrehenih poteh naše vsakdanjosti, zato opuščam naštevanje neprijetnih argumentov.

Načelo varstva že pridobljenih pravic, ki se pogosto krši (primer odvzema pokojnine za mesec vnaprej), pa ni spoštovano niti pri obravnavi vojaških vojni invalidov. Zmanjšujejo se pravice do ortopedskih pripomočkov, do uvoza motornih vozil, pravice do klimatsko-zdraviliških storitev in še bi lahko naštevali.

Kako trpka so naša spoznanja, da se nekdanji zmagovalci danes ne moremo meriti z rojaki – nekdanjimi pripadniki premaganih armad Italije in Nemčije! Mnogi med njimi namreč prav v tem času uveljavljajo svoje materialne pravice zaradi sodelovanja v njihovih (tudi okupacijskih) enotah. Ti prejemniki v konvertibilni valuti, kot vemo, niso majhni. Znana je skrb ZR Nemčije za nekdanje pripadnike Wehrmachta, ki jim poleg ugodnega počitnikovanja v njihovih zdravilišcih nudi tudi znatno finančno pomoč.

Na raznih srečanjih borcev smo doslej že večkrat reagirali na take in podobne neprijetnosti, kar pa ni prispelo do ušes pristojnih forumov; zato na ta način odločno zahtevamo, da se za vojaške vojne invalide-borce, ki so za to našo skupnost dejansko prelivali svojo lastno kri, ne glede na stopnjo njihove invalidnosti, izposlujejo in uzakonijo naslednje pravice:

- redna letna pravica do klimatskega zdravljenja (21 dni)
- ortopedski pripomočki-hitra in kakovostna izdelava in vrnitev nekdanjih pravic vojaških in vojni invalidov
- pravica do brezcarinskega uvoza motornega vozila (s časovno prepovedjo odtujitve)
- oprostitve prispevkov za uporabo cest
- brezplačen prvoz v mestnem potniškem prometu

Menim, da vse to, glede na že močno zmanjšano število vojaških vojni invalidov, kljub zapletenim gospodarskim razmeram ne bi smelo biti nerešljiv problem. Verjetno bi se ti zneski zlahka pokrivali z zmanjšanjem npr. reprezentančnih in drugih manj potrebnih izdatkov. Na ta način se nam bo morda vrnila tudi vera v lepšo prihodnost.

Vlado Cencelj

S seje predsedstva Zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije Ni zdravo drezati v armado

»Tako ko se dotakneš armade, drezneš v njen koncept,« je dejal na nedavni seji zveznega borčevskega predsedstva Živko Mali, predsednik komisije za Splošni ljudski odpor in družbeno samozaščito pri tem organu. S tem je v kratkem označil tudi bistvo svojega referata, ki je bil sicer uvod k dodatni (in tudi najpomembnejši točki) tokratnega dnevnega reda seje.

Ko je Mali predsedstvu podal poročilo omenjene komisije (le-ta je obravnavala vprašanja o pisanju nekaterih časnikov o JLA), je poudaril, da so se lotili tematike upoštevajoč dejstvo, da je ZZB NOV družbenopolitična organizacija, ki ne pozablja, da izhaja koncept splošnega ljudskega odpora in tudi Jugoslovanske ljudske armade iz izkušenj narodnoosvobodilnega boja, pri tem pa so borci edini, ki dejansko nosijo s seboj to neposredno izkušnjo. Seveda, je poudaril Mali, to ne pomeni, da bi hoteli imeti borci nad tem monopol, ob tem nekateri danes menijo, da bi lahko borci zapustili »bojne« vrste, ker da je njihov čas minil.

»... Smo očitvidci tendencioznega in družbeno nesprejemljivega pisanja, obravnavanja, pa tudi kvalifikacij JLA in našega sistema splošne ljudske obrambe. Zakaj ne bi rekli, da tudi našega sistema v celoti! V nekaterih sredstvih javnega obveščanja je to še zlasti izrazito: v Mladini, Novi reviji, Katedri, Tribuni, Teleksu, Student-skem listu pa tudi v Ninu, Mladosti, Poletu in Dugi. Očitna je znatna zastopnost mladinskih časopisov, tistih za mlade in o mladih. To bi zagotovo zahtevalo tudi posebno analizo. V kratkem času. Konstruktiven prikaz. Brez zaklepanja in etiketiranja.

Značilno je, da gre več ali manj za časopise, dnevnike, periodiko. Gre predvsem za pisana besedila. Ali pa so morda ostali neopazeni tisti na radiu in televiziji? Tudi ne gre le za sredstva informiranja. Gre še za skrajne sumljiva zborovanja. Zlasti za takšna v zvezi z aktualnimi vprašanji o ustavnih amandmajih. Francoska ulica št. 7 v Beogradu je že dovolj znana – po številnih ne-

sprejemljivih in sovražnih stališčih.

Pisanje v sredstvih javnega obveščanja je le produkt, skrajni produkt – niti očitno vlečejo drugi. Predvsem protisocialistične sile, meščanska desnica, nacionalisti in separatisti vseh barv. To je le ena oblika izražanja protisocialističnega in protisamoupravnega delovanja. Analiza približno dvestotih članov iz omenjenih časopisov in revij nedvomno dokazuje, da je največji njihov del naravnost uperjen proti JLA. Napadajo JLA, mislijo pa na Jugoslavijo. Takšno, kakršna je. Samoupravna in demokratična skupnost bratskih, enakopravnih in enotnih narodov in narodnosti. Zanika jo pravzaprav značaj JLA, njeno mesto in vlogo v družbi ter namesto na enotne in skupne oborožene sile vseh naših narodov mislijo na oblikovanje nekakšnih republiških, pokrajinskih vojsk policijskega tipa.

Odtod tudi prizadevanje, da bi JLA kompromitirali, ločili od ljudstva, spodbudili strah ob možnosti faktorja udara, puča, prevzemanja oblasti in podobno. Kar je vse preveč prozorno. Podcenjujejo to našo stopnjo družbenega razvoja in odnosov v njem. Izenačujejo jo pravzaprav s tistimi v najbolj zaostalih delih sveta, kjer armade najpogosteje predstavljajo najnaprednejši del družbe, katerih kadri so najbolj izobraženi in najpogosteje pod vplivom tujih sil, še posebno pa tujega kapitala. Prav tako obstaja težnja, da bi oddaljili JLA od njene funkcije kot splošne jugoslovanske sile in pomembnega dejavnika njene družbene stabilnosti, notranje hegemonizacije in moči SFRJ...»

Ko je Mali še enkrat opozoril, da je naša armada izročilo revolucije, je nadaljeval, da prav zato JLA tudi ne sme ostati osamljena ob sedanjih napadih nanjo. »Družba se mora čutiti spodbujena in tudi odgovorna...« Dejaj, da v bistvu ne gre za razpravo o posodabljanju delovanja armade, ampak za poskus, da bi se razvrednotil njen pomen in sploh obstoj tega subjekta v jugoslovanskem sistemu splošnega ljudskega odpora. Tudi ne

gre le za nekaj člankov, je dejal Živko Mali, ampak za veliko več. Če je to za nekatere le metanje pasjih bomb in delo pobalnikov, za druge vsekakor ni. To napadanje je opredeljeno stališče tistih, ki jim je na poti armada, je poudaril Mali in opozoril še na napade na Tita in Kardelja.

Ko je govoril o potrebi po javni besedi v zvezi

z armado, pa je tudi dejal: »Tudi v najbolj odprti družbi pa obstaja nekaj, nekaj njenih delov – v obrambi in armadi, ki bi jih le težko v najširši obliki predstavili javnosti. To je treba spoštovati. Vemo, v kakšnem svetu živimo. Vodimo neodvisno, samostojno politiko in smo ob tem še neuvrščeni. Po-

kov je nemogoče. Bi nas pa eni in drugi radi potegnili na svojo stran, da bi se nanje oprli. Seveda pod natančno določenimi pogoji...«

V nadaljnji razpravi so vsi člani predsedstva obtožili neodgovorno pisanje o JLA, Bogdan Pecotić pa je razpravo strnil v končno ugotovitev, da gre za namerne poskuse razbijanja Jugoslavije, pri čemer je prav naša armada zadnje oporišče federalne, avnojske Jugoslavije, zato je napad na armado logičen, uperjen k nadaljnjemu po-

glabljanju splošne jugoslovanske krize.

Predsedstvo je na koncu poudarilo, da podpira stališče Predsedstva SFRJ o tem vprašanju, zavrača obtožbe na račun JLA DZ in SLO, podpira boj proti vsem silam, ki stojijo za sedanjem hajko proti oboroženim silam in se bo skupaj z mladimi, z njihovo organizacijo argumentirano uprla takšnim napadom ter pokazala odprtost in pripravljenost za sprejemanje vseh pozitivnih pobud mladih.

B. Ž. J.

Božidar Gorjan v razpravi na seji

V slovenski borčevski organizaciji smo že dlje časa zaskrbljeni, ko spremljamo pisanje po različnih jugoslovanskih revijah, v dnevnem tisku in glasilih, kjer izhajajo vse pogostejše naslovi z neresničnim, pavšalnim in politično tendencioznim pisanjem na temo NOB v celoti, zlasti pa na temo o vlogi ZK v naši NOB in revoluciji, na temo socialistične samoupravne družbe in njenega sistema – v tem kontekstu pa tudi na temo JLA. V zadnjem času se pojavljajo tudi besedila z napadi na posamezne osebnosti, ki so danes na zelo odgovornih položajih in predstavljajo s svojimi zadolžitvami našo državo – prav tako pa so uresničevali našo politiko, povezano s posameznimi obdobji našega razvoja. Za primere navajam napade na Popita, Dolanca, Marınca, Mikulića in Mamulo.

V kontekstu večje demokratizacije družbe je tudi za udeležence NOB sprejemljivo in normalno, da iz naše prakse povsem izginijo takomenovane tabu teme, prepovedane teme, zlasti pa, kadar je s takšnimi temami povezana kakšna naša negativna izkušnja in, kadar so z njo v zvezi potrebna spoznanja, da moramo bolj korajžno na pot – ven iz sedanjih težav.

Zato smo v borčevskih organizacijah sprejeli okrepljeno kritičnost v javnosti kot predpogoj za razvoj samoupravne demokracije. Vendar pa ob takšni kritičnosti in odprtosti do vseh faktorjev družbe, nenehno tudi zahtevamo večjo odgovornost do javne besede, napisane ali izrečene.

Slovenski borci smo opozarjali, da družbeni organi, sveti in družbenopolitične organizacije niso dovolj razvijali občutka za odgovornost javne besede, prav tako pa nismo bili konsekvantni v uveljavljanju posledic za v javnost poslano neresnico, politično diverzijo, klice k protikomunizmu, k večpartijskemu sistemu, k nacionalni nestrpnosti in za lažne ali žaljive napade na odgovorne osebnosti.

Pomanjkljivosti v delu družbenih organov upravljanja, ki bi morali uresničevati večjo odgovornost za javno besedo, so spet prišle do izraza na primerih napadov na JLA in na njeno starešinsko sestavo. Žalivše na ta naslov in pozivi k državljanski nedisciplini glede služenja vojaških obveznosti trmasto vztrajajo pri precej tendencioznem razpravljanju o nekaterih temah naše obrambne sposobnosti, o katerih bi morali sicer več in tekoče razpravljati v okvirih pristojnosti zvezne skupščine, predstavljajo pa po našem mnenju namerno politično diverzijo.

Zato menimo, da bi morali vsi družbeni pravosodni in politični subjekti naše družbe v okvirih njihovih pristojnosti bolj občutljivo in hitreje reagirati na takšne pojave.

Ob tem našem stališču, da se moramo odločneje lotevati javnega kritičnega pisanja o vseh subjektih naše družbe, menimo, da velja to tudi za stanje v JLA; ob tem trdimo, da je treba v zvezni skupščini bolj odprto razpravljati o vseh tistih vprašanjih iz življenja naših državljanov v armadi, ki vplivajo na sposobnost izvrševanja njihovih obrambnih nalog – prav tako pa je naše stališče – da moramo najprej organizirano in

energično preprečevati vsakršno dejavnost, ki onemogoča ustvarjanje demokratičnega vzdušja za samoupravno in delegatsko reševanje vseh vprašanj, pomembnih za varnost in razvoj naše skupnosti. Drugič – z družbeno akcijo je treba nastopiti zoper lažne in politično tendenciozne članke v glasilih, ki so usmerjeni k rušenju temeljev sistema. Toleriranje takšnega nastopa ni v prid demokratizaciji in povečevanju svobode, ampak obratno – vodi v anarhijo, v diktaturo manjšine nad večino. Vodi nas nazaj k že doseženi ravni etike in morale javne besede. Tretjič – v tem kontekstu moramo ostro obsoditi pisanje, ki prikazuje našo armado kot anahronizem, ki kliče k državljanski nedisciplini glede služenja vojaške obveznosti in žali starešinski kader. V tem duhu podpiramo stališča Predsedstva SFRJ in predsedstva CK ZK Slovenije.

Seveda pa sem prepričan, da smo kot družba dovolj organizirani, da takšen cilj lahko dosežemo po poti sprotnih prizadevanj naših organizacij in institucij. Če pa menimo, da takšnih prizadevanj ni ali jih ni dovolj, moramo v republiškem in medrepubliškem dialogu na to opozoriti, opozoriti na razlike med nami in se moramo pri tem nenehno usklajevati.

Te dni pa smo bili soočeni s hajko, v kateri se borčevski in drugi predstavniki, naši tovariši in bratske republike ter pokrajinske organizacije oglašajo s protesti proti pisanju Mladine in drugih časopisov; kličejo na odgovornost politične sredine, kjer ti listi izhajajo.

V tej zvezi smo tudi priče obsodbam političnega vodstva Slovenije. V takšnih protestih in pisanju je v glasilu JLA videti, kot da se želi ustvariti namesto enotnosti konfrontacija med narodi ene republike in njenega vodstva glede vprašanj o odnosih do JLA ter glede nekaterih drugih skupnih vprašanj razvoja. Menim, da utegne imeti takšna praksa negativne posledice. Ob tem želim poudariti še to: odnos Slovencev do naše armade in sistema splošnega ljudskega odpora je odgovoren in dober! Že leta spremljam ocene številnih inšpekcij zveznega sekretariata za narodno obrambo o stanju in pripravah na SLO, o vajah in pripravah mobilizacijskih načrtov v Sloveniji. Te ocene so bile vedno nadpovprečne. Nisem pooblaščen da bi citiral poročila borcev Prve proletarske brigade, ki so bili decembra 1987 za štiri dni na obisku v Sloveniji in so analizirali naš odnos do vseh tradicij NOB in revolucije, zlasti pa naš odnos do uresničevanja bratstva in enotnosti in do armade. Tudi njihove ugotovitve potrjujejo dober odnos Slovencev do JLA.

Zaradi vsega omenjenega v predsedstvu ZZB NOV Slovenije nismo posebej obravnavali zadnjih posamičnih napadov na JLA, ker menimo, da ne potrebujemo kampanjskih obsodb, ampak aktivnost v političnem in delegatskem sistemu.

Vsako kampanjsko protestniško obnašanje bi nas le ločevalo od večine naših občanov, ki želijo presojeti in odločati samo na podlagi poštene javne razprave – z argumenti o vseh vprašanjih našega razvoja in o vseh medsebojnih odnosih.

Borci razočarani

Po dveh letih so se na občnem zboru sestali člani krajevne organizacije ZB NOV Polzela. Zbora so se udeležili tudi predstavniki drugih krajevnih organizacij in predstavnik Občinske organizacije ZB NOV Žalec. Janko Cvikl, predsednik polzelske borčevske organizacije, je v svojem poročilu med drugim poudaril, da je bila organizacija aktivna, da so člani dovolj pogosto sestajali in da so delovali na vseh področjih v krajevni skupnosti. V razpravi so največkrat omenili stisko, ki jo borci občutijo zaradi slabega materialnega položaja. Govorili so tudi o sedanjem gospodarskem in političnem položaju v Sloveniji in Jugoslaviji, ob tem izražali močno zaskrbljenost in zahtevali, da je treba učinkovito ukrepati za boljše gospodarjenje in politične razmere.

Tudi smernice za prihodnje obdobje zajemajo aktivnosti in gibanja v tej smeri. Na sliki: Z občnega zbora polzelske borčevske organizacije v mali dvorani doma Svobode.

Besedilo in slika: T. Tavčar

1962 **25** 1987

**SPLOŠNO LIVARSTVO – DOBOVA
SR SLOVENIJA**

ŽELEZNIŠKA POSTAJA DOBOVA

TELEFON ŠTEV.: 068 67-022

TEKOČI RAČUN PRI NB BREŽICE ŠT. 51620-601-10500

Pod Pohorjem so praznovali

Krajevne skupnosti Smolnik-Fala Ruše in Bistrica ob Dravi praznujejo v decembru in januarju svoje krajevne praznike. Vse tri imajo za seboj bogato zgodovino predvojnega delavsko-revolucionarnega gibanja in narodnoosvobodilnega boja.

KS Smolnik-Fala slavi svoj praznik na dan, ko je bila (22. decembra 1941) ustanovljena v Pogačnikovi elektrarni Ruška četa, ki je kasneje delovala v sestavi 1. Pohorskega bataljona in v njegovem junaškem boju tudi do zadnjega borca izkrcavala.

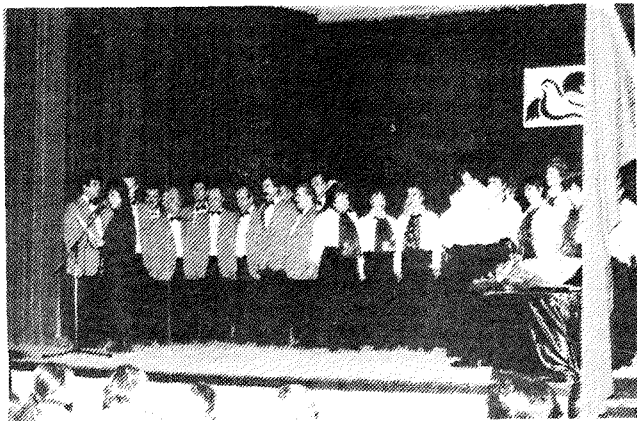
V počastitev spomina na borce Ruške čete je ob letošnjem prazniku sodelovalo s literarnimi in likovnimi deli s tematiko na NOB kar 84 dijakov in učencev SKŠ »Joško Knifič«, OŠ »Janko Glazer« in mladine iz Smolnika in Ruš. To je že nekajletna ustaljena oblika tovrstnega sodelovanja ob krajevnem prazniku.

Posebnost letošnjega praznovanja je bil kulturni del programa, ki ga je v celoti izvedla skupina mladenk OŠ iz Črnomlja. Vodila ga je pedagoginja – naša rojakinja Lidija Saje Namestnikova, sestra padle borke v 1. pohorskem bataljonu Mine Namestnik. Krajanji Smolnika so toplo pozdravili umetniško dovršeni nastop mladenk iz Bele Krajine.

★ ★ ★

Bistrica ob Dravi je letos slavila svoj peti krajevni praznik, posvečen uspelemu napadu borcev 4. čete Lackovega odreda na železniško postajo konec decembra 1944.

Za osrednjo prireditev je pripravila zanimiv in pester kulturni program domača Svoboda, ki slavi letos 60-letnico svojega delovanja. Dvorano so napolnili do zadnjega kotička, kar je tudi odsev hotenja Bistričanov v prizadevanjih za razvoj njihove krajevne skupnosti.

Nastop ženskega in moškega pevskega zbora DPD »Svobode« Bistrica

Da je temu tako, govore številne lani izvedene akcije: ureditev cest v Log in ob Mlinščici ter rekonstrukcija regionalne ceste Maribor-Ruše, dokončanje 150-ih stanovanj v blokih, izgradnja vodovoda, postavitve novega mostu in avtobusne čakalnice, preureditev trgovine, obnova delavskega in gasilskega doma, napeljava plinovoda v novo naselje, ureditev javne razsvetljave, zajezitev hudournikov itd.

Vzoren primer delovne enotnosti med Bistričani je prav gotovo akcija za napeljavo kableske TV. Ni krajana, ki v akciji ne bi bil sodeloval.

★ ★ ★

Krajevna skupnost praznuje skupaj z občino Slovenska Bistrica. Praznik je posvečen spomenu na legendarni 1. pohorski bataljon, saj je bilo med 69 padlimi kar 18 borcev z ruškega območja, med njimi Alfonz Šarh s sinovi. Ruško delavstvo se je že po prvi svetovni vojni vključevalo v napredno gibanje. Leta 1937 sta bili tu že zelo dobro organizirani skojevska in partijska organizacija, zato so drugo svetovno vojno pričakali pripravljeni. Prvi odbor OF je bil v Rušah v Knifičevi hiši ustanovljen že 26. maja 1941. Dobro organizirano gibanje na tem območju je bilo izrednega pomena, saj je šlo za bližino Maribora, kjer je bilo okupatorjevo glavno poveljstvo za celotno Štajersko. Z ustanovitvijo Ruške čete (22. decembra 1941) se je partizanstvo na tem delu Pohorja razmahnilo in povzročalo okupatorju preglavice s številnimi drznimi akcijami in organiziranimi napadi. V novembru 1942 se je Ruška četa priključila 1. pohorskemu bataljonu, ki je 8. januarja 1943 junaško padel pri Treh žeblih na Osankarici.

Vsega tega se je v svojem nagovoru na proslavi spomnil predsednik sveta krajevne skupnosti Vinko Caf in dejal: »Danes živimo v težkih, resnih časih gospodarske in politične krize. Čeprav te besede zvenijo kot stara, izrabljena plošča, nam vsi dosedanj ukrepi in govorjenja o stabilizaciji niso prinesli željenih uspehov. Takšno stanje vpliva na delo tudi v naši krajevni skupnosti, kjer pa smo v minulem obdobju kljub težavam kar precej naredili. Nadaljevali smo z rekonstrukcijo regionalne ceste na odseku Bezena-Ruše in regularili hudournike, asfaltirali smo cesto Nasipe, dve ulici v Bezeni, gramozirali več javnih poti, uredili pločnik na Falski cesti in nadaljevali z rekonstrukcijo ceste Sernec-Glažuta, zgradili smo krajevno telefonsko mrežo, nabavili smo šest utic za avtobusna postajališča, uredili parke in nasade in tako naprej.«

Njihova zasluga je, da so v Rušah prazniki vselej popestreni tudi z raznovrstnimi športnimi tekmovanji.

★ ★ ★

Prazniki, ki so v krajevnih skupnostih obeleženi s tolikšnimi delovnimi, športnimi in drugimi uspehi, so lahko nedvomno največja oddolžitve sedanje generacije ciljem, za katere so se z brezmejno vero v svobodo in z zaupanjem v lepši svet borili borci narodnoosvobodilnega boja.

Ivan Bučak

Srečanje z udeležencem kočevskega zbora

Zadnjič sem v Metliki obiskal svojega sovaščana Antona Mazija, člana vaškega odbora v času NOB v Radovici. Čeprav se nisva že precej časa videla, je pogovor takoj stekel; obujala sva spomine na tiste vojne čase, ki sem jih jaz, kot šestnajstletnik, doživljal po svoje, bolj brezbrizno, on pa, tedaj že zrel mož, bolj realno in resno.

Spominjala sva se leta 1942., ko sem pozno ponoči pripeljal k njemu na dom komandanta in komisarja neke kordunske enote. Povedala sta, da sta namenjena proti Radatovičem na Žumberak, zaradi močne megle pa sta zgrešila pot in zašla v neposredno bližino Metlike, kjer je bila močna italijanska postojanka. Odpeljati sem ju

moral k vaškemu odborniku OF Maziju.

Ta je očitno nekaj slišal, saj je oblečen stopil iz hiše, čeprav je bilo čez polnoči. Opazil sem, da je bil v pogovoru previden in je podvomil v njuno iskrenost. Kot mi je kasneje povedal, se je bal provokatorjev, saj je v Belo krajino ravno takrat prišlo iz Novega mesta večje število belogardistov, ki so na Suhorju ustanovili postojanko.

Mazi je sicer rojen v Preserju pri Borovnici. Kot mlad fant je odšel na delo v Argentino. Po prvi svetovni vojni je spoznal svojo ženo Marijo iz Radovice, si ustvaril družino, sezidal hišo in postal cenjen vaščan Radovice.

Nekaj o knjigi

V mesecu knjige smo. Naj nekaj besed hvaležnosti napišem Primorcu, ki je imel toliko moči in znanja, da nam je napisal čudovito knjigo *Na tej in oni strani oceana*. Napisal je tako preprosto, da se ti pred očmi porajajo slike kakor na filmskem platnu.

Franc Kurinčič se je rodil v vasi Idrsko ob Soči v družini z zavednimi sinovi. Po prvi svetovni vojni se italijanska okupacija in fašistični režim ob Soči in še zdaleč tja do Petrovega brda nista prenehala, toda Lovrenčakovi sinovi so dorasli v zavedne slovenske mladeniče. Ogrožena je bila slovenska beseda, ravno dobra knjiga pa jih je spremljala in jim nudila znanje. Izleti na planine so še krepili tajno sodelo-

V prihodnje več pazljivosti!

Vsebino knjige Draga Vresnika Druga brigada VDV sem prebral bežno. Knjiga je vsebinsko lepo sestavljena – le zelo malo je prikazanih fotografij, verjetno zaradi pomanjkanja fotografskih dokumentov. Nekatere sem prebral, da so gradivo zbirali 15 let, le-tega pa jaz nisem vedel. Očitno je za zbiranje gradiva vedela samo skupina vodilnih delavcev te naše enote, drugi pa ne. Večina vodilnih delavcev – poveljnikov iz 2. bataljona 2. in 3. čete je pomrla še pred pisanjem knjige (komandirji čest: Jože Kravanja-Krpan, Viktor Kanalec-Blisk in Franc Klobučar-Nanos; komisariji čet: Joško Pavlenčič, Joško Bajt-Strela). Preživeli so komisar čete Kamilo Brešan in pomočnik Andrej Jelinčič-Rožnik ter Alojz Ferjančič-Ljubo. Od vojaškega kadra je ostal živ le avtor tega članka.

Kaj me je navedlo k pitanju, naj kar povem: v knjigi

(17. 9. 1987) Prosim, naj avtor, ki je prispeval k pisanju te knjige, temeljiteje pregleda svoje navedbe med pisanjem in oddajo gradiva.

Marca 1945 smo pred 3. četo prebrali odredbo o napredovanju v čin starejšega vodnika za 2. bataljon za Stanka Berginca-Maksa, Antona Gabrščeka – Tončeta, Justina Hvala in Joška Nemca. Od vseh napredovancev v bataljonu sem pri življenju ostal samo jaz. Anton Gabršček-Tonče je namreč takoj zatem padel kot žrtev igranja z orožjem s svojim kolegom, nekatere pri Sovodnjem nad reko Idrijco. Justin Hvala je padel na specialni nalogi v sestavi OZNE v Benečiji, nekatere okrog vasi Srednje, padel je pod streli svojega tovariša Antona Jordana-Tonca, ne pa v Ronkih pri Gorici (na 294. strani zadnji odstavek).

Po tragični smrti Justina Hvale sem bil jaz imenovan na njegovo mesto; s tem vdom sem ostal do osvoboditve.

Dokaz, da ni bil med ujetimi: pri prihodu 3. čete Drugega bataljona Druge brigade VDV iz Trsta v Ljubljano je Stanko Berginc-Maks starejši vodnik (desno).

na 283 strani v zadnjem odstavku piše: »...v patrolji, ki je odšla na kobariško območje, je sovražnik 7. januarja ujel vodnika Stanka Berginca-Maksa, ki je pozneje umrl v koncentracijskem taborišču Dachau.« Kakor vidite, je to napačni podatek, saj vam danes pišem članek v TV-15. Takrat je bil ujet moj brat (kot komandir VOS za kobariško v vasi Kamno), kar je že bilo opisano v TV-15 Naš tovariš v 35. številki

tve, sredi junija 1945 pa sem se vrnil v sestavo svoje čete v Trst, na Piazza Oberdan.

Mislím, da bi se pri pisavi takih in podobnih dokumentov bilo treba posvetovati s čim večjo skupino borcev. Omenjeno je bilo pisano po spominu, kar pa ni realno. Naj še dodam, da sem jaz uradno Stanislav Berginc, poznajo pa me po imenu Stanko Berginc-Maks.

Stanko Berginc-Maks

Že leta 1941 je zelo razsodno komentiral italijansko okupacijo naših krajev. Vključil se je v OF in postal njen odbornik. Po vsej verjetnosti sta bila razsodnost in preudarnost rezultat izkušenj, ki si jih je kot delavec pridobil po svetu. Med vojno je skupaj z ostalimi odborniki veliko prestal, saj so mu nekateri okupatorjevi sodelavci grozili in mu stregli po življenju. Zlasti glasen je bil partizanski dezerter iz sosednje vasi, ki danes živi v Torontu v Kanadi in rad pove, da se sploh ni boril na strani okupatorja. V muzeju Pleterškega samostana pa je njegovo ime in priimek na začetku seznama prvih belogardistov iz leta 1942, ki je bil zaplenjen Italijanom.

Z Mazijem sva se spomnila

tudi trenutka iz jeseni 1943., ko je prišel kot delegat na Kočevski zbor in sva se tam srečala. Naš bataljon Devete brigade je bil dodeljen za fizično zavarovanje tega zbora. Ob srečanju, ko sva si segla v roke, me je povabil pod bližnje drevo. Povedal mi je novice o domačih in odprl svojo »potovalno torbo«, mi ponudil kos klobase in precejšen kos radevskega kruha. Vse to sva zalila z nekaj požirki domačega vina.

Kasneje, v nemški ofenzivi in bojih v Gorskem Kotorju, sem o tem večkrat sanjal kot premražen in vedno lačen sedemnajstletnik.

Čeprav je Mazi že dopolnil 83 let, je še vedno prijeten sogovornik z izrednim spominom. Želim mu, da bi še mnogo let preživel v krogu svojih vnukov in pravnukov in da bi ostal še naprej tako čil.

Tone Slobodnik

vanje, ki so ga organizirali na Primorskem pok. Zorko Jelinčič, Krašina in Rejec iz Tolmina.

Vmes pa je posegel izdajalec in več jih je bilo zaprtih, pretepenih in mučenih. Med njimi je bil tudi pisec knjige Na tej in oni strani oceana. Čudovito nam je prikazoval takratno življenje primorskega ljudstva pod fašizmom.

Knjiga je vredna, da pride v roke tudi mladim ljudem; zanimiva je, saj opisuje tudi pisateljev beg v Argentino. Tja so se zatekli mnogi Slovenci iz raznih vzrokov. Kdaj je človek bolj srečen, kakor če v tujini naleti na domačega človeka Slovenca! Tovariš Franc Kurinčič je s svojimi sposobnostmi neumorno sodeloval v društvih, ki so si prizadevala ohraniti slovensko besedo.

Pa kaj naj še pišem: berite knjigo!

Terezina Skočir

Zlata poroka

Petdeset let je, kar so se mladi iz Ilirske Bistrice in okolice zbirali na mladinskih plesih pri Musetovih. Toliko časa pa je minilo tudi od dne, ko sta se ob zvokih harmonike spoznala tudi Ivan Logar iz Vrbovega in Stanka iz Zarečice. Zdaj 77-letni Ivan in 71-letna Stanka praznujeta zlato poroko — ob nedavni slovesnosti so jim zaželeli še veliko zdravja pet otrok, osem vnukov, številni Vrbovci in predstavniki zveze borcev Ilirske Bistrice. Besedilo in posnetek: P. Nikolič

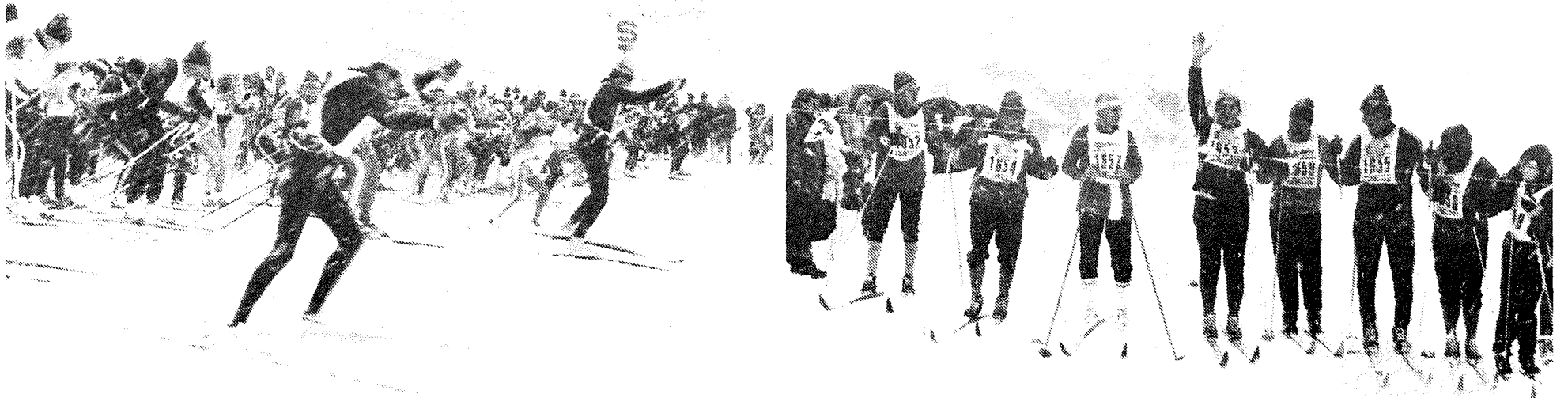
Za vse je krivo ne – delo

Ob novi ustavi

Veliko govorimo in razpravljamo o novi ustavi. Nekateri predlagajo celo referendum, kar se mi zdi nepotrebno. To so občutljive stvari in o mnogih povprečnih ljudeh nimamo pravih predstav. Temeljev ustave federativne ureditve socialističnega samoupravljanja, bratstva in enotnosti naših narodov in narodnosti ni treba spreminjati, kajti v naši socialistični skupnosti nas živi veliko, z različnimi navadami in kulturami.

Vprašam vas: kaj pričakujemo delovni ljudje od nove ustave? Saj sama ustava ne more veliko spremeniti na bolje, če se ne spreminjajo ljudje na glavnih vodilnih položajih, od federacije do krajevnih skupnosti! Morali bi se spremeniti in pošteno delati, ne samo za sebe, za svojo blaginjo, ampak tudi za skupnost. Kaj je ustava kriva za veliko, naraščajočo inflacijo, za neobzdržano dviganje cen najosnovnejših življenjskih potrebščin, zaradi katerih se sprašujemo, koliko časa bo to še trajalo? Kdaj se bo to izboljšalo? Socialne razlike se večajo iz dneva v dan. Bogati bogatijo, reveži, ki imajo komaj za vsakdanji kruh, pa so zaskrbljeni, kaj jim bo prinesel naslednji dan! Ali je ustava kriva, da se ne reši vprašanje socialnega razlikovanja, za kriminal, za velike dolgove, ki jih ne moremo odplačevati, čeprav bi jih morali za vsako ceno? Naj plačajo tisti milijarderji, ki so se zadolževali zase in svoje sorodnike, ne pa, da se izgovarjajo: krivi smo vsi! Tudi tisti, ki ničesar nimamo in samo delamo! Ali je ustava kriva za finančne skandale, kot je Agrokomerc in podobni? Za kriminal, za nacionalizem, za nenadzorovano tiskanje denarja in nepokritih menic? Za nespoštovanje ekonomskih zakonitosti in trga, za korupcijo in druge velike napake, ki so nas pripeljele na rob propada in zaradi katerih smo izgubili ves ugled v tujini? Saj, naši vodilni se zadolžujejo še naprej, namesto da bi družbi vrnil, kar so ji vzeli! Kje je zakon o nacionalizaciji? O valorizaciji velikih posojil, dolgoročnih, za katere plačujejo malenkostno vsoto? Kdaj se bo kaj izboljšalo?

Danica Zidarič

Na starterjevo znamenje so se tekmovalci pognali na pot in vsak si je prizadeval pridobiti najbolj ugoden položaj za finiš. Še nekaj trenutkov in nekdanji borci se bodo pognali v smučino.

Na zmagovalni oder so v kategorijo borcev stopili: od leve proti desni Medveš, Pivk in Žonta. Kolajne pa jim je podelil Stane Potočar-Lazar.

Oživele poti Devetega korpusa

Letošnja zima jo je pošteno zagodla organizatorjem množičnih spominsko-rekreativnih smučarskih prireditev. Bilo je tako malo snega, da je veliko prireditev odpadlo, druge pa so prestavljali iz sobote na soboto, iz nedelje na nedeljo. Minula nedelja pa je bila vendar le tekaška, saj so se zvrstila tekmovanja v Kotljah, Pohorju in še marsikje drugje. Najbolj množična prireditev v spomin na dogodke iz NOB pa je bila v Črnem vrhu nad Idrijo, kjer so pripravili trinajsti Trnovski maraton. Prvega so pripravili že pred dobrimi petnajstimi leti, vendar so morali dva, zaradi neugodnih snežnih razmer odpovedati. Tudi letos je vse kazalo, da te priljubljene tekaške prireditve ne bo. Prvotni termin za njegovo izvedbo je bil namreč pred dobrim mesecem.

Tudi v nedeljo so se morali organizatorji zelo potruditi, da so pripravili proge tako, kot je za takšno prireditev primerno. Pred začetkom tekmovanja so morali kar šestkrat prevoziti proge s teptalnimi stroji.

Na žalost pa je precej smučarjev – tekačev ostalo doma, ker so se ustrašili padajočega snega in dežja. Toda ko so se pognali v smučino, je še padal sneg, ko pa so prvi prišli v cilj, jih je tam pozdravilo sonce. Za posebej prijetno vzdušje so poskrbeli prijazni domačini, ki so složno z organizacijskim odborom, v katerem so Idrijčani, pripravili to tekaško-spominsko prireditev.

Tako kot že leta nazaj, so na Trnovskem maratonu tekli v posebni kategoriji udeleženci NOB. Njihova proga je bila dolga sedem kilometrov, ki so jo vsi udeleženci pretekli in preživeli prijeten dan med sotovariši in ob obujanju spominov na vojno.

B. K. Foto: Slavko Krševan

Na najdaljši progi Trnovskega maratona je zmagal naš olimpijec Jani Kršinar.

Borci v smučini.

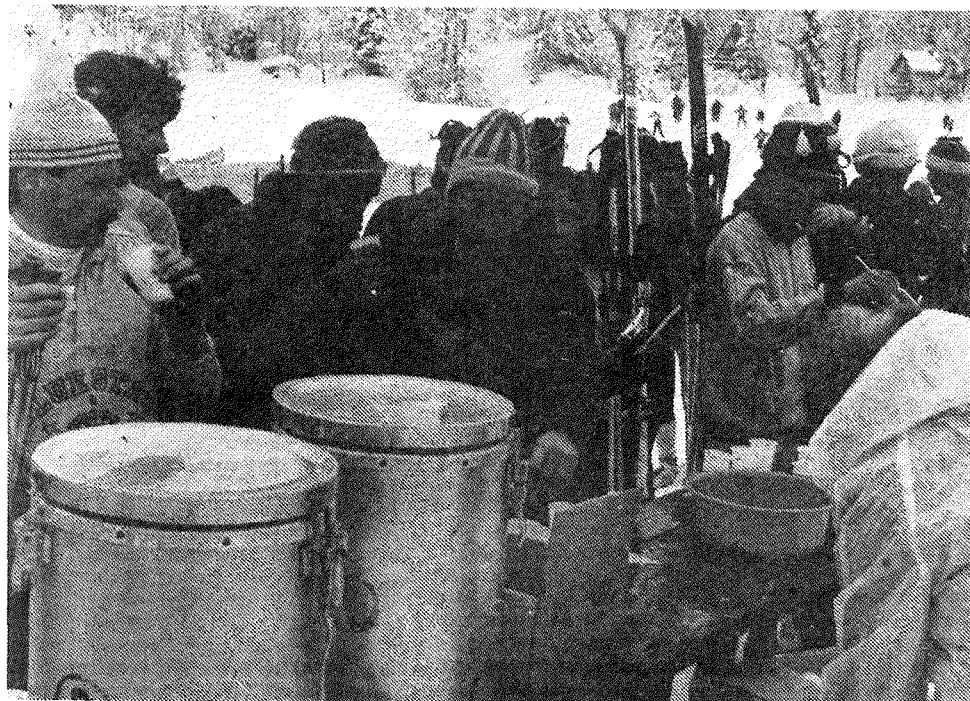
Na cilju so tekmovalce pričakale domačinke in jim obrišale potne obraze.

Zagrizeni boje so si ogledali številni gostje, med katerimi sta bila tudi predsednik častnega odbora maratona Stane Potočar-Lazar in generalpodpolkovnik Svetožar Višnjič.

Uradni napovedovalec Miloš Rutar je pred svoj mikrofon povabil tudi dve tekmovalki iz zamejstva.

Po prihodu v cilj so se tekmovalci okrepčali s čajem.

Pogled na cilj

Prijateljstva, rojena na snegu

Na tekaških progah na Rudnem polju in veleslalomski progi pod Viševnikom so konec prejšnjega tedna merili moči najboljši smučarji Ljubljanskega armadnega območja. Ze trinajstič so se srečali, da bi po štirih tekmovalnih disciplinah (biatlonu, patrolnem teku, teku štafet in veleslalomu) čestitali najboljši ekipi. Tako kot lani je bila letos najboljša ekipa Kranja, pred Mariborom in Postojno. Od četrtega do osmega mesta pa so se uvrstile ekipe Vrhnik, Ljubljane, Slovenske Bistrice, Graničarja in Novega mesta.

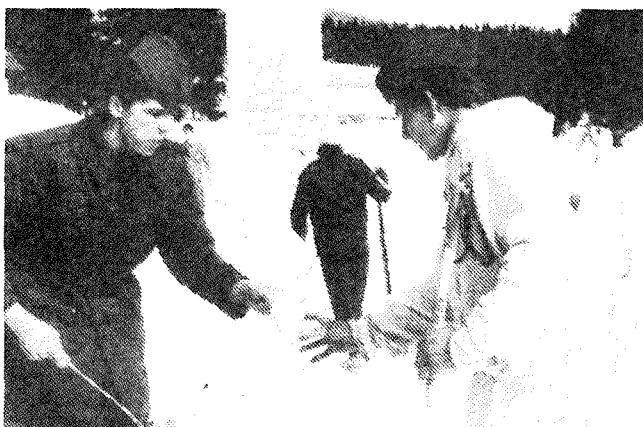
Prvenstvo na Pokljuki je bilo tudi priložnost za seznanjanje s prebivalstvom tega območja in revolucionarnimi izročili tega dela Gorenjske. Tekmovalci so si v treh dneh nabrali številne lepe vtise, ki jih bodo čez leta spominjali na služenje vojaškega roka. Nekateri udeleženci pa so v JLA sploh prvič stopili na smuči in jih tudi vzljubili. Mnogi so si obljubili, da bodo tudi po prihodu domov še naprej smučali.

Ko je prihajala patrolja v cilj, razdalja med prvim in zadnjim tekmovalcem ni smela biti večja kot petdeset metrov.

Precej zanimanja je vzbudil štafetni tek. Vsi skupaj so vzpodbujali tekmovalce, seveda pa so bili najbolj glasni tisti iz njihove ekipe. Precej časa je lahko štafeta pridobila pri menjavi tekmovalca.

Vsakega tekmovalca je po prihodu v cilj čakala skodelica toplega planinskega čaja.

Pred odhodom na progo so vodje ekip dajali še zadnje nasvete o tem, kako morajo tekmovalci teči. Po končanem teku patrolja Ljubljane ni bila najbolj zadovoljna z uvrstitvijo.

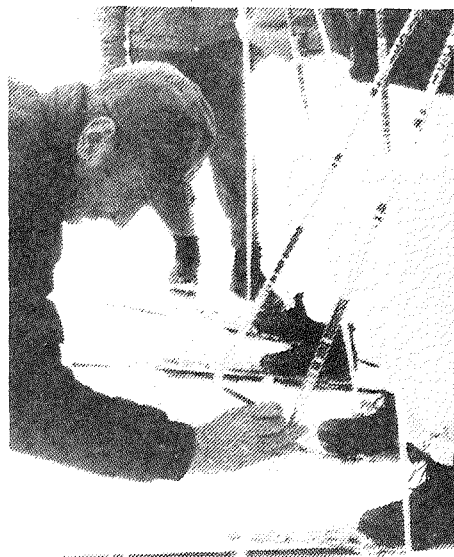
Po končanem teku so sotekmovanci pričakali tekače, jih ogrnili z odejami, organizatorji pa so jim pobrali startne številke.

Del tekaških prog je potekal tudi po poti Triglavске divizije NOV, ki so jo pred leti trasirali borci, ki so se vzpeli na naš najvišji vrh Triglav.

Ob startu štafet so se tekmovalci trudili, da bi si pridobili kar najboljši položaj. Toda že kmalu je bilo jasno, da je za dobro uvrstitev potrebno še kaj več.

Strogi sodniki so pred štafetnim tekom z različnimi barvami označili posamezne izmene, tako da ne bi prišlo do zmešnjave.

Tako je odšla na pot patrolja Kranja, ki je bila najboljša v tej panogi. S tem uspešnim nastopom pa je prispevala precej tudi k skupni zmagi svoje ekipe.

Na strelišču je imel vsak tekmovalec različno tarčo; od doprsne do mitraljezne, rezultate pa so na koncu sešteli. Pri streljanju so morali tekmovalci pokazati precej znanja, saj se po nekaj kilometrov dolgi progi ni bilo lahko umiriti in natančno streljati.

Foto: B. K.

Anketa o nasilju

»Mogoče vas zanima,« so nam napisali iz Artič. V anketi o nasilju za natečaj Mi mladi so zajeli učence petih in šestih razredov. Zavedajo se, da bi bilo veliko boljše, če bi jih anketirali še več, da bi bil razpon starosti večji. Vendar so bili že z dobljenimi odgovori rahlo razočarani in »skoraj smo prepričani,« pravijo, »da tudi od drugih ne bi dobili drugačnih odgovorov. Pa smo si raje prihranili razočaranje.« Takole sprašujejo in takšni so odgovori:

Kaj najraje bereš?

Že odgovori na to vprašanje so nam pokazali zaskrbljujoče stanje, ki je najbrž veljavno kar za celo šolo. Naši peto – in šestšolci najraje bero Zabavnik, vse vrste stripov, dečki še Kmečki glas, Avtomagazin, deklice pa zraven tega še Pil, Jano in Veselo svesko.

Ugotovili smo, da književnih del učenci skoraj ne berejo, oziroma jih ne berejo radi. Če jih že morajo, bero dečki najraje znanstveno fantastiko, vojne povesti, deklice pa zgodbe o živalih, doživetjih svojih vrstnic itd. ...

Skoraj 80 odstotkov jih je odgovorilo, da bere knjige samo takrat, če je to obvezno v šoli

Katere oddaje gledaš?

Cisto vsi anketiranci so na prvo mesto postavili risanke. Njim sledijo Superman, Super stara mama, Super medo, ..., Pisma iz TV klobuka, Periskop, Smrkce, Exlibris, Zemlja planet, kvizi, Nedeljski program, vse otroške oddaje nasploh, Video spet in filmi.

Naša ugotovitev je, da učenci programa niti ne izbirajo preveč, ker gledajo vse po vrsti. Tudi predolgo v noč spremljajo TV program. Povprečno gledajo na dan več kot dve uri TV. Veliko je tudi izjem, ki gleda program do konca – pozno v noč in jim tudi starševska prepoved nič ne pomaga. Posledica pri letih je vidna tudi v šoli. Učenci so brez nalog, neprepani, ne morejo slediti pouku in so neaktivni. Menimo, da bo držalo, če pravimo, da je tudi njihovo obnašanje posledica vsega, kar gledajo na televiziji. So napadalni, grobi, hočejo izstopati z negativnimi izpadi, grdo govorijo, zbuja jo pozornost...

Kakšne filme in risanke imaš najraje?

Med risankami so na prvo mesto postavili Disnejeve, čeprav so jim všeč vse, samo da je risanka. V njih iščejo naslednje: če so dobro narisane, če so napete, humoristične – smešne, domiselne, razburljive... Zadovoljijo jih tiste, v katerih so dobri triki, hiter tempo, da gre za prvo mesto ali zmago, kdo bo rešil slabšega, če bo zmagala resnica. Dečki se razlikujejo od deklic v tem, da si oni želijo streljanje, spretnost juna-

kov, lov, akcijo, tepež, orožje, deklice pa so proti temu in iščejo rešitev vsega v neki čudežni moči ali pa pričakujejo, da lahko zmaga resnica in pravica na lepši način.

Posebno fantje so ljubitelji filmov na televiziji. Seveda so jim najbolj všeč kriminalke, westerni, policijski, groz-

kov, lov, akcijo, tepež, orožje, deklice pa so proti temu in iščejo rešitev vsega v neki čudežni moči ali pa pričakujejo, da lahko zmaga resnica in pravica na lepši način.

Skoraj 80 odstotkov jih je odgovorilo, da bere knjige samo takrat, če je to obvezno v šoli

Katere oddaje gledaš?

Cisto vsi anketiranci so na prvo mesto postavili risanke. Njim sledijo Superman, Super stara mama, Super medo, ..., Pisma iz TV klobuka, Periskop, Smrkce, Exlibris, Zemlja planet, kvizi, Nedeljski program, vse otroške oddaje nasploh, Video spet in filmi.

Naša ugotovitev je, da učenci programa niti ne izbirajo preveč, ker gledajo vse po vrsti. Tudi predolgo v noč spremljajo TV program. Povprečno gledajo na dan več kot dve uri TV. Veliko je tudi izjem, ki gleda program do konca – pozno v noč in jim tudi starševska prepoved nič ne pomaga. Posledica pri letih je vidna tudi v šoli. Učenci so brez nalog, neprepani, ne morejo slediti pouku in so neaktivni. Menimo, da bo držalo, če pravimo, da je tudi njihovo obnašanje posledica vsega, kar gledajo na televiziji. So napadalni, grobi, hočejo izstopati z negativnimi izpadi, grdo govorijo, zbuja jo pozornost...

Kakšne filme in risanke imaš najraje?

Med risankami so na prvo mesto postavili Disnejeve, čeprav so jim všeč vse, samo da je risanka. V njih iščejo naslednje: če so dobro narisane, če so napete, humoristične – smešne, domiselne, razburljive... Zadovoljijo jih tiste, v katerih so dobri triki, hiter tempo, da gre za prvo mesto ali zmago, kdo bo rešil slabšega, če bo zmagala resnica. Dečki se razlikujejo od deklic v tem, da si oni želijo streljanje, spretnost juna-

Gica... Super banana, Tom in Jerry, Smrkci, Pink Panther, Gargamel, Lolek in Bolek...

Našteli smo jih zgoraj po številu glasov, ki smo jih povzeli po anketi. Pri igranih filmih pa so najbolj priljubljeni tisti, ki jih trenutno gledajo v nadaljevanjih ali pa so jih v bližnji preteklosti.

Npr. Junaki iz nadaljevanke Sever – jug, Povratek v Eden, Grizli Adams. Od starih junakov smo našli Chaplina in med vsemi priljubljenimi junaki samo enkrat Boška Buho. Ti rezultati so nam dali tudi veliko misliti. Ali ne gre vse domače mimo njih in cenijo samo tisto, kar je tuje? Ali so junaki domačih filmov res tako malo

kov, lov, akcijo, tepež, orožje, deklice pa so proti temu in iščejo rešitev vsega v neki čudežni moči ali pa pričakujejo, da lahko zmaga resnica in pravica na lepši način.

Skoraj 80 odstotkov jih je odgovorilo, da bere knjige samo takrat, če je to obvezno v šoli

Katere oddaje gledaš?

Cisto vsi anketiranci so na prvo mesto postavili risanke. Njim sledijo Superman, Super stara mama, Super medo, ..., Pisma iz TV klobuka, Periskop, Smrkce, Exlibris, Zemlja planet, kvizi, Nedeljski program, vse otroške oddaje nasploh, Video spet in filmi.

Naša ugotovitev je, da učenci programa niti ne izbirajo preveč, ker gledajo vse po vrsti. Tudi predolgo v noč spremljajo TV program. Povprečno gledajo na dan več kot dve uri TV. Veliko je tudi izjem, ki gleda program do konca – pozno v noč in jim tudi starševska prepoved nič ne pomaga. Posledica pri letih je vidna tudi v šoli. Učenci so brez nalog, neprepani, ne morejo slediti pouku in so neaktivni. Menimo, da bo držalo, če pravimo, da je tudi njihovo obnašanje posledica vsega, kar gledajo na televiziji. So napadalni, grobi, hočejo izstopati z negativnimi izpadi, grdo govorijo, zbuja jo pozornost...

Kakšne filme in risanke imaš najraje?

Med risankami so na prvo mesto postavili Disnejeve, čeprav so jim všeč vse, samo da je risanka. V njih iščejo naslednje: če so dobro narisane, če so napete, humoristične – smešne, domiselne, razburljive... Zadovoljijo jih tiste, v katerih so dobri triki, hiter tempo, da gre za prvo mesto ali zmago, kdo bo rešil slabšega, če bo zmagala resnica. Dečki se razlikujejo od deklic v tem, da si oni želijo streljanje, spretnost juna-

– ker so lepo oblečeni, urejeni, se lepo obnašajo
– ker se znajo prepirati, zafrkavati, znajo leteti, hodi-
jo skozi zid
– ker so razgibani, hitri, neustrašni v boju proti zlu
– ker spretno rešujejo ljudi, znajo pomagati in so spretni
– ker se znajo lepo igrati

V čem bi jih rad posnemal?

Svoje junake bi zelo radi posnemali v tem, da bi...
– vzbujali pozornost, bili priljubljeni
– jih imeli drugi radi, da bi jih gledali na TV, da bi bili močni, bistri, lepo razviti
– lepo plesali, peli, znali voziti avtomobil
– pomagali drugim
– se obmetavali s tortami
– da bi jim bili podobni v tepežu, moči, v streljanju, vsem lepem, spretnosti, obnašanju, v lepoti, v pogumu
– imeli podobne pričeške, lepe obleke, se podobno lepotečili
– se tako smejali, govorili, zabavali
– bili tako bogati, srečni, brezskrbni.

Kaj vam je anketa povedala?

Anketa nam je dala misliti o vsem, kar so učenci napisali. Še posebno zaskrbljujoče je spoznanje, da si ne želijo branja, ker zaradi TV in raznih stripov sploh nimajo več časa, da bi segli po dobri knjigi. Žalostno je tudi to, da tega niso krivi sami, saj skoraj povsod po domovih tudi starši nič ne bero. TV jih je zasvojila s svojim programom, ki niti primeren ni vedno zanje. Starši, ki bi jim v prvi vrsti morali stati ob strani v izbiri programa, so odpovedali. Priznavajo, da jim skoraj niso več kos. In če jim uhajajo iz rok pri nas na vasi, se mi zdi, da je stanje v mestih še slabše. Vse to se seveda pozna tudi v šoli, pri ustnem in pisnem izražanju in druge seveda pa tistim, ki znajo gledati televizijo s trezno presojo, širi obzorje in ga lahko duhovno krepi.

Pri gledanju oddaj obstaja jo razlike med dečki in deklicami. Te so podrobneje navedene zgoraj. Razen njih pa opazam, da se dečki bolj vživljajo v vse, kar vidijo, kot deklice. Dečki o tem bolj razpravljajo med sabo, zbuja jo pozornost in se želijo enačiti z junaki. Žal pa je opaziti, da jim želijo biti podobni bolj v slabem kot v dobrem. Najbrž jih vodi ta želja zato, ker mislijo, da se bodo na ta način postavili pred mlajšimi. (Npr. obnašanje, razne grobosti, agresivnost.)

Anketo vam pošiljamo z veliko negotovostjo, najbrž zato, ker sami nismo zadovoljni z njenimi rezultati in odkritji.

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

Malo za smeh, malo zares

Sporni priimek

S priimki so včasih težave, zlasti, če se na primer pišeš Medved, Petelin, Lisjak, Piščanec in podobno. Se že najde kdo, ki pove na tvoj račun kako zbadljivo, se te tako ali drugače izposodi. Včasih pa nastane zmeda okoli kakega priimka tudi povsem naključno. Poslušajte, kako piše Nataša Vidgaj iz Trbovelj (njeno zgodbo smo vzeli iz posebne številke Črnege zlata, glasila tamkajšnje osnovne šole):

»V letih študija je moja mamica njen fant peljal v Ljubljano na izpit. Bilo je deževno vreme in ceste so bile mokre. Fant je zavrl, avto se je obrnil in se zaletel drugega, ki je stal na pločniku. Prišel je miličnik, da bi popisal, kaj se je zgodilo. Vprašal je mojo mamico po dekleškem priimku. Mami je vsa zmedena zajecjajala: »Zaletel.« Miličnik je odgovoril: »Že razumem, gospodična, da ste se zaleteli, toda, prosim, zberite se in nam povejte svoj priimek.« Mami je ponovno zajecjajala: »Zaletel.«

Miličnik se je popraskal za ušesi, dvakrat pokimal z glavo in ponovno vprašujoče pripomnil: »Da, zaleteli ste se, zato prosim, povejte svoj priimek!«

Tedaj je mami že naveličano zatrdila: »Poslušajte, tovariš policaj! Jaz sem čisto pri sebi in pišem se Zaletel, ime pa mi je Mihaela!«

Miličnik je zmedeno zajecjajal: »Oprostite...« in pogledal stran, da ne bi opazila nadležne rdečice, ki mu je prekrila obraz.

Ste se kaj nasmehnil ob tem spornem priimku, dragi mladi prijatelji? Ste se, saj vem! Veste, tudi meni se včasih zgodi kaj podobnega; pa ne s priimkom, ampak z imenom. Ko se komu predstavim kot Živa, najprej trzne z glavo in me dobro pogleda, ker je pričakoval vse drugo, razen tega imena, v nadaljevanju pa večkrat poslušam pripombo: »No, to že vem, da ste živa...« In potem navadno sledi še kaj v zvezi s takšno ali drugačno živostjo. Kaj hočem, tako pač je. Bolj me preseneti, če neznanec mirno sprejme, da sem Živa. Vse to je postalo del moje vsakdanjosti, del mene, kakor je del mene tudi moje ime, ki so mi ga dali starši in ga ne bi zamenjala za nobeno drugo.

O imenih in priimkih bi lahko še veliko pisali: o izvoru, pomenu, značilnosti za določeno območje in ne nazadnje o potujčevanju. Kaj vse so Italijani in Nemci, ki so nas hoteli »zbri-sati« s sveta, počeli s priimki naših družin! Namesto Petelin je nastal Gallus, Smrekar se je prelevil v Pinosa, Grmič je postal Grimacco in podobno.

Pišite nam, dragi mladi prijatelji, pišite, kaj se je med vojno dogajalo s priimki v vašem kraju. Vprašajte sosed. Morda pa vam bo kdo od njih znal razložiti izvor in dolgo zgodovino svojega priimka. Saj je zanimivo vedeti, od kod izvira nek rod. Pobrskajte po svoji preteklosti tudi okoli domačega ognjišča. Veliko veselja in veliko uspeha vam želim pri tem

Živa

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

V artiški osnovni šoli so anketo ne samo naredili, ampak so jo, kakor ste ugotovili, tudi obdelali in resno zamislili ob posameznih odgovorih. Menim, in prav je, da se bo še kdo drug, ki bo

Niko Grafenauer

Krik

Krik je s solzami v nas, obtežen. Zato ni vesel ne njegov glas ne pomen.

Krik z bolečino zareže v noč ali dan, da živo zakrvavita iz sveže odprtih ran.

A včasih je krik tako tih, da tišina kriči. In čas kot med nebom in zemljo zdržan dih, obstoji.

Takrat tiči krik do vratu zaboden v nas. In kot na konici meča čisto pri dnu krvavi na ves glas.

(Iz knjige pesmi Skrivnosti, iz zbirke Liščki zalozbe Borec)

Na rob ankete o nasilju

Kako trden je naš most

Na rob ankete o nasilju, ki ste jo prebrali na današnji mladinski strani, postavljamo razmišljanja – Kako trden je naš mir? ki so nam jih poslali iz osnovne šole Borisa Kidriča v Ajdovščini. ANITA PREGELJ: Mir. Včasih se sprašujem, kaj pomeni mir. Tri lepe črke, za katere so se bojevali partizani, za katere je padlo veliko ljudi. Ničkoliko krvavih žrtev... Mir... To mi pomeni domovino, starše, prijatelje. A ta mir stoji le na tanki površini, ki se lahko prelomi in uniči vse človeštvo.

TANJA KOBAL: Mislim, da je naš mir v Sloveniji in Jugoslaviji še trden, a ko pogledamo preko meja, ugotovimo, da še vihraje vojne. To je stvar nas vseh! Le skupnost naredi moč in zmago.

ANDREJA FURLAN: Naš mir ni več trden. Grozijo nam atomske vojne, bombe, ki uničijo v petih minutah, nemiri... Državlanske vojne lahko prerastejo v svetovno vojno; bolj točno – v vojno dveh velesil. Čisto je mogoče, da bo naša Zemlja

ostala le še kupček pepela v vesolju; kupček, ki se bo razpršil.

KATJA ŽELJAN: Naš mir ni ravno trden. Res pa je tudi, da v veliki meri vplivamo nanj mi sami. Razne politične in druge zdrahe vplivajo na vse manjšo trdnost miru v naši državi. Morda pa se ljudje spreobrnemo in upamo v lepšo, svetlejšo prihodnost...

MEI SING BLAŽKO: V naši deželi ne bo več dolgo vladal mir, saj je med našimi narodi vedno manj bratstva.

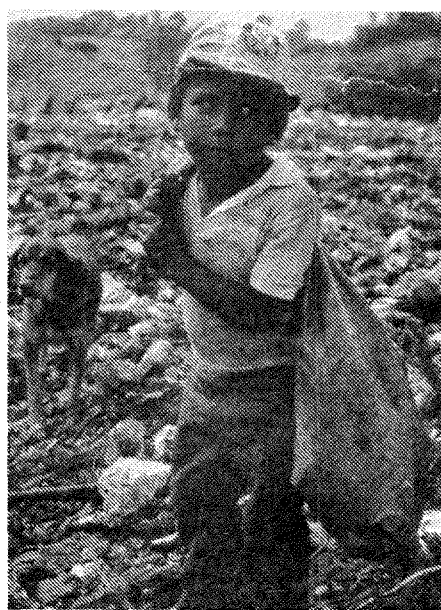
ŠTOKELJ DOMEN: Mislim, da je mir v Sloveniji še kar trden. Lahko smo veseli, da ni vojne in da živimo v svobodi, da nismo zatirani in lahko sami odločamo. Upam, da bomo še dolgo svobodni.

IVAN BOLČINA: Rekel bi, da se naš mir že malo ziblje, saj je povsod veliko stavk, nezadovoljstev in ponekod celo beda. Mnoge tovarne slabo poslujejo in so v izgubi. Vse pogostejši so vlomi. Miru pa je vedno manj.

ANDREJKA POLŠAK: Naš mir je zelo trden, ker imamo zaenkrat vse, kar si želimo.

BOJAN ŠTANCAR: Naš mir je zelo trden. Zanj so ljudje trpeli. In ker so dolgo trpeli, bomo tudi mi dolgo živeli v miru.

Misli so izbrali učenci 7. c razreda OŠ Boris Kidrič v Ajdovščini, potem, ko so si ogledali film Dolina miru.

Težko je biti brez doma, brez staršev, okoli tebe pa divja vojna

Usposabljanje prilagodili svojim posebnostim

Kočevska občina je svojevrsten posebnost v slovenskem prostoru. Po velikosti je druga v Sloveniji, po številu prebivalcev pa je v drugi polovici seznama. Večina prebivalcev v občini živi v samem Kočevju in njegovi bližnji okolici. Takšna razporeditev prebivalstva zahteva tudi drugačno organizacijo dela in življenja vseh organizacij in društev, seveda tudi ZRVS. Nekaj besed o kočevskih rezervnih starešinah smo spregovorili s predsednikom tamkajšnje občinske konference ZRVS Bojanom Šobrom.

»V naši organizaciji je včlanjenih 779 rezervnih vojaških starešin. Od tega je 458 nižjih oficirjev in 321 oficirjev. Imamo šest članov brez čina, včlanjenih je tudi osem žensk, 194 članov je udeležencev NOB, 251 rezervnih starešin pa je članov ZK. Več kot polovica članov je stara več kot petdeset let. Občinska konferenca je razdeljena v devet krajevnih konferenc ZRVS, ustanovili pa smo tudi devet aktivov, in sicer so štiri v krajevnih skupnostih, sedem jih je v delovnih organizacijah in eden v šoli.«

To je bila kratka »osebna izkaznica« vaše organizacije. Najpomembnejša naloga ZRVS je usposabljanje njenih članov za opravljanje nalog v vojni in miru. Kako ta proces poteka pri vas?

»Enako, ali podobno, kot v drugih organizacijah ZRVS v Sloveniji. Imamo predavanja, orientacijsko-taktične pohode, tehnične zbornice in seveda preverjanja znanja. To opravimo v obliki reševanja testne naloge.«

Kakšna je udeležba na teh akcijah?

»Lansko leto je bilo glede tega posebno, saj je tudi v naši občini potekala združena taktična vaja Jesen '87 in je veliko naših članov sodelovalo v njej. Zaradi tega nismo mogli opraviti nekaterih načrtovanih dejavnosti, vsem starešinam, ki so bili na vaji, pa smo priznali, da so opravili svojo dolžnost do organizacije. Sicer pa je bila udeležba na vseh vrstah usposabljanja dvainšestdesetodstotna, preizkusa zna-

nja pa se je udeležilo dvainšestdeset odstotkov članov.«

V mnogih okoljih se srečujejo s problemom, kako zagotoviti ustrezne predavatelje. Ali imate te probleme tudi pri vas?

»Menim, da ne. Že pred leti smo ustanovili predavateljsko skupino, ki skrbi za usposabljanje rezervnih vo-

Predsednik OK ZKVS Kočevje Bojan Šobor pravi: »V šolah rezervnih vojaških oficirjev izvejo premalo o naši organizaciji.«

jaških starešin in tudi prebivalstva. Za nekatere teme pa pridobimo zunanje predavatelje. Na tem in na drugih področjih zelo dobro sodelujemo z enoto JLA v Ribnici. Svoje programe dela in usposabljanja pa skušamo čim bolj prilagoditi okolju, v katerem deluje naša organizacija.«

Že uvodoma ste dejali, da je več kot polovica članov stara več kot petdeset let. Kje je vzrok za to?

»Vzrok je v premajhnem zanimanju mladih za šole rezervnih oficirjev in v tem, da vsi kandidati, ki so priprav-

ljeni iti v te šole, niso vanje sprejeti. V zadnjem času se je iz naše občine prijavilo 29 fantov, sprejetih pa je bilo enajst. Ko pridejo iz šole, ti fantje premalo poznajo našo organizacijo in se vanjo niti ne vključijo. Menimo, da imamo premalo neposrednega stika z njimi. Po drugi strani pa se mi zdi, da jih tudi v ŠRO vzgajajo preveč enostransko, in sicer samo za delo v JLA, zelo malo pa izvejo o delu v teritorialni obrambi in pa o delu ZRVS.«

V mnogih občinah niso zadovoljni z delom krajevnih konferenc in aktivov ZRVS?

»Pri nas smo z delom petih krajevnih konferenc ZRVS zelo zadovoljni, štiri pa so kakšne, da ne dosegajo uspehov, kot bi jih pričakovali. V svojih okoljih se niso uveljavile kot organizacije, ampak so se tam uveljavile posamezni rezervni vojaški starešine. O delu aktivov pa smo delali analizo, ki ni dala najboljših rezultatov. Na naše aktivne, ki naj bi bili v pomoč vodilnim delavcem, se v delovnih organizacijah najpogosteje spomnijo šele takrat, ko jim teče voda v grlo. Pregled obrambnih in varnostnih načrtov je pokazal, da so v tistih delovnih orga-

nizacijah, kjer je aktiv delaven, veliko boljši, kot pa v tistih, kjer obstaja samo na papirju.«

Ali tudi vašo organizacijo pestijo finančni problemi?

»Prav gotovo! Lani smo imeli na voljo dva milijona dinarjev, ki smo ju dobili iz občinskega proračuna in to je naš edini denar. Članarina, ki jo plačujejo rezervni vojaški starešine, ostaja namreč krajevnim konferencam za njihove potrebe. Pri našem delu vse bolj pogrešamo človeka, ki bi bil pri nas redno zaposlen, vendar ni možnosti, da bi se v bližnji prihodnosti to tudi zgodilo. Sicer imamo tehnično službo skupaj z OO ZZB NOV in OK ZSM. Imamo svoje prostore, manjka nam torej le profesionalen.«

Trenutno so v naši družbi v ospredju ustavne spremembe. Ali se kot organizacija vključujete v javno razpravo?

»Prav gotovo bi morala tudi naša organizacija spregovoriti o njih. Toda čas je zelo kratek, tematika pa zahtevna. Javna razprava pa sovpada tudi z razpravami o zaključnih računih v delovnih organizacijah. Zato smo našim članom priporočili, naj se v javno razpravo o ustavnih spremembah vključijo, tam, kjer živijo in delajo.«

Do zdaj sva govorila o tistem predpisanem, uradnem življenju ZRVS. Za večji občutek pripadnosti organizaciji pa so potrebna tudi preprosta druženja med člani?

»Za te namene preprosto nimamo denarja. Vsaka štiri leta pripravimo obisk pri eni specialističnih enot JLA. Ob občinskem prazniku vsako leto pripravimo tekmovanje za naše člane. Pogrešamo pa še druge, bolj sproščene oblike druženja naših članov.«

Pogovor zapisal: B. K.

Zmanjšanje oboroženih sil

Težak gospodarski položaj zahteva od vseh nas, da varčujemo in sredstva razumno porabljamo na vseh področjih življenja. Temu se je pridružila tudi naša armada.

Predsedstvo Jugoslavije je namreč sklenilo, da zmanjša mirnodobno sestavo JLA za 12 odstotkov, vojno sestavo za 10, teritorialno obrambo pa za 13,7 odstotka. Tako naj bi izdatke za JLA do konca tega srednjeročnega obdobja zmanjšali za deset odstotkov. Ta korak predsedstva Jugoslavije pa ni nobeno posebno presenečenje, saj ga je napovedal zvezni sekretar za ljudsko obrambo Branko Mamula že decembra lani v Skupščini Jugoslavije. Tako moramo povedati, da se s tem ne bo nič zmanjšala obrambna sposobnost naše države, saj to zagotavljajo nove tehnične sposobnosti, boljša organizacija dela v oboroženih silah in še kaj drugega.

Po eni strani je to prilagajanje materialnim razmeram v naši družbi, po drugi pa to pomeni tudi prilagajanje drugačnim mednarodnim razmeram, v katerih beležimo popuščanje napetosti. Te procese pa moramo, kot neuvrščena država podpirati, jim slediti in dajati tudi konkretne zglede, med katere prav gotovo sodi tudi korak predsedstva Jugoslavije.

Pozdraviti je treba tudi to, da je zvezni sekretariat za ljudsko obrambo predlagal te spremembe. To kaže na določen premik v miselnosti naših vojakov, kar pa tudi ne gre pozabiti. Vse kaže, da se tudi oni začnejo zavedati, da ne morejo dobivati od družbe, če ta nima kje vzeti. Tako bo gospodarstvu ostalo nekaj več denarja za večjo proizvodnjo, večji izvoz in hitrejši izhod iz krize.

B. K.

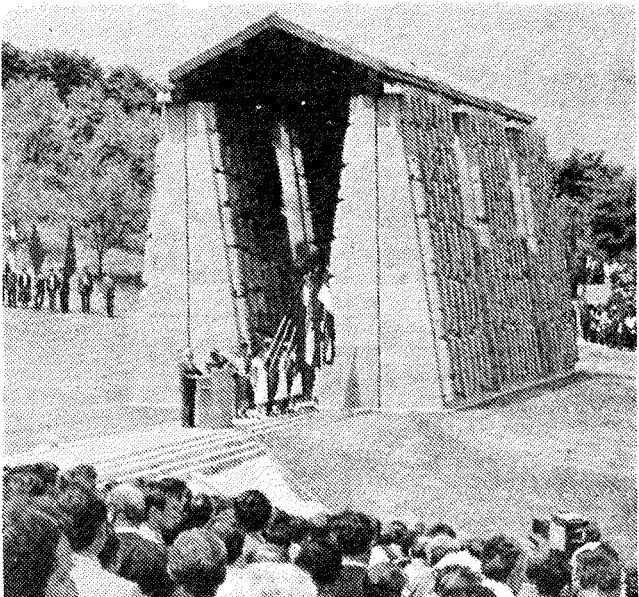
Pred osemnajstim srečanjem »Bratstvo in enotnost«

Priprave v polnem teku

Gostiteljica letošnjega, že osemnajstega, srečanja rezervnih vojaških starešin Jugoslavije Bratstvo in enotnost '88 je Socialistična republika Srbija. Že nekaj časa delujejo organizacijski odbor, ki ga vodi generalpolkovnik Aleksandar Janjić, sicer predsednik srbske borčevske organizacije, in vse potrebne komisije.

stim iz prejšnjih let, le da so v tega vnesli nekaj novosti, ki naj bi prispevale k še boljše počutju gostov v tej naši republiki. Sestavljena je tudi delovna skupina, ki pripravlja scenarij sklepne slovesnosti in bo nekoliko drugačna, kot pa je bila do zdaj.

Seveda pa to srečanje, kot večina do zdaj, ne bo imelo samo manifestativ-

Srbija je do letos dvakrat gostila delegacije rezervnih vojaških starešin iz drugih republik in pokrajin. Prvič je bila osrednja proslava ob tem srečanju leta 1974 v Domu garde na Topčiderju v Beogradu. Drugo srečanje je bilo v Srbiji leta 1980, osrednja proslava pa je bila v Čačku, in sicer pred spomenikom padlih borcev in prebivalcev tega mesta.

Kot pravi Mitar Mrkić z RK ZRVS Srbije, so se odločili, da bo letošnje srečanje v Divčibarah. Ta znani vstajniški kraj leži v trikotniku, ki ga tvorijo Kosić, Valjevo in Mionica, torej je v osrednjem delu Srbije. Nedaleč od Divčibara pa je padel tudi znani srbski revolucionar Žikica Jovanović-Spanac. V največjem času pa so Divčibare postale znana turistična točka, ki jo obiskujejo številni turisti, med njimi največ Beograjčanov.

Program bivanja rezervnih vojaških starešin iz vse Jugoslavije je podoben ti-

nega značaja, ampak bo predvsem delovno. Pripravljajo okroglo mizo, na kateri bodo govorili o ZRVS in drugih družbenih organizacijah. Pričakujejo, da bodo republiške in pokrajinske konferenci ZRVS pripravile razprave na to temo in jo osvetlile s svojega stališča.

Slovenska delegacija, ki se bo udeležila letošnjega srečanja, bo obiskala kragujevsko regijo, predvsem tiste kraje, v katerih je bilo največ Slovencev, ki jih je med vojno okupator izselil v Srbijo.

B. K.

Mariborske organizacije ZRVS ocenile minulo delo

Problemi in uspehi

V Mariboru so se končale letne programske konference občinskih organizacij ZRVS. Na njih so analizirali sedanje stanje in rezultate pri strokovnem, vojaškem in idejnopolitičnem izobraževanju ter sprejeli programe dela za letos.

Na občinski konferenci ZRVS Maribor Pobrežje so ugotovili, da so se rezervni vojaški starešine usposabljal predvsem individualno, z gradivi iz Naše obrambe in kolektivno, s seminarsko obdelavo posameznih tem. Kritizirali pa so izredno slabo delo v KK ZRVS Melje in Pernica, kjer sta odpovedali vodstvi obeh organizacij. Poudarili so tudi, da so rezervni vojaški starešine uspešno sodelovali na armadnem strelskem tekmovanju in drugih tekmovanjih na temo SLO in DS. Precej prostora so namenili udeležbi, oziroma neudeležbi posameznih članov na usposabljanjih in zahtevali oostrejših sankcij. Grajali so tudi neaktivnost samoupravnega sodišča, ki deluje v okviru občinske konference ZRVS. Povezava njihove organizacije z DPO, šolami in drugimi dejavniki je dobra, saj so rezervni vojaški starešine v vseh okoljih nosilci obrambne in varnostne vzgoje. Še vedno pa premalo doseljujejo pri delu obrambnih krožkov, čeprav se tudi tu položaj izboljšuje.

Delegati občinske konfe-

rence ZRVS Maribor Tezno so opozorili na dosežene uspehe pri usposabljanju rezervnih starešin in menili, da ga bo potrebno še izboljšati in povečati udeležbo na predavanjih. Letos bodo namenili posebno skrb praktičnim oblikam usposabljanja. Razvili bodo tesno sodelovanje s SZDL, OZD, mladino in družbenimi organizacijami, krajevne konference ZRVS pa se bodo vključevale v pripravo akcij NNNP in drugih obrambnih dejavnosti.

V občini Maribor Pesnica so na letni konferenci opozorili na rezultate, ki jih je ZRVS dosegla pri pripravi orientacijsko taktičnih tekmovanj, ki so bila hkrati preverjanje znanja in telesne pripravljenosti rezervnih vojaških starešin. Na teh tekmovanjih so sodelovale tudi ekipe NZ, CZ, komitejev za SLO in DS, mladine in drugi. Nekateri rezervni vojaški starešine, so poudarili v razpravi, še vedno izostajajo in se ne udeležujejo predavanj in drugih oblik usposabljanja. Oblikovanje krajevnih konferenc ZRVS v Svetčani

in Spodnji Kungoti se je pokazalo kot pravilna usmeritev, zato bodo letos ustanovili tudi krajevni konferenci ZRVS v Ceršaku in Zgornji Velki, s čemer bo vsaka KS v občini imela svojo organizacijo ZRVS.

Razpravljalci na seji občinske konference ZRVS Maribor Ruše so menili, da so pri ohranjanju in negovanju izročil NOB in revolucije naredili korak naprej. Dokaz za to je pohod na Klopni vrh v okviru občinskega praznika in obisk spominskih obeležij, ki jih verujejo KK ZRVS. Dobro so sodelovali z mladimi, čeprav bi bilo lahko to sodelovanje še boljše. Posebej so opozorili na sodelovanje s strelskima družinama Prvi pohorski bataljon iz Ruš in Gozdar iz Lovrenca, ki pomagata pri pripravi strelskih tekmovanj in drugih prireditvev. Rezervni vojaški starešine so veliko prispevali k podružbljanju SLO in DS v občini, saj so mnogi nosilci pomembnih samoupravnih in družbenopolitičnih akcij v KS, OZD in druge.

Na zasedanju občinske konference ZRVS Maribor Rotovž so opozorili predvsem na rezultate, ki so jih dosegli pri usposabljanju v minulem letu. Posebej so

obravnavali teme iz zaledne oskrbljenosti v splošni ljudski obrambi vojni in ureditve ozemlja za potrebe oboroženega boja in drugih oblik odpora. Praktino so se urili z orožjem in v obliki tekmovanj reševali taktične naloge na terenu. Sodelovanje z JLA in TO je bilo dobro. Letos pa bodo uvajali v usposabljanje nove metode dela in sodobne učne pripomočke, s katerimi si bodo rezervni starešine dopolnjevali avoje znanje.

Delegati OK ZRVS Maribor Tabor so razpravljali o dosedanjem delu in nalogah ter ugotovili, da so veliko storili na področju podružbljanja in pri usposabljanju rezervnih vojaških starešin. Predavanja so bila na višji, kakovostnejši ravni, vendar z udeležbo še ne morejo biti zadovoljni. V prihodnje bo treba odločno diferencirati članstvo in se pogovoriti s tistimi člani, ki se ne udeležujejo posameznih akcij. Ponosni so na rezultate, ki so jih dosegli na različnih tekmovanjih, saj so na tem področju vodilni v Sloveniji in tudi Jugoslaviji. V prihodnje bodo namenili večjo skrb družabnemu življenju, da bi se člani med seboj bolj spoznali. V razpravi so poudarili, da se bodo morali člani še bolj vključevati v akcije za pridobivanje mladih v obrambne in vojaške poklice.

Marjan Kos

Izza dni, ko se je bližal Jelenov žleb

Dogodek izpred bitke

Piše: Silva Grgič-Šimen

26. marca bo poteklo 45 let od največje zmage slovenskih partizanskih brigad nad silami italijanskega okupatorja. Na ta dan sta namreč dva bataljona Cankarjeve brigade in en bataljon Gubčeve brigade skoraj popolnoma uničila elitni pehotni bataljon italijanskega divizije »Macerata«. To se je zgodilo pod Malo Belo steno v bližini Jelenovega žleba, sredi gozdov Velike gore.

Dogodek, ki ga opisuje v tem zapisu, je le posredno povezan s to bitko. V njem se omenjajo nekateri stari cankarjevci, ki jim ni bilo namenjeno, da bi skupaj z ostalimi le dva dni kasneje sodelovali v tej bitki in se veselili njene nadvse zmagovitega konca. Večina teh starih borcev Cankarjeve ni omenjena niti v seznamu padlih in živih borcev, ki je sestavni del brigade monografije. Ni jih niti v kartoteki brigadnega odbora. O njih še ni bila napisana nobena beseda, kolikor je bilo piscu tega zapisa mogoče preveriti prek sicer dokaj pomanjkljive bibliografije partizanskega tiska, ki je od leta 1967 sicer niti nimamo

več in se pač vsak znajde kakor ve in zna. Vendar je to verjetno že druga zadeva...

Gre torej za patroljo petih borcev 1. bataljona Cankarjeve brigade, ki je bila iz vasi Zadolje poslana 23. marca 1943 dopoldne v vas Malo Slevico pri Velikih Laščah. Tam naj bi odkopala nujno potrebno strelivo za puške mavzerice in puškomitraljeze Zbrojevka, ki ga je ravno tedaj zelo primanjkovalo. To strelivo bi le tri dni kasneje v bitki v Jelenovem žlebu prišlo še kako prav, zlasti puškomitraljezcem 1. bataljona Cankarjeve, ki so bili oboroženi z zbrojevkami. V to bitko so namreč odhajali le z dvema, največ petimi ok-

virji streliva. To je vplivalo, da so v zelo pomembnih trenutkih te bitke morali še kako varčevati s strelivom.

Nekaj dni po tej bitki se je med borci 1. bataljona Cankarjeve razvedelo, da je omenjena patrolja bila izdana in da so vsi člani patrolje pobiti. Zaradi tega je bilo veselje borcev 1. bataljona Cankarjeve nad veličastno zmago v Jelenovem žlebu precej skaljeno. Vsi stari cankarjevci, torej ne samo tisti iz 1. bataljona, ki so padle člane patrolje poznali in spoštovali kot dobre in pogumne borce, niso lahko preboleli nenadno izgubo petih tovarišev, z večino katerih so delili vse slabo in dobro že od dni, ko se je brigada šele ustanavljala.

Poletje leta 1949. Varaždin, Optujska cesta, ob sami tedanji garnizijski vojaški bolnišnici. Nenadoma se je enemu izmed tistih cankarjevcev, ki je dobro poznal zlasti tri od padlih članov poprej omenjene patrolje, ki naj bi bila pobita 24. marca 1943 v vasi Jazbine pri Velikih Laščah, zgodilo nekaj zelo veselega.

Nasproti se mu je ob robu ceste bližala suha in drobna, vendar zelo znana postava v uniformi oficirja naše vojske in z oznakami intendant-

ske službe. Postavo je bilo nemogoče zamenjati s komerkoli, saj je bil z njo stalno vsaj devet mesecev, to je še nekaj mesecev pred ustanovitvijo Cankarjeve. Da, nedvomno je šlo za enega izmed tovarišev, ki so jih cankarjevci že pokopali. Vendar je ta bil še kako živ in se je nasproti dočemu tovarišu na vse pretege režal.

»Ali si ti Janezek?« je očito pretresen spraševal cankarjevca smejočega intendantskega častnika. »Seveda, kdo naj bi bil drugi!«, je odvrnil vprašani in se še smejal.

»Ali te potem vendar niso ubili v tisti nesrečni patrolji, s katero si šel iskat strelivo tik pred bitko v Jelenovem žlebu?«, se je še vedno čudil in veselil obenem njegov stari tovariš iz 1. bataljona Cankarjeve. »To že ne bo držalo, da sem bil tedaj ustreljen«, je odgovoril suhi intendant.

Nato je beseda dala besedo in pogovorila sta se o vsem v zvezi z omenjeno patroljo. Na kratko je edini izmed članov te patrolje, ki je tudi danes še živ in ki je tudi tedaj v Varaždinu bil edini še živeči, povedal, kaj se je z njimi dogajalo. Po štiridesetih letih je zato že res čas, da se o tem kaj zabeleži.

Za to patroljo je seveda vedel tudi tedanji obveščevalec 1. bataljona Cankarjeve Ivan Ferlež-Švejk. Vsaj dvakrat je tekla beseda o tej patrolji tudi s Švejkom. V njegovi iz srbohrvaškega jezika prevedeni s strojem napisani in le 38 strani obsegajoči kratki kroniki Cankarjeve brigade, ki jo je napisal še leta 1965, je o tej patrolji zapisal naslednji vrstici: »Dne 24. 3. je bila izdana naša patrolja pri vasi Jazbine, pri čemer sta dva borca padla, 2 pa kot ranjena ujeta.« To je bil edini pisani vir podatkov, ki ga je bilo tedaj mogoče odkriti o tej patrolji.

Po Švejkovem pričevanju se je hitro našlo tudi poročilo štaba jurišne skupine črnih srajc »XXI. Aprile« z dne 25. 3. 1943 o bojih v ribniški dolini za dan 24. 3. 1943 (Zbornik dok. o NOB. del VI/5, str. 586) v katerem je zabeleženo tudi naslednje: »Enote 4. bataljona so se med čiščenjem predela v Jazbinah spopadle s patroljo komunističnih banditov. Ubile so tri komunistične bandite in ujele 2 oborožena ranjenca.«

Tedaj še vedno ni bilo pojasnjeno, ali gre za isto patroljo; dan in kraj sta nedvomno odgovarjala, le število je večje od tistega, ki ga omenja Ferlež. Nujno je bilo torej raziskovati naprej. Do tedaj je bilo to vse, kar je bilo po toliko letih odkrito o tej patrolji in še tisto, kar je bilo v poročilu fašistov, je bilo

očitna laž. Omenjajo namreč, da je akcijo zoper patroljo izvedel fašistični 4. bataljon in ne belogardisti, kar je zatrjeval edini živeči pripadnik te patrolje Ivan Koporc-Janezek. Janezek je namreč že pred letom dni poslal obširno pričevanje, ki je do sedaj čakalo, da pride na vrsto. Še vedno sicer ni gotovo, ali se bo nameravani obširni zapis ali morda knjiga o bitki v Jelenovem žlebu začel z resnično zgodbo o tej izdani patrolji. Ta je namreč po Ribniškem poskušala zagotoviti vsaj nekaj dodatnega streliva za borce 1. bataljona Cankarjeve, ki bi ga le dva dni kasneje še kako potrebovali v Jelenovem žlebu.

Zaradi tega naj se zgodba o izdani patrolji ne pozabi.

(dalje v naslednji številki)

Letalska baza na Kozjeku

Po kapitulaciji Italije je bila (v skladu s sklepom glavnega štaba Slovenije) ustanovljena letalska baza. Vodstvo specializirane enote EKN – letalske baze je bilo sestavljeno iz 9. brigade in poveljstva vojaškega območja Ribnica. Za komandanta je bil imenovan Stane Oberstar-Mihajlo, za političnega komisarja pa Vencel Drobnič. Ekipa je štela približno 30 partizanov.

Vse do meseca marca 1944 je bila baza med Ravnam in Borovcem, tedaj pa so jo premestili na Kozjek pri Beli vodi.

Ekipi je bil dodeljen tudi član zavezniške misije Franjo Pavletič-Frenk, eden prvih padalcev, ki so prišli v Slovenijo. Bil je radiotelegrafist in je imel zvezo z zavezniško misijo pri glavnem štabu Slovenije. Radijsko oddajno postajo je upravljal tudi radiotelegrafist iz ekipe Milan Durini, ki je imel redno zvezo z glavnim štabom Slovenije.

Letala so prihajala zvečer po vnaprejšnjem obvestilu prek radijske oddajne postaje. Pripravili so 12 ognjev-kresov, ki so bili postavljeni v obliki ene izmed velikih črk in so jih menjavali vsak teden. Ko so zaslišali letalo so zakurili en ogenj in dajali

letalom znak s signalno baterijo. Ko je posadka z dogovorjenim znakom odgovorila, so zakurili še ostale ognje in so jih pustili goreti, dokler so letala s padali ali brez njih odmetavala material. Medtem so se umaknili v zaklonišča iz smrekovih debel.

Na spuščališču so sprejemali orožje, strelivo, sanitetni material, obleko, hrano in ostalo. Da ne bi material prišel v roke sovražniku, so organizirali tajno skladišče v gozdu, blizu Srednje vasi – pri Dragi, ki so ga oddajali partizanskim enotam. V skladišču so imeli močno stražo, ki je odgovarjala za varnost.

Baza je bila tesno povezana z ribniško-kočevskim okrožjem, rajonskim odborom Loški potok in Drago ter ostalim prebivalstvom na omenjenem območju. Na Hribu pri Pajničevih so za bazo prali perilo, pekli kruh (kadar so letala odvrгла moko), v glavnem pa so hrano dobivali od gospodarske komisije rajonskega odbora. Imeli so svojo kuhinjo, ki jo je vodil Lojze. Intendant pa je bil France Arko, ki je z mulo Mico zelo dobro skrbel za nabavo hrane.

Ekipa pa je imela težave, ker so domobranci vpadali na območje baze. Neko ju-

tro, konec aprila 1944, ko so člani ekipe hoteli pobirati material, ki so ga ponoči odvrгла letala, so naleteli na skupino domobrancev. Z močnim ognjem mitraljezov in pušk so jih pregnali.

V mesecu maju 1944 je ekipa dobila obvestilo, da je odšlo iz Ribnice v smeri Loškega potoka okoli sto domobrancev. Ekipa je bila v strogi pripravljenosti. Straže so okrepili in določili stalne patrolje okoli spuščališča. Patrolja, ki je bila na terenu pod vodstvom Lojzeta Pajničča, se je kmalu vrnila s sporočilom, da se domobranci bližajo taborišču. Komandant Stane Oberstar je ukazal, da morajo biti borci v strogi pripravljenosti. Če bi prišlo do spopada in premoči sovražnika, bi se morali z vso opremo umakniti proti Jelenovem žlebu. S pomočnikom Tomažem in še z enim borcem so se napotili k Belim vodom, kjer je kolona domobrancev čez Mušnjivec in blizu Sodala prečkala cesto. V tem času so se trije borci s poveljnikom na čelu približali domobranski enoti in začeli močno streljati z mitraljezom in brzostrelko. Ko so šli kasneje pogledat kraj napada, so našli 16 min za lahki minometalec in eno puško. Spomnim se, da so tedaj aktivisti pripovedovali, da so na cesti našli zobovje ranjenega domobrancia.

Ob napadu so imeli domobranci nekaj mrtvih in ranjenih, ki so jih odnesli s seboj. Podatke so dobili od obveščevalne službe, ki jo je vodil Matija Suklič-Bogdan.

Po mnenju Staneta Oberstarja, rezervnega polkovnika, so imeli domobranci nalogo napasti ribniško-kočevsko okrožje, rajon Loški potok in Drago ter ostale organizacije, ki so bile na tem območju. Napad na kolono pa jih je od tega odvrgel, saj z mrtvimi in ranjenci naloge niso mogli izvesti.

Ekipa je ostala v Loškem potoku do sredine junija 1944, ko je odšla v Loško dolino, kjer je na Nadleškem polju organizirala prvo partizansko letališče na osvobojenem ozemlju Slovenije. Od 21. 7. 1944 do 10. 9. 1944 je pristalo 38 letal. Odpeljali so 582 ranjenec, 58 zavezniških pilotov in 41 partizanov...

Letališče je bilo 10. septembra napadeno in potem ni več delovalo. Celotna letalska baza je odšla v Belo krajino, kjer so ustanovili še tri partizanska letališča, od katerih sta dve delovali do aprila leta 1945.

(Podatke sta dala Stane Oberstar in Lojze Pajnič. Dogodke poznam tudi sam, saj sem tedaj delal na ribniško-kočevskem okrožju.)

Karel Mikulič

Strah pred domačijo

Spomin na 3. marec 1945, ko je padel komandant Murat

Zaselek Zgornje Vrtače leži v Zasavju pri Mlinšah. Vrh nad zaselkom je poraščen z gostim smrekovim gozdom. Zato je bil v času vojne tudi varno zatočišče partizanom. Toda 3. marca 1945 je Tomšičevo brigado doletela strašna tragedija. V boju je namreč izgubila 13 borcev, med katerimi je padel tudi njen takratni komandant Murat s svojim bratom.

V zgodnjih jutranjih urah so nas prebudili streli. Mir marčevskega jutra je bil porušen. Streli so švigali od vseh strani, padala je celo opeka s strehe. Tako smo se morali zateči v pritličje in leči po tleh. Tudi soseda nam je kasneje povedala, kako so se skrili pod mizo v kotu sobe.

Okrog pol desetih smo nad hišo zaslišali klicanje na pomoč in za umik. Tedaj šele smo ugotovili, da se umikajo napadeni partizani. Nemci so namreč iz dveh strani pritiskali nanje tako, da niso imeli drugega izhoda kot prebiti se po pobočju v dolino.

Kmalu zatem je na vso moč zaropotalo po naših vratih, ki so se s truščem odprla. Pred vrati so stali Nemci z brzostrelkami. Vpili so »Banditen hinaus!« Vsa družina se je morala z dvignjenimi rokami postaviti v vrsto pred hišo. V nas so bile naperjene cevi brzostrelk in nekdo je zavpil: »Alle schies sen.« Med jokanjem so Nemci potegnili iz vrste mojega brata Jožkota in ga odpeljali. Med tem časom so Nemci premetali vso hišo. Trepotali smo, ko so s psom začeli stopati po stopnicah v shrambo. Na tem podstrešju je bilo namreč spravljeno še veliko papirja »Partizanske tiskarne«, ki je v letu 1944 delovala v naši hiši.

Ker Nemci niso nič sumljivega našli, so nas spustili.

Medtem pa se je vrnil tudi brat, ki nam je povedal, da je moral pregledovati žepe mrtvih partizanov. Verjetno so Nemci hoteli zvedeti za njihova imena.

Ko so se Nemci začeli umikati, so od očeta zahtevali voz. Pri sosedi pa so vzeli vprežno živino in tako je moral oče pred kolono Nemcev voziti njihov mrtvega vojaka vse do njihove postojanke na Vačah.

Čprav smo bili prestrašeni in zbegani, smo ob mraku kljub temu skrili dva partizana kar pod podenj v svinjaku. Komaj smo jih zamaskirali, že se je spet pojavila kolona Nemcev, ki pa skritih partizanov niso našli.

Drugega dne smo počasi začeli pregledovati po gozdu nad hišo, kjer smo našli štiri mrtve partizane, na sosedovih njivah po pobočju pa jih je mrtvih ležalo skupaj sedem. Enega smo našli še v gozdu nad njimi in enega v dolini ob potoku. Po njihovih oblekah smo takoj ugotovili, da je med padlimi borci tudi komandant.

Vseh dvanajst borcev smo pokopali na križpotju za zaselkom, trinajstega borca pa kar na trati ob potoku, kjer je padel. V njegovi bližini smo našli celo dokument, ki nam je pomagal, da smo po osvoboditvi lahko obvestili svojce, ki so ga odpeljali v njegov rojstni kraj pri Brežicah.

Kmalu zatem se je oglasila tudi Marica Kotnik, ki je iskala grob svojih bratov. To je bila sestra padlega komandanta Murata in je kasneje oba odpeljala na pokopališče v Stari trg pri Slovenj Gradcu.

V Mislinjo so odpeljali še enega borca, ostale pa so preložili na vaško pokopališče in kasneje drugam.

Tragičen dan, ki ga je doživela Tomšičeva brigada na 3. marca 1945, mi bo ostal za vedno v spominu.

Ivana Andrejčič

Predlog odboru 15. divizije

Tradicionalni zbori Petnajste divizije v Ljubljani, vsaj dosedaj so bili v Ljubljani v Domu JLA, naj bi bili vsako leto v drugem kraju (n. pr. v Mariboru, Celju, Novem mestu in neke v središču Gorenjske – Radovljici) tako, da bi na te zборе lahko prišli tudi iz okolice teh krajev. Opažam namreč, da se ljubljanskih srečanj udeležijo le iz Ljubljane in okolice; redki pridemo npr. iz Radeč ali iz drugih krajev. Do Celja je iz Radeč 27 kilometrov, do Ljubljane pa 75 kilometrov.

Tako pa bi pač bili enkrat v večini Mariborčani, drugič Novomeščani itd. Da jih na ljubljanska srečanja ni, sta poleg razdalje kriva tudi starost in bolezen borcev. Radi pa bi se vselej udeležili, zato upam, da bo prišlo do razumevanja.

Srečko Grašič

SLOVENIALES

TOVARNA POHIŠTVA BREŽICE

68250 BREŽICE, AŠKERČEVA 7

TELEFON: CENTRALA 068/61-420

PRODAJA: 068/61-744

TELEX: 35 774 YU TOPO

BANKA: 51620-601-10131

PRIPOROČAMO KVALITETNE IZDELKE SPALNICE IN SODOBNE REGALE IZ PROGRAMOV V VSEH SALONIH S POHIŠTVOM IN NOVEM LASTNEM RAZSTAVNO PRODAJNEM SALONU V BREŽICAH. TEL. 068/61-180

PROIZVODNJA MODNE KONFEKCIJE MOZIRJE n. sol. o.

Andrej Polanc

Krajani Predmeje smo se lani poslovili od Andreja Polanca, rojenega leta 1901. Po kapitulaciji Italije se je vključil v NOV v Goriški bataljon na Predmeji. Po nemški ofenzivi je bil dodeljen 9. korpusu v oddelku za za oborožitev, kjer je bil do marca 1944. Nato je bil premeščen na komando mesta Ajdovščina, kjer je opravljal različne dolžnosti od izvidnika pa do intendanta. Po vojni je bil dodeljen NZ, leta 1946 pa je bil demobiliziran.

Vida Žagar

V Jurklostru smo se tiho poslovili od Vide Žagar-Plisove. Rodila se je pred šestdesetimi leti. Mladostna leta je preživljala med okupacijo in se zgodaj opredelila za sodelovanje z OF. Kot mladinska aktivistka je sodelovala v političnih akcijah ter kurirski in obveščevalni službi. Po vojni je vsa leta do upokojitve delala v upravnih organih v svojem rojstnem kraju. Za svoje delo je prejela vrsto priznanj in bila odlikovana z redom dela s srebrnim vencem.

Lojzka Košorog

V štirinosemdesetem letu je lani umrla Lojzka Košorog. Na kmetiji njenega očeta na Selih nad Podmelcem je bilo vedno premalo kruha. Povezala se je s komunisti že v stari Jugoslaviji. Pomagala je pri ustanavljanju vaških odborov, pri sprejemanju in oddajanju literature, hrane in zdravil. Pri njej so leta 1941 našli zatočišče sestra, njen mož in otroka, od koder je mož odšel v partizane in padel na Golobarju. Tudi po vojni je nadaljevala z delom za našo skupnost.

Alojzija Bitenc

Člani združenja borcev, krajani in upokojenci Šoštanja smo se na pokopališču v Podkrajju poslovili od naše članice in aktivistke NOG Alojzije Bitenc iz Šoštanja.

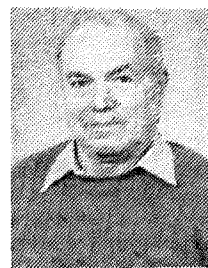
Rado Pirc

Lanskega septembra smo se na pokopališču v Lescah poslovili od Rada Pirca, rojenega leta 1927 v Trbovljah. Izučil se je za električarja. Leta 1942 je postal član mladinske organizacije, kasneje je bil imenovan za sekretarja SKOJ. V začetku leta 1944 je bil izdan in zaprt v trbovlskih zaporih. Maja istega leta se mu je posrečilo pobegniti skupaj s petimi tovariši, priključil pa se je Šlandrovi brigadi.

Matevž Lazar

Lani je umrl šestinsedemdesetletni borec Matevž Lazar iz Spodnjega Vrsnika pri Ledinah. Kot italijanski vojak je preizkusil tudi Afriko. Po razpadu Italije se je vključil v Vojkovo brigado, v kateri je bil bolničar do konca vojne. Po vojni je bil aktiven v DPO in za svoje delo prejel priznanja.

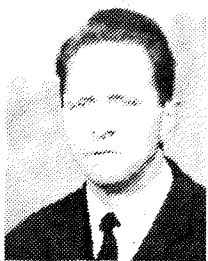
Ivan Debeljak

Krajevna organizacija ZB NOV Ribnica se je lani poslovila od borca 14. divizije Ivana Debeljaka, rojenega leta 1924 na Zlatem repu pri Sv. Gregorju. Vse do svoje bolezni je bil družbeno aktiven delavec, za kar je bil tudi odlikovan z redom zaslug za narod 3. stopnje.

Pavel Petrovič

Na izanskem pokopališču smo se lani poslovili od Pavla Petroviča, rojenega pred sedemdesetimi leti na Vrzdencu. Med prvimi se je vključil v NOB, v partizane pa je odšel maja 1942. Bil je borec Levstikovga in Serčerjevega bataljona, nato pa je bil v intendanturi pri GS Slovenije vse do konca vojne.

Karel Bratuš

Lani je umrl Karel Bratuš iz Kanomlje. Konec leta 1942 se je priključil 2. trnovski četi na Žirovčkovih planinah in se udeležil pohoda v Benečijo. Pozneje je bil v Vojkovi brigadi in Dolomitskem oddelu. Proti koncu leta 1944 je odšel v Beograd, kjer je bil v enoti Titove garde. Po vojni je bil v oficirski šoli in imel čin kapetana 1. razreda ter bil trikrat odlikovan.

Alojz Rozman-Zlatko

V šestinsedemdesetem letu je lani umrl Alojz Rozman, upokojeni strojevodja in borec NOV. V partizane je vstopil leta 1943 v Cankarjevo brigado, v kateri je bil vse do aprila 1944, ko je bil premeščen v štab 15. divizije za komandirja kurirske čete. Februarja je bil premeščen za operativnega oficirja v 15. brigado, v kateri je dočakal svobodo. Bil je komandant mesta Kamnik, nato pa je delal v organih za notranje zadeve. Leta 1956 je šel med železničarje in dočakal upokojeitev. Za delo med NOV in po njej je prejel več odlikovanj in priznanj.

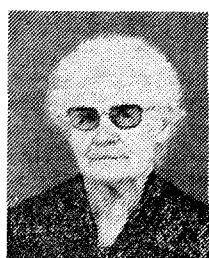
Janez Strgovšek

V štirinosemdesetem letu je lani v Lescah umrl Janez Strgovšek. Rojen je bil v Bohinjski Bistrici. Mladost je preživel v Kropi, kjer je hodil v šolo in se izučil za ključavničarja. Že v mladosti se je vključil v delavsko gibanje. V Lescah se je povezal s komunisti in aktivno sodeloval v Vzemnosti. V KPS je bil sprejet leta 1939. Po prihodu okupatorja je sodeloval v organiziranju vstaje. Zaradi izdaje je bil že leta 1941 zaprt v Begunjah in po dveh mesecih odpuščen. Do odhoda v NOV 1944. je bil v ilegali. Po vojni je opravljal razne vodilne funkcije v gospodarstvu. Za zasluge je prejel več odlikovanj in priznanj.

Salči Ahmič

V Kostanjevici smo se lani poslovili od borca in rezervnega kapetana 1. razreda Salčija Ahmiča. Rojen je bil pred devetinsedemdesetimi leti v Bosni. Po odsluženju vojaškega roka je vstopil v orožniško službo in bil poslan kot pripravnik v Kostanjevico na Krki. Tu je služboval vse do odhoda v NOV maja 1942. Bil je borec Gorkanskega bataljona in Cankarjeve brigade, od leta 1944 do osvoboditve pa komandant letališča Otok v Beli krajini. Nato je služboval v JLA.

Rozalija Turk

V Podkrajju smo se lani poslovili od aktivistke NOG in upokojene šiviljske mojstrice Rozalije Turk, rojene Horvat 1905. leta na Ponikvi - Šmarje pri Jelšah. Bila je narodno zavedna in napredna žena.

Franc Kunčič

Umrl je borec in aktivist Franc Kunčič, ki je bil rojen leta 1908 v Borovljah na Koroskem. S prihodom okupatorja se je vas Radovna spremenila v pravo partizansko zatočišče, nastalo je pravo in močno NOG, katerega član je bil tudi Franc. Graditve je pomagal bunkerje in druge objekte, ki so služili za partizanske namene. Sprejet je bil v članstvo KPJ in imenovan za sekretarja KO KP Radovna. Septembra 1944 so Nemci pridrveli v vas in jo požgali, ljudi pa zverjinsko pobijali. Tudi Francetova hiša je bila požgana, nje-mu pa je uspelo pobegniti. Drugi dan je odšel na pogorišče, kjer so ga belogardisti ujeli in odgnali v Lesce. V priporu je bil samo dva dni. Dobro organizirana akcija za pobjeg je uspela. Po pobjegu je šel na sedež okrožnega odbora OF, ki se je nahajal v Bohinju in prevzel dolžnost sekretarja. To delo je opravljal do osvoboditve. Nato je delal na okrajnem ljudskem odboru v Radovljici, v Lescah je bil prvi predsednik osnovne organizacije, aktiven pa je bil tudi na ostalih področjih, za kar je bil odlikovan.

Franc Kovič

Na celjskem pokopališču smo se lani poslovili od Franca Koviča-Zorka, rojenega leta 1922 v Kresniških Poljanah. V partizane je odšel januarja 1944 in bil v Kamniško-zasavskem oddelu. Kmalu je postal intendant. Odlikovan je bil z medaljo za hrabrost.

Krajevna organizacija ZB NOV iz Radeč sporoča, da so umrli njeni člani: v letu 1986:

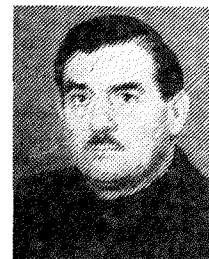

Hinko Šušteršič, rojen leta 1923. Kmalu je začel delati za cilje NOB v svojem kraju. Leta 1944 se je aktivno vključil v 3. bataljon Kozjanskega oddela. Po prihodu 14. divizije je bil v 1. bataljonu Serčerjeve brigade. Odlikovan je bil z redom za hrabrost in redom zaslug za narod s srebrno zvezdo.

Tomaž Kravogel-Tomo, rojen leta 1919 v Jablanici - Šmartno pri Litiji. Aprila 1943 je odšel v partizane in bil vodnik v 2. bataljonu VDV. Na Kozjanskem je bil ranjen. Za svoje delo je bil odlikovan z medaljo zaslug za narod, z medaljo za hrabrost, medaljo dela in redom dela s srebrnim vencem.

Slavko Lindič je bil eden prvih predsednikov občine Radeče po osvoboditvi. Nato je živel v Lendavi, kjer je bil družbenopolitično aktiven do svoje smrti.

Angela Istenič, partizanska mati je našla na domačem radeškem pokopališču svoj zadnji dom. Med partizani je imela svoj sinova, eden je padel, sama pa je delala v partizanski bolnišnici.

Ivan Jekoš-Paša, rojen leta 1913 v Nemčiji. V Vrhovo je prišel leta 1918. Spomladi leta 1943 se je vključil v delovanje Osvobodilne fronte, maja 1944 je odšel v partizane na Kozjansko. Bil je komandir vojaške postaje na Okroglicah.

Združenje borcev NOV Trebnje sporoča, da so leta 1987 umrli naslednji njeni člani:

Matija Čufar, rojen leta 1910, **Zofija Janežič**, rojena leta 1903, **Stefan Potočnik**, rojen leta 1919, **Alojz Rozman**, rojen leta 1921, **Terezija Slak**,

Jože Ambrož

Zadnje dni oktobra lani smo se v Kresniških Poljanah poslovili od člana ZB Jevnica Jožeta Ambroža, rojenega leta 1901 v Javorju pri Šmartnem. Doma je bil v Kresniških Poljanah, kjer je leta 1943 podpiral NOG z denarjem in drugim potrebnim.

V letu 1987:

Pavel Hartman, rojen leta 1914 na Dolu pri Hrastrniku. Julija 1941. je bil aretiran in zaprt v Celju, Mariboru in na gradu Borlu. Po izpustitvi aprila 1942 se je zaposlil na železnici, kjer se je povezal s partizani, seppetmebra 1944 pa je odšel v VDV brigado, kjer je bil borec in obveščevalec. Odlikovan je bil z medaljo zaslug za narod in za hrabrost.

Mihael Zupanc, rojen leta 1910 na Obrežju. Avgusta leta 1944 je odšel v partizane v Kozjanski odred 9. brigade. Odlikovan je bil z medaljo zaslug za narod.

Franč Pižmoht, rojen leta 1907. Bil je krojaški mojster. Že novembra 1942 se je vključil v NOG, septembra 1944 pa je aktivno vstopil v Kozjanski odred 2. brigade VDV. Odlikovan je bil z medaljo zaslug za narod, redom dela s srebrnim vencem, priznanjem OF in drugimi.

Lojzka Skobe, upokojena učiteljica. Rojena je bila pred enainšestdesetimi leti, julija 1943 se je povezala s partizani. Otroke je vzgajala v dobre in poštene državljane.

Maks Kovač, rojen leta 1924. Konec leta 1944 se mu je uspelo pridružiti borcev NOV, Peti prekomorski brigadi. Za zasluge je bil odlikovan z redom zaslug za narod.

rojena leta 1898, **Marija Šepić**, rojena leta 1926, **Marija Šabac**, rojena leta 1901 in **Amalija Udovič**, rojena leta 1911.

Ivan Matičič – pisatelj Rdečih signalov

Nedavno je minilo sto let od rojstva pisatelja Ivana Maticiča, avtorja borcem znane knjige o ilegalni tiskari Tone Tomšič z naslovom »Rdeči signali«.

Ivan Maticič se je rodil 24. decembra 1887. leta v majhni vasi poleg Rakeka – v Ivanjem selu. Ko je bosopetil v unško šolo, je občudoval lepo govorico simpatične in dobre učiteljice in že tedaj je dobil veliko veselje do lepe slovenske besede. Kasneje je nadaljeval šolanje v Ljubljani, kjer se je tudi izsolal za grafika.

V prvi svetovni vojni je spoznaval in okušal kalvarijo slovenskega vojaka – telefonista po strelskih jarkih najprej v Galiciji, nato pa na soški fronti od Kobarida, preko Doberdoba pa do zlooma avstroogrške fronte, ki ga je doživel ob reki Piavi. Čeprav izmučen od neprestanih potikanj po frontah, se je ob koncu prve svetovne vojne javil kot prostovoljec za severno slovensko mejo generalu Rudolfu Maistru.

Med prvo svetovno vojno je pisal dnevnik o bojih, poz-

neje je pa te zapiske zbral in napisal pretresljivo knjigo z naslovom »Na krvavih poljanah«, v poznejši izdaji pa »V plamenih prve svetovne vojne«. To je pretresljiv dokument o trpljenju in bojih našega človeka in tistega dela slovenske zemlje, ki je v prvi svetovni vojni in pozneje v času fašizma največ prestal.

Junaki njegove povesti, ki je izšla leta 1931 z naslovom

»Moč zemlje« so prostovoljci, borci za severno slovensko mejo. Povest je svojevrstni dokument težke dobe na Koroškem, ko se je tam odločala in odločila usoda koroških Slovencev v našo veliko narodno škodo. Najobsežnejši svoj roman »Živi izvir«, ki obsega kar 412 strani, je Maticič pisal v letih 1931 do 1937 in je krič proti fašizmu in njegovemu nasilju. V njem se je Maticič zatekel v simboliko: znane razmere in dogodke po nastopu fašizma v Italiji in nacizmu v Nemčiji, je moral zaviti v meglo zasedbe po Liguriji, ki preganjajo slovensko ljudstvo, spreminjajo imena ljudi in krajev, pretepajo, požigajo domove, zapirajo v ječe in streljajo. Prikaz fašizma in nacizma in še strašnejša vizija tega, kar je slovenski narod doživel med drugo svetovno vojno. Ljudje iz Brjanje, kakor jih pisatelj imenuje, so simbol neuklonljivega malega naroda, ki trpi in se bojuje za svojo svobodo.

Povesti »Petrinka«, »Rezinka« in »Fant s Kresinjo« so zgodbe, ki prikazujejo živ-

ljenje, težave in prijetne strani zdravega kmečkega notranjskega človeka, ki ljubi svojo lepo, čeprav trdo kraško zemljo. To pripovedno delo je posebej pomembno zato, ker je z njim bogatil ljudsko izrazje, opisoval nekdanje kmečko življenje in zanimive običaje, kmečko pojmovanje, socialne razmere, trpljenje in vesele dogodke naših prednikov ter njihov odpor proti vsemu tujemu. Iz njegovega precej bogatega pisateljskega opusa je potrebno posebej omeniti prav knjigo »Rdeči signali«. Pisatelj Ivan Maticič je takoj po osvoboditvi kot predavatelj na Grafičnem tehnikumu začel zbirati zgodovinsko gradivo o tiskarstvu vse od Gutenbergja dalje, še posebej pa o delu ilegalnih tiskarn v času NOB. Iz tega gradiva in iz pričevanj še preživelih udeležencev teh tiskarn je nastala tudi omenjena knjiga. V predgovoru tega dela je znani, ugledni družbeno politični delavec Franc Kimovec-Žiga ob njenem izidu leta 1972 med drugim napisal »Rdeči signali« vodijo bralca

v zanimiv svet ljubljanske ilegale. Iznajdljivost v odporu proti okupatorju in razkrinkavanju kontrarevolucije, zlasti njenih poskusov razbičanja enotnosti OF slovenskega naroda, kaže na veliko borbenost in neuničljivo ustvarjalno domišljijo Ljubljancanov med okupacijo.

Resnična, zdaj že trideset let stara zgodba o delavcih ilegalne tiskarne Tone Tomšič je živa zaradi neposrednosti, ki jo doživljamo v človeških likih Majde Vrhovnikove-Lojzke, Ivana Štreklja-Florjana, Feliksa Pleška-Fiksa in Rudija Buriča. Sedem mesecev, takoj po roški ofenzivi in ob pojavu bele garde – so v neposredni soseščini italijanske fašistične policije vestno opravljali de-

lo, ki je naporno celo v normalnih razmerah. Vztrajati in tvegati vsak trenutek – to je zahtevalo nečloveške napore. Zato nas značaji, s katerimi se srečamo v knjigi, močno približajo spoznanju, da je resnična moč ljudskih množic v revoluciji v preprostosti in človeški neposrednosti. Zavest, da pripadajo svojemu narodu in delovna vključenost v splošni upor sta dajali smisel njihovemu težkemu življenju v popolni samoti. Vztrajali so pri delu, ker so vedeli, da jih ljudje potrebujejo, jih imajo radi in jih varujejo. Delo za plemenite ideale je izoblikovalo njihove značaje, prijateljstvo in tovarišstvo.

Roman Gorjan

V spomin Niku Staretu iz Centralne tehnike KPS

Tiskana beseda iz bunkerja

Mrzlega januarskega dne pred dvema letoma smo se na ljubljanskih Žalah poslovili od Nika Stareta, predvojnega komuniste, borca za delavske pravice in v letih okupacije pogumnega delavca v Centralni tehniki KPS.

Rojen 6. decembra 1914 v Nomenju je že kot otrok spoznal nekatere komuniste, ki so zahajali v njegovo rojstno vas, med njimi Ažmana, Godca in Pintarja, ki se je bil po prvi svetovni vojni vrnil iz ruskega ujetništva. Pogovori z njimi so Nomenjem odpirali neznana obzorja in vzpodbujali njihovo hrepenenje po lepšem življenju v pravičnejšem svetu, kjer ne bo več revščine, gorja in izkoriščanja. Delavci, kmetje in drugi podjarmljeni ljudje se bodo osvobodili kapitalističnega jarma, vzeli oblast v lastne roke in ustvarili nov pravičnejši svet. Prihodnost pripada delovnemu ljudstvu, zato proletarci vseh dežel, združite se!

Navdušene besede so v nomenjskem šolarju Niku vkresale iskro vere v lepšo prihodnost. Ko je bil star 16 let, se je vpisal v nadaljevalno šolo v Lescah in šel v uk k tamkajšnjemu krojaškemu mojstru Matiji Hrastu, kjer je spoznaval primorske rojake, ki so zaradi fašističnega divjanja in nasilja nad Slovenci pribežali v Jugoslavijo in se ustavili na svoji javki v Lescah. Včasih so tam tudi prenočili in pripovedovali o zatiranju in trpljenju naših ljudi pod fašističnim jarmom v Italiji. Od njih je slišal o ricinusovem olju in bikovkah, o smrtnih obsodbah in italijanskih ječah, o prepovedani slovenski govorici in pesmi, o poitalijančevanju slovenskih otrok in imen, o posebnih vojaških bataljonih za primorske fante in o vsakršnem nasilju fašistov, s katerim skušajo zatreti na Primorskem vse, kar je slovenskega. Pripovedi beguncev, so poštenega in svobodoljubnega bohinjskega fanta pretresle in še preden je končal vajeniško dobo v njem zasejale kal antifašizma. Bil je prepričan, da bodo zatira-

ni in trpeči ljudje svobodno zadihali šele tedaj, ko bo osvojeni fašizem do kraja razmit in uničen.

Kot krojaški pomočnik se je Niko zaposlil na Bledu pri Petru Rusu, potem v Dravljah pri Stanetu Kopaču, kjer je začel aktivno delati v krojaškem sindikatu, nazadnje pa pri Jožetu Špendalu v Kolodvorski ulici v Ljubljani. Leta 1937 je odšel v Beograd k vojakom in se čez dve leti vrnil v Ljubljano v delavnico mojstra Špendala. Spet se je zagnano vključil v krojaški sindikat in v tistem času pred zasedbo Ljubljane organiziral tri mezdne štrajke. Leta 1939 ga je Jože Mojskrič sprejel v KPS in povezal z Dragom Poljanškom in Tonetom Mavričem v partijsko celico. Ponosen, da je član KP, je Niko vneto delal v sindikatu.

Niko se je izkazal tudi ob zlomu starojugoslovanske vojske: s sodelavci je s kolesi v okolici Ljubljane in po Dolenjskem zbral odvrženo orožje in strelivo. Kar so zbrali, so zakopali v zemljo ali pa zvozili v skrivališča, češ – vse to še lahko prav pride!

Kmalu po italijanski okupaciji Ljubljane je Nikov brat Lojze, oblečen za košnjo in z grabljami na rami, prišel peš iz Nomenja v Ljubljano in prinesel Ažmanovo ilegalno pošto, ki jo je Niko odnesel naprej na javko v gostilno na Kleinova steklarska delavnica. Obenem bi bila lahko v tej stavbi še druga oporišča ilegalne tehnike. Kardelj je premislil in se s predlogom strinjal: v neposredni bližini policijske kvesture bo ilegalna tiskarna bolj na varnem, ker se je tam Italijani ne bodo nadejali.

Nove naloge

Jeseni leta 1941 je Niko po nalogu Jožeta Mojskriča prenehal z delom v krojaški delavnici, z organizacijsko dejavnostjo v sindikatu, opustiti je moral tudi vse zadolžitve in povezave na terenu. Vodstvo Centralne tehnike KPS mu je zaradi njegovega

poguma, prisebnosti in iznajdljivosti v dotedanjem delu namenilo novo nalogo v razvijajoči se ilegalni partijski tehniki. Petrač, vodja CT KPS, ga je pritegnil k delu v tehniki. Povezal ga je z nekaterimi javkami, kurkami in raznašalkami ilegalne literature v mestu ter z nekaterimi skladišči papirja in tiska: z gostilno Novak na Litizki cesti, s trgovino Majcen na Dolenjski cesti, s Slapničarjevo sodavičarsko delavnico na Sv. Petra cesti in še z nekaterimi drugimi »punkti« CT v okupirani Ljubljani.

Zaradi vse večjih potreb po NOB tisku je politično vodstvo v Ljubljani sklenilo na CT v mestu organizirati še eno ilegalno tiskarno. Nekega pomladnega večera sta se potem v bližini Čada sestala Edvard Kardelj in Milan Škerleč – Petrač, ki je predlagal drzno zamisel, da bi si CT organizirala novo ilegalno tiskarno neposredno ob glavni komandi italijanske policije v Šubičevi ulici 3, kjer je stala izpraznjena Kleinova steklarska delavnica. Obenem bi bila lahko v tej stavbi še druga oporišča ilegalne tehnike. Kardelj je premislil in se s predlogom strinjal: v neposredni bližini policijske kvesture bo ilegalna tiskarna bolj na varnem, ker se je tam Italijani ne bodo nadejali.

Cez nekaj dni sta se Petrač in lastnik Akademске založbe Silvester Škerl zglasila pri lastnici hiše v Šubičevi

ulici 3 in ji predlagala, da bi izpraznjeno Kleinovo delavnico v dvorišni stavbi oddala v najem Silvestrovemu bratu Gabrijelu Škerlu, kamor bi preselil svojo knjigoveško delavnico iz Šelenburgove ulice. Lastnica je pristala in dogovorili so se za mesečno najemnino. Potem so sosednje izpraznjene prostore najeli še drugi: stavbenik Stane Šefič za svojo gradbeno pisarno in Lojze Matelič za skladišče italijanske trdnice Italba. Šefičevo gradbeno podjetje je bilo dejansko gradbena skupina Centralne tehnike KPS, skladišče Italbe pa v resnici skrivno skladišče tehnike.

Preurejanje

Niko je dobil novo nalogo in junija 1942 začel seliti Škerlovo knjigovoznico v Šubičovo ulico. Dan za dnem je vozil tricikel, naložen s knjigoveško opremo, stroji, pohištvo, papirjem, kartonom in orodjem. Potem je začel dovažati gradbeni material, opeko, apno, cement, pesek in mivko, posodo in orodje za predvidene prezidave v dvorišni stavbi. Medtem so prepeljali tudi tiskarski stroj tigla, črkovnik, mizo, pole papirja in barve. Ko je bil material za bodočo tiskarno v stavbi, je Niko z zidarji CT Martinom Goriškom in Ivanom Petkom poprijel za delo. V enem dnevu so predelili knjigovoznico s prečnim zidom, odmaknjene 140 cm od njene južne stene; vmes je nastal tiskarski bunker, kjer so stali tigla, črkovnik, miza, na stenah so bile police, pod stropom pa pograd za dva tiskarja. V zid so vgradili prikrit vhod, ki so ga zakrivala knjigoveške police s papirjem. Nad tiskarskim bunkerjem so uredili še skriven prostor, kjer je bila risalnica dokumentne in grafične tehnike KPS s prikritim vhodom iz podstrešnega prostora nad Šefičovo pisarno. Obenem so nadzidali dvorišni zid, ki je ločil hišno dvorišče od sosednjega policijskega dvorišča, kjer so bile garaže in zapor. Italijanski policaji iz sosednje stavbe so si dvignjeni zid prišli ogledat in zidarje pohvalili.

Ko sta junija 1942 tiskarja Janez Štrekelj-Florjan in Srečko Pleško-Fiks v bunkerju pognala tiskarski stroj, so v sosednji knjigovoznici kmalu imeli dela čez glavo z zgibanjem, obrezovanjem in spenjanjem tiskarskih pol v brošure in drugo literaturo. Nova tiskarna je dobila ime Tiskarna Toneta Tomšiča, ki so jo v ilegalni korespondenci označevali TTT ali 3T.

Niko je dobil novo nalogo, ki jo je dotlej opravljal pogumno, iznajdljivo in hladnokrvno: prepeljati vse, kar bo natisnila TTT iz knjigovoznice v skrivna skladišča v mestu, od koder bodo potem raznašalke literature raznesle natisnjeno besedo med ljudi v okupiranem mestu in naprej po slovenskem ozemlju. NOB literatura ni smela zastajati v knjigovoznici, temveč je morala takoj med ljudi podžigati in širiti boj proti okupatorju.

Ilegalno delo v težkih razmerah v okupirani Ljubljani je terjalo od članov CT KPS, da so se zavestno podrejali strogi disciplini, konspiraciji in da so bili pri dogovorjenih kontaktih točni. Med seboj so se poznali le po ilegalnih imenih.

Za vsakodnevno prevažanje ilegalnega materiala in literature po ljubljanskih ulicah, kjer je med pešci bilo dosti policijskih agentov, kvesturinov, ovrovcev, belogardistov ter raznih vohljačev in ovađuhov, so bile potrebne lastnosti, ki jih je imel Niko. Te so ga reševale v nevarnih položajih.

S triciklom po ulicah

Nekega jutra je iz knjigovoznice odpeljal zvrhano naložen tricikel zavojev NOB literature, pokrite s ponjavo. V Wolfovi ulici se je znašel v gneči; k njemu je pristopil črn kvesturin, ga zgrabil za rokav, ustavil in vprašal, kaj vozi. Papir, je odvrnil Niko, pritisnil na pedal in odpeljal. Italijan ni – kdo ve zakaj – skočil za njim.

Zimskega jutra 1942. leta sta na dvorišče pred knjigovoznico stopila dva policijska agenta. Niko ju je skozi zasteklena vrata delavnice zagledal, stopil ven in ju za

nekaj trenutkov zadržal v pogovoru. Tedaj sem bil v knjigovoznici, golorok in v copatih, kakršen sem bil prišel iz risalnice dokumentne tehnike; hitro sem smuknil za rezalnim strojem k stenskim policam in skozi skrivni vhod v tiskarski bunker, kjer je že žarela rdeča signalna žarnica. Tiskarja sta ustavila stroj in čakala. Ko je Niko z Italijanom stopil v knjigovoznico, je vprašal Toneta Baggio, vodjo knjigovoznice, ali lahko pripravljeno odpelje. Mojster je priklimal, Niko pa je pograbil dva zavitka pripravljene NOB literature in ju odpeljal s triciklom v mesto.

Ilegalna tiskarna Toneta Tomšiča je delala osem mesecev, do 22. februarja 1943, ko so italijanski policijski agenti prišli v Škerlovo knjigovoznico in aretirali vse, ki so bili tedaj v delavnici. Tiskarja Srečko Pleško in Rudij Burič sta ustavila stroj in potem pobegnili skozi odprto in stropu in risalnico na sosednje dvorišče ter od tam v mesto. Italijanska policija je tiskarski bunker in risalnico odkrila šele čez 14 dni. Tako je bilo končano delo ene izmed tehnično najbolje opremljenih ilegalnih tiskarn v okupirani Ljubljani, ki je natisnila mnogo lepih in tehnično dovršenih tiskov.

Niko Stare je bil z drugimi aretiranimi iz knjigovoznice obsojen pred vojaškim sodiščem na 18 let zaporu, ki ga je prestajal v Trstu, Benetkah in Ravenni, kjer so ga po kapitulaciji Italije zajeli Nemci in odpeljali na Ruhrske prisilno delo. V domovino se je vrnil avgusta 1945 in se zaposlil v krojaški stroki.

Bil je aktiven družbenopolitični delavec, organizator krojaških zadrug in delavnic po Sloveniji. Bil je direktor tovarne konfekcije, organiziral pet delavnic oblačil (v Ljubljani, Bohinju, Idriji, Trebnjem in Grosupljem). Organiziral je tudi podjetja Krojaštvo, Šiviljstvo in Modna oblačila. Bil je nosilec Partizanske spomenice 1941, odlikovan z redom dela II. stopnje in drugimi priznanji.

Vlasto Kopač

Franjo Marošek

Zvesti ljudje s Pohorja

Na poti k Zlodejevim je Marija, stopaje po gazi, na vsem lepem zagledala trupla padlih borcev.

Zgrozila se je. Ni bila vaje na mrličev. Že če je samo pomislila nanje, se je prestrašila. Obstala je. Kaj naj stori? Ali naj gre naprej? Razločno je videla odprte proseče oči enega izmed njih, pa oteklo sivo roko, prste in globoko zarezo, v kateri se je svetlikal prstan. Mora naprej!

Marija si je zakrila obraz z dlanmi, da ne bi videla te grozote. Stopila je. Z dlanmi si je z vsake strani zastrla oči in nadaljevala pot po gazi. Pa se je z nogo spotaknila ob nogo padlega borca, ki je štrlela iz snega na pot. Skoraj bi padla. Ujela se je in se ulovila z rokami. Ob tem pa se je na hitro ozrla po grapi in videla nove padle partizane. Osem jih je bilo, sami neznani možje, ki so prišli sem, na Pohorje, po svobodo...

Vsa prepadena je stopila v hišo svojih gospodarjev. Tam je povedala samo to, da so bili partizani pri njih. Da bodo pričali, da jim je pove-

dala. K Nemcem v Vitanje ne more, saj je mož bolan in otroci sami. Ni se dolgo zadrževala pri Zlodejevih. Ni bil pravi čas za pogovor. Vsi so bili prestrašeni in z bojznijo so pričakovali, kaj bo.

Partizani, ki so se pri Mariji Pogorelc in pri Mlinškovih v Zgornji Požegovi bajti pod Glažutsko planino malo oddahnili, so nadaljevali pot proti zahodu, še višje na Pohorju, proti Mislinjskemu grabnu. Kot že včeraj v dolino, sta jim tudi tokrat bila za vodiča Lovrek in Karlek Mlinšek. Dobro sta poznala vse poti na Planini. Gazila sta naprej, po najbolj varni poti tja, kamor so želeli.

Rešitev iz zapora

Vitanjska policija, žandarmerija in gestapo ves ta čas niso držali križem rok. Zbirali so poročila od svojih zapornikov in se sproti seznanjali z vsem, kar se je dogajalo na Pohorju. Hitro so tudi ukrepali. Že ta dan, 19. februarja 1944, so bili v Vitanju obveščeni, da sta Mlin-

škova Lovrek in Korlek ponoči vodila partizane v dolino h kmetom. Kmalu popoldne so že prišli gestapovci naravnost h Grgunu. Lovreka in Karleka še ni bilo doma. Nista se še vrnila s poti, kamor sta kazala partizanom pot. Gestapovca sta kočo prebrskala, ženo Julo in Maliko pa spraševala, koliko je bilo banditov, kakšni so bili, kakšno orožje so imeli in kaj vse so počeli.

Ko sta se Lovrek in Korlek proti večeru vrnila, so ju aretirali in povedali, da morata z njimi v Vitanje. Nič ni pomagalo ženino moledovanje in izgovarjanje, da so moža partizani z orožjem prisilili in vzeli s seboj. Zmučena od dolge poti, od napornega gaženja celca, mokra in lačna, se nista smela ne preobleči, niti kaj prigrizniti. Kar taka so gestapovci izsuvali iz hiše in vzeli s seboj.

Ženi: Lovrekova Jula, pa tudi Lojzekova Malika in vsi otroci so na ves glas jokali in tulili. Bali so se, kaj bo z atom in stricem Lovrekom in Karlekom. Bili so nemočni, sami sredi zasnežene Glažutske planine; niso si mogli pomagati.

Še isti večer se je odpravila Lovrekova žena Jula k Mari-

ji v Zlodejevo kočo. Vso pot je jokala. Edino Marija ji lahko pomaga. Edino ona je vedela, kaj se je dogajalo. Pri Mariji bo iskala pomoči in rešitve. Le ona ji lahko reši njenega Lovreka pa tudi Korleka. Prosila jo bo, naj gre ona v Vitanje na gestapo. Tam naj po »resnici« pove, kako je morala ona pokazati partizanom pot do Mlinškovih in kako je sama videla, da so partizani s silo vzeli Lovreka in Korleka s seboj. Pove naj, da nista Lovrek in Korlek nič kriva, saj si vendar nista mogla pomagati proti oboroženim ljudem.

Ko jo je tako Marija poslušala vso objokano, se ji je zasmilila in sklenila je, da bo storila za te dobre sosede vse, kar zmore. Mlinškovi so njej bili edina pomoč v sili in resnični prijatelji. Obljubila je Juliji, da bo naslednjega dne odšla v Vitanje reševat zaprta soseda. Ko je Julija odšla, se je Marija z možem o vsem pogovorila. Napravila sta načrt, kako naj to posredovanje izpelje.

Tvegani poskus

Naslednje jutro, 20. februarja 1944, se je Marija navsegodaj napotila v Vitanje. Porod se je bližal, zato je težko

zmagovala naporno zasneženo pot. Ponekod so bile gazi, spet drugod pa je morala stopiti v cel sneg. Vso pot je premišljevala samo to, kako bo nastopila na policiji, kaj bo rekla, kaj povedala. Dobro se je zavedala nevarnosti, ki bi ji z vsako nepravilno izgovorjeno besedo grozila.

Spodaj na cesti je srečevala nemške vojake. Ogledovali so jo in nekateri celo ogovarjali. Kar spreletelo jo je, ko jih je prvič zagledala. Pozneje se je privadila zelenim uniformam. Tako privajeni ji

je bilo tudi lažje stopiti pred nemške policiste.

Naravnost v trg je zavila in nato v graščino, v kateri je prebival nemški župan Tischer. Vedela je tudi, da so v gradu orožništvo, policija in gestapo. Ko je vstopila, je pozdravila, kot so zahtevali: »Heil Hitler!« V pisarni je sedel dežurni orožnik, domačin Purg, ki ga je poznala. Odzdravil je, jo pogledal in se začudil nenadejanemu obisku. Kar odleglo ji je, ker jo je prijazno sprejel.

(se bo nadaljevalo)

Prizadetost Mance Filipič

Še en tehten prispevek k zgodovini NOB in vojnim pričevanjem

Še na predlanskem praznovanju njene osemdesetletnice sem Manci Filipič iz Radovljice obljubil, da pridem na daljši pomenek o njenih, kot je rekla, pogledih na nekatera borčevska vprašanja. Vmes je prišla bolezen; bila je v bolnici in dalj časa ni brez bergel mogla nikamor. Tako sva odlašala mesec za mesecem z najinim pogovorom, dokler me ni prve februarске dni poklicala po telefonu. »Če si ti pozabil, jaz nisem,« je rekla.

S kančkom slabe vesti sem torej potrkal na njena vrata. V dnevni sobi na policah cele skladovnice knjig, brošur in izvodov TV-15 Naš tovariš. Tudi dvajset in več let stare številke je prinesla na mizo, da bi mi dokazala, kaj je bilo oz. kaj ni bilo prav napisano o njeni in moževi družini, ki sta se obe že prve dni vstaje leta 1941. odzvali pozivu KPS in OF in v bojih plačali visok krvni davek. Po njenem mnenju so le redki povsem dosledno zapislovali dogodke na škofoškem, v katerih je sodelovala Manca, njeni starši in bratje. »Še najbolj objektivno je strnjevala resnica in opis takratnih razmer v Loških razgledih VIII. del iz leta 1961«, je dejala; huda je na tiste, ki bi bili dolžni njeno zgodbo objektivno in v celoti objavili. Ni ji do materialnih koristi ali priznanj, pove odločno, to vedo vsi, ki jo poznajo. Teh pa je veliko na Gorenjskem; ne samo na škofoškem in radovljiškem območju, kjer je delovala z brati, sestro in starši v prvih dneh vstaje, dokler jo marca 1942 niso aretirali Nemci skupaj s starši in sestro Julko in jih nato odpeljali v begunjske zapore. Od tam so Golobove, kot je njihov družinski priimek, odgnali v koncentracijsko taborišče Ravensbrück.

»Gre za spomin na žrtve; za njihovo pravo in pošteno vrednotenje«, se vsa razvname in z grenkobo pripomni, da danes ne upoštevajo tega in pogosto izkrivljajo dejansko podobo takratnih razmer. »Kdor je bil blizu središča in imel boljše zveze, je bil deležen večje pozornosti. Priznanja so dobili tudi takšni ljudje, ki tega niso zaslužili«, je pikro pripomnila in potisnila predme kup brošur in starih TV-15 Naš tovariš.

»Če hočeš kaj izvedeti, moraš vse to prebrati«, je rekla. Kakšno uro sva pregledovala, kaj je v starih številkah in v brošurah. Bilo bi preveč zamudno, da bi lahko pregledal vse. Zato mi je zložila v vrečko kar zajeten kup gradiva, jaz pa sem obljubil, da

ga bom preučil in uporabil podatke. Med drugim je nekje v letniku 1966 TV-15 tudi moj članek ob njeni šetdesetletnici. Tudi sam ga hranim. Spominjam se, da takrat ni bilo bolj optimistične, vedre in zagnane aktivistke od nje. Zdaj takšna sprememba?

»Ne gre le za pisanje kronik in dogodkov, toda ne morem razumeti, da se padli borci pozabljajo, ali pa neravnopravno razvrščajo po imenih«, prizadeto pove.

Na novem veličastnem spomeniku pri Planici nad Crngrobom, kjer je bil 27. marca 1942 usodni boj Selške čete namreč ni razen imena narodnega heroja Staneta Žagarja vklesano nobeno ime trinajstih borcev in ene borke, ki so se skupaj z njim junaško borili proti premočnemu okupatorju in darovali svoja življenja. Ali je dovolj zapisati na spomenik samo ime »Stane Žagar s soborci«, se sprašuje Manca. Med padlimi je bil tudi njen brat Alojz Golob, star 37 let. Bil je borec znamenitega Cankarjevega bataljona in udeleženec Dražgoške bitke in drugih težkih bojov v Poljski dolini. »Tudi o mlajšem bratu Jožetu, prav tako prvoborcu, ki ja padel leta 1942, ni nikjer ničesar napisanega«, se hudi Manca in pripomni, da imajo nekateri po dva ali tri spominska obeležja, nekateri pa nobenega, čeprav so se borili skupaj in skupaj umrli.

Še bolj pa se čuti prizadeto, ker je nikoli po osvoboditvi niso povabili na škofoške proslave ali spominske slavnosti, čeprav je bila med ustanoviteljicami odbora OF na Trati leta 1941, kar je zapisano tudi v Loških razgledih. »Človeku preseda, da mora danes postavljati takšne zahteve, ki bi pravzaprav morale biti samoumevna dolžnost in obveznost za zgodovinarje in razne funkcionarje, odgovorne ljudi in organizacije«. In še to se vpraša: »Kako je mogoče, da so nam vzeli eno mesečno pokojnino, ki smo jo pošteno zaslužili, račune pa moramo plačati vnaprej? Tudi od TV-15 Naš tovariš se mi ne zdi prav, da me silijo plačati za pol ali kar za celo leto naprej. Pri mojih 82. letih in šibkem zdravju, ko ne vem, ali bom dočkala jutrišnji dan, res ne vem, zakaj ne bi lahko plačala naročnino vsaj mesec naprej?« Poslovil sem se z obljubo, da bom napisal vse, kar mi je povedala in da bova kdaj drugič napisala tudi, kar še ni bilo nikjer objavljeno.

»Pa ne pozabi«, je rekla ob slovesu.

JR

Ivan Jan

Gorenjski dezerterji iz nemške vojske

Gorenjske dezerterje iz nemške vojske lahko razdelimo v štiri skupine:

– v take, ki so bili simpatizerji ali celo sodelavci OF in NOG, a jih je presenetila – tako ali drugače – nemška mobilizacija že v prvih mesecih 1943. leta. Nekaj takih se je v nemško oboroženo silo pustilo odgnati tudi zaradi nasilja nad njihovimi svojci (izgon, aretacije). V to skupino štejemo tiste, ki so tudi prvi, še v 1943. letu ali vsaj v začetku 1944. dezerterirali iz nemške vojske. To so bili potem, z redkimi izjemami, odlični in predani borci in partizani;

– druga skupina dezerterjev je bila tista, ki so iz nemške vojske uhajali predvsem v prvi polovici 1944. leta zaradi nevarnosti, da bi padli na vzhodni nemški fronti. V to skupino sodijo taki, ki pred odhodom v nemško vojsko niso imeli zvez s partizani in tudi niso imeli namena tvegati tega. A ko so občutili strahote na fronti, se po dopustih na noben način niso več hoteli vrniti trpet in umirat na tuje krvave poljane, ki so postajale vse hujše. Taki so bili potem med partizani v glavnem še zanesljivi, vendar so mednje prišli zato, ker je bila to še najboljša pot za »čuvanje glav«. Njihova stopnja zavesti ni bila na zavidljivi višini in zato niso hoteli dosti tvegati. Njihov oportunizem je bilo videti v pričakovanju konca vojne, za katero so vedeli, da ne more trajati več tako dolgo, saj so bili seznanjeni s potiskanjem front proti mejam Hitlerjevega rajha. Zato se med hajkami, mrazom ali pomanjkanjem hrane niso obnašali pohvalno. Marsikoga so strle partizanske stiske tako, da se je znašel med dezerterji. Tako je že drugi postal vojaški ubežnik – zdaj od partizanov k domobrancem, za katere je pač mislil, da so tudi nekakšna slovenska vojska, le da okupatorje »prinašajo okoli«. Tako so jih poučili sorodniki ali kakšni neposredni domobranci propagandisti. Seveda je bilo lepše biti v bližini doma, pod streho, v manjši nevarnosti – in še plačo je dobival. Vsega tega med partizani ni moglo biti. In da bi se taki ubežniki odkupili, so

tudi dostikrat izdajali taborišča, posamezne ljudi in še kaj takega, kar so hoteli zvedeti domobranci-gestapovski zaslisevalci. Če so partizani zadosti zgodaj ugotovili ubežništvo, so se naglo premaknili drugim in poskrbeli, da bi bilo žrtev in posledic čim manj, če pa to ni bilo obveščeno takoj, so bile žrtve na partizanski strani nujno večje, kajti domobranci in policisti so udarili takoj po pobegu posameznikov.

No, med takimi omahljivci so bili tudi taki, ki so orožje puščali na svojih ležiščih in so se šli skrivati na svoje ali pa niso naredili posebne škode;

– v nekakšno tretjo skupino ubežnikov, ki so prehajali k domobrancem so bili taki, ki že poprej niso imeli namena iti med borce za svobodo in so bili že prej prepojeni z belogardistično – domobranci miselnostjo. To so bili predvsem tisti, ki so se poleti 1944, zlasti po odprtju Druge fronte v Franciji, na vsak način hoteli izogniti nevarnim kleščam velikih čeljusti, ki so vedno bolj začele stiskati meje Hitlerjevega rajha, do njih pa še ni prodrla prava resnica o OF in partizanih. A tudi kaj dosti slišati niso hoteli o njej. Če so že prišli med partizane, so s seboj prinesli negativne vplive in očitne težnje, da se v boju ne bodo izpostavljali nevarnostim. Taki so bili med partizani le kratek čas – tudi le po nekaj dni, tednov ali kak mesec – kajti pripravljenost na dezertacijo so prinesli že s seboj. Taki so običajno s seboj odnesli tudi orožje, ki je bilo za partizane še posebno

pomembno. Med takimi je gestapo skupno z domobranci obveščevalno službo odbiral posamezne agente, s katerimi so potem posamezne partizanske enote (Kokrški odred, Škofojški ali Jeseniško-bohinjski odred ter terenske organizacije OF) imele težave pri odkrivanju, a seveda tudi nekaj žrtev. Predvsem pa je trpelo zaupanje med ljudmi. Pri tem je bilo dobro le to, da so bili med partizani le malo časa in da niso veliko vedeli o njih. A škoda kljub temu ni bila majhna.

– v četrto skupino naj bi sodili tisti, ki so po prej opisanem načinu k domobrancem ali k Nemcem prešli neposredno iz nemške vojske. Prav tako sem sodijo tisti, ki so k domobrancem dezerterirali naravnost od partizanov, ne da bi bili prej v nemški vojski. Slednji so bili za svoje nekdanje tovariše še dosti nevarnejši in bolj napadalni kakor prvi, kajti poznali so partizanska taborišča, partizanski način življenja, partizansko taktiko in poleg tega tudi veliko partizanskih sodelavcev. Zato so bili najnevarnejši in so tudi v resnici povzročili največ žrtev ter omajali zaupanje ljudi ter organizacij OF do partizanov, saj so bili med takimi ubežniki tudi ljudje z daljšim partizanskim stažem. A takih je bilo res le peščica in še ti so dezerterirali v glavnem k Nemcem še pred ustanavljanjem domobranstva. Seveda so bile izjeme.

Čeprav je bilo prej rečeno, da med številom enojnih in dvojnih dezerterjev po domobrantskih postojankah ni bilo večjih razlik, so nekatere vendarle vredne omembe. Tako je zanimivo, da je bilo največ dvojnih dezerterjev na območju med Kamnikom, Kranjem in Trzičem, to je na levem bregu Save, medtem ko so na Škofojškem in Poljskem območju prevladovali enojni. Bodisi taki, ki so prešli k domo-

brancem naravnost iz nemške vojske (a teh je bilo malo), bodisi taki, ki so dezerterirali od partizanov. Tako je bilo po dosegljivih podatkih v škofojški domobrantski postojanki, ki je bila ustanovljena prva (če odštejemo Suhi dol, Lučine in Gorenjo vas), kar 49 partizanskih dezerterjev (bili so večinoma iz okoliških hribov) in niti enega dvojnega dezerterja, čeprav je bilo v tej postojanki čez 130 domobrancev. Za postojanko Lučine pa velja nasporna ugotovitev: v njej je bilo le pet partizanskih ubežnikov, vsi ostali so k domobrancem prišli že od doma. Zanimivo pa je, da je bilo čez sto dvojnih dezerterjev na primer v ravninskih Domžalah, kar je bila polovica moštva, kar polovica – 38 – na primer na Brezjah, prav tako dobra polovica na Kovorju, blizu tretjine v Lahovčah in skoraj tretjina – okoli 30 – celo v Udarni četi, kjer so bili najizbranejši protikomunistični in protipartizanski borci.

Dezerterji so bili torej na vsak način hudo zlo, prek katerih so tako gestapovski kot domobrantski voditelji vztrajno širili bratomorni boj. Če te domobrante, gestapovske plačance skušamo na primer vzporejati s pripadniki razvpih tujskih legij, se vsiljuje ugotovitev, da so bili slabši od legionarjev. To preprosto zato, ker so se (ali se še) vojaki v tujskih legijah kot poklicni, plačani vojaki bojevali (kar je seveda tudi zločinsko) tam in proti tistim, ki so jim jih pokazali imepriialistični gospodarji, kar je bilo in je vsekakor v tujih deželah in proti tujim ljudstvom. Domobranci pa so bili tudi plačanci – in to od okupatorja, ki je hotel uničiti slovensko ljudstvo – a so se lotili lastnih bratov, na lastni zemlji in za tuje račune, da siravno so tudi sami gojili svoje.

Na smučeh nasprotniki – v prostem času tovariši

Marko Oman iz ekipe Maribora: »Naša ekipa se je na prvenstvo pripravljala dobrih štirinajst dni. Dopoldan smo hodili na Areh, popoldan pa smo imeli telesne priprave v vojašnici. Člane e ekipe so izbrali po treh ali štirih izbirnih tekmah. Patrulja, v kateri sem tekkel, je bila sestavljena iz smučarjev, ki pa niso nikoli tekli, ampak so gojili alpsko smučanje. Z rezultatom, ki smo ga dosegli, sem zadovoljen, saj smo tekli manj kot uro. Obiskali smo tudi spomenik, kjer je padel bataljon Prešernove brigade. Tam nisem izvedel nič novega, saj sem doma iz Škofje Loke in sem kakšno podrobnost tudi sam povedal sotekmovalcem.«

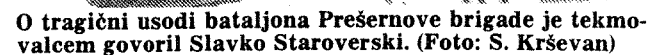
Vladko Popalazovski iz

Vladko Popalazovski iz

Miroslav Ninčetić iz ekipe Slovenska Bistrica: »Pred prihodom v JLA sem se rekreativno ukvarjal s smučanjem. Proga je bila dokaj dobro pripravljena. Prvi del proge je bil raven, nato je sledil dolgi vzpon in nato spust. Že po opisu je videti, da je proga zahtevala precej naporov. Proga sama je bila precej trda in ni imela vrezane smuči. S smučarji mislim nadaljevati tudi

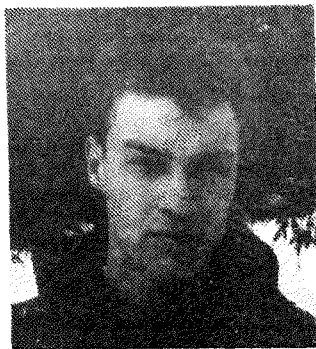
potem, ko se vrnem iz JLA. Verjetno bo moja smučarija še naprej rekreativna, saj v Kragujevcu, kjer sem doma, ni smučarskega kluba. Seveda pa je poseben problem, kako zbrati denar za drago smučarsko opremo in smuči.«

Andrej Končan iz ekipe Novega mesta: »Mislim, da smo vsi tekmovalci na tem prvenstvu športniki, še najmanj je pravih smučarjev. Sam sem se ukvarjal z nogometom, smučal pa sem samo rekreativno. V vojašnici smo imeli izbirno tekmo in uvr-

stil sem se v ekipo za prvenstvo. Tudi naša ekipa se je nekaj časa pripravljala v Čr-

mošnjicah. Tekel sem v štafeti in proga je bila zelo naporna. Ker ni imela vrezane smučine, smo morali vsi teči drsni korak, kar je od nas zahtevalo še dodatne napore. Mislim, da je naša ekipa tekla toliko, kolikor je mogla. Po odsluženju vojaškega roka bom nadaljeval z nogometom in rekreativno tudi s smučanjem. Verjetno bom začel tudi bolj resno teči na smučeh, saj je za to vrsto smučanja v Bevkah pri Ljubljani, kjer sem doma, veliko možnosti. **B. K.**

V spomin na prve smučarske tekme med NOB prirejamo 14. spominsko prireditev »Partizanske smučine – Cerkno '45«.

Program:
petek, 11. 3. 1988
 ob 9.00 tekme pripradnikov TO v VSL in biatlonu
nedelja, 13. 3. 1988
 ob 9.30: tek – borke in borci NOV
 ob 11.00: veleslalom – borke in borci NOV
 – cicibani
 – starešine TO
 ob 14.00: srečanje borcev NOV v hotelu ETA Cerkno
 ob 16.00: zaključna slovesnost v hotelu ETA Cerkno
 Vabimo vas, da se prireditve udeležite in se tako pridružite
 tovarišem, ki s tekmovanjem želijo ohraniti spomin na
 pomembno smučarsko tekmovanje med vojno.
 Pričakujemo vašo udeležbo in vas lepo pozdravljamo!

Priljubljene ilustracije za mladino

V prostorih stalne muzejske zbirke Slovenke v revoluciji so v kranjskem mestnem muzeju odprli razstavo slikarke in ilustratorke Marjance Jemec-Božič. Razstava je letošnji prispevek h kontinuirani »galeriji« slovenskih likovnih umetnic, ki jih Gorenjski muzej predstavlja že vrsto let ob dnevu žena. Po otvoritvi razstave je bila tudi tradicionalna osmomarčevska proslava.

[illegible]

Vsi, ki imajo kakršnekoli opravke v našem zveznem glavnem mestu, poznajo Beograd po najmanj dveh obrazih: prvi je tistih s sej in sestankov, poln visoko donečih besed, kjer se zlasti v zadnjem času premnogi tako radi sklicujejo na Titove in Kardeljeve besede, drugi pa je tisti ulični Beograd, ki kaže svoj vsakdanji obraz takšen, kakršnega prinašajo sprotne okoliščine.

Stopim iz avtobusa mestnega prometa pri Domu omladine in jo mahnem proti Mestni kavarni čez križišče in park pred Narodnim muzejem. Ogledujem si izvesek o pravkaršnji razstavi »Južni Slovani na Severnem Primorju«, ko me zmoti mimoidoči možakar z nerazumljivim govorjenjem, očitno meni namenjenim: »Prosim, kaj ste rekli, ja vprašam. Spet gostobeseden in nerazumljiv odgovor... Sele v tretje se mi posreči, da dešifriram besede: »Dajte kaj za brezposelne...« Nič ni videti, da bi možak kdajkoli kaj delal, zato me ne preten- ta. Vendar sem presenečena, ker sem bila do- slej navajena predvsem »fehtanja« mladih ci- ganov. Je to nov psihološki pristop? Moji beo- grajski kolegi mi zatrjujejo, da na take »brez- poselne« še niso naleteli. Zato pa mi začudeni, ker nič ne vem, hitijo pripovedati o aferi »fon- tana« in »Cetinjski muzej«, ob katerih se (spri- člo preostale vsesplošne urejenosti) te dni mu- dijo nekatere novinarska peresa. Takoj po voj- ni je bila bojda izpred znanega hotela Moskva na Terazijah odstranjena prelepa umetniška fontana, ker je bila v napoti večjim ljudskim manifestacijam v središču mesta. Desetletja so minevala in nihče se ni spraševal, kam je odromala fontana z njenimi umetniškimi de- tajli, dokler se niso našli »stikalci«, ki so odkri- li umetnino, kako krasi privatno posest sorod- nikov nekega nekdanjega visokega zveznega funkcionarja. Podobna je zgodba o nekaterih umetninah iz cetinjskega muzeja.

Bolj oprijemljivo svež in uporaben je podatek, da si lahko pred Mestno kavarno ob sko-

raj vsakem dnevnem času priskrbite najrazličnejše devize, predvsem pa vam tuji študentje nudijo usluge s svojimi potnimi listi, da lahko kupujete v trgovinah Duty free. Za uslugo poberejo procenke – in zadovoljstvo je obojestransko...

Eno prijetnejših beograjskih presenečenj je »new look of Terazije«, lepo preurejeno, za ves promet zaprto najožje beograjsko nakupovalno središče, ki je s tlakovanimi rešitvami cone pešcev tako postalo podobno Münchnu in drugim večjim evropskim mestom. Celo stari dobri plakadni »valj« je dobil svoje mesto sredi Knez Mihajlove in mestna uprava z milničniki vrez pustil pri miru potujoče pevce, ki pobirajo z narobe obrnjenim klobukom za svojo glasbeno udejstvovanje na ulici prostovoljne prispevke mimoidajočih.

Še vedno je bilo precej šepeta okrog umaknjenе številke Sveta, v kateri je bil priobčen članek o vikendih nekaterih funkcionarjev v počitniškem naselju v Neumu... V ozadje pa je potisnjena še pred časom živahna tema o urbanističnih načrtih za Dedinje, za predel, kjer so posejane stare, številne že malo razpadajoče mestne vile in, kjer naj bi postavili luksuzne stanovanjske bloke za potrebe tujih poslovnežev in politikov, pa tudi za potrebe domačih funkcionarjev... Pravijo, da je to tema, ki bo kmalu spet »priplavala na površje.«

Sicer pa te dni »največ sveta Slovincem sliši slave...«, ko na številnih sestankih razpravljajo o pisanju nekaterih časopisov v zvezi z JLA. Tako je »sodna praksa« sredi Beograda odločila, da določene strani mariborske Katedre ne sodijo med najširše bralstvo v celotnem jugoslovanskem prostoru. To ne bi bilo v času povečane budnosti vseh in vsekakor nič nenavadnega, če ne bi sprožalo hkrati dosti bolj resnega vprašanja, kdo, kdaj in kako lahko o nečem relevantno razsoda za celotno ljudstvo.

B. Ž. J.

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je delovala v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem.

TV-15 je glasilo Zveze združenj borcev NOV Slovenije in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije, ki sta njegova ustanoviteljici. Izdajatelj je Založba Borec s sedežem v Ljubljani.

Naslov uredništva: Ljubljana, Miklošičeva 28/I. Telefon: 327-780.

V uredništvu smo: glavni urednik – ZVONE KRŽIŠNIK, odgovorni urednik – VIKTOR KONJAR, novinarji-uredniki – ŽIVA DROLE BOJAN KUNTARIČ, MILENKO STRAŠEK, BOJANA ŽOKALJ-JESIJI, redaktorica-lektorica – MIRANDA MRČELA, tehnični urednik oblikovalec – DRAGO SETNIČAR, tajnica uredništva – MARA OKORN.

Uprava in naročniški oddelki: Ljubljana, Ul. Moše Pijadeja 24. Telefon: 317-049. P. P. 598.

Člani časopisnega sveta TV-15: predsednica – MARJA SVETINA, DUŠAN BENKO, RASTKO BRADAŠKA, MILAN FILIPIČ, TONE GOŠNIK, FRANC KONOBELJ, MARIJAN LAH, FRANJO MAROŠEK, IVO OREŠNIK, JOŽE OBLAK, ZORKA PERŠIČ, IVAN REPINJO JOŠT ROČL, VANDA ŠKODNIK, BLAŽ LAVRIČ, VLADIMIR DEJAN, MARINKA LEVIČNIK.

TV-15 izhaja kot tednik. Cena izvida: 300 din. Letna naročnina za 1988 (52 števil): 13.000 din. Naročnina za I. polletje: 7.000 din.

Tisk in korekture: ČRP Delo, Ljubljana.

TV-15 je oproščen temeljnega prometnega davka po mnenju Sekretariata za informacije iS SRS (42/1-72 z dne 12. 4. 1974).